

Heidi Telkki

Ystävyyshalan naisten toiminnan kehittäminen

Mitä maahanmuuttajanaiset toivovat elämältään ja miten he voimaantuvat

RAPORTIN NIMIÖSIVU

Ystävyyshallin naisten toiminnan kehittäminen

Mitä maahanmuuttajanaiset toivovat elämältään ja miten he voimaantuvat

Heidi Telkki

Opinnäytetyö

Kevät 2011

Kuntoutuksen koulutusohjelma

Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Kuntoutuksen koulutusohjelma

Tekijä: Heidi Telkki:

Opinnäytetyön nimi: Ystävyystalon naisten toiminnan kehittäminen. Mitä maahanmuuttajanaiset toivovat elämältään ja miten he voimaantuvat.

Työn ohjaajat: Helena Siira ja Arja Veijola

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: kevät 2011

Sivumäärä: 91

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena on Oulun Seudun Setlementti ry:n monikulttuurisen Ystävyystalon naisten toiminnan kehittäminen. Ystävyystalossa tehtävän työn tavoite on maahanmuuttajien aktiivisuuden, voimaantumisen ja elämänhallinnan tukeminen.

Kehittämistyössä tarvittavaa tietoa on tuotettu etnografisella tutkimuksella. Tutkimuksen tarkoitus on kuvata, mitä maahanmuuttajanaiset toivovat elämältään Suomessa ja millainen Ystävyystalon naistentoiminta tukee naisten mahdollisuuksia hyvinvointiin, voimaantumiseen ja elämänhallintaan. Tutkimusaineisto on kerätty haastattelemalla neljää maahanmuuttajanaista ja osallistumalla Naisten koulun naisten kanssa tehtävään ratkaisukeskeiseen reteaming -prosessiin.

Tutkimuksen mukaan maahanmuuttajanaiset haluavat oppia suomen kieltä, päästä työelämään, oppia tuntemaan suomalaista yhteiskuntaa säilyttäen samalla omaa kulttuuriin ja saada suomalaisia ystäviä. Lisäksi naisille on tärkeää, että heidän lapsensa ovat onnellisia, saavat hyvän ammatin ja pystyvät olemaan hyödyllisiä jäseniä suomalaisessa yhteiskunnassa. Naiset tarvitsevat tukea ja kannustajaa, joka luottaa heidän mahdollisuuksiin päästä eteenpäin elämässään Suomessa.

Tutkimustulosten pohjalta on tehty Ystävyystalon naistyön kehittämissuunnitelma. Kehittämissuunnitelmassa keskeistä on työn kehittäminen niin, että entistä voimakkaammin tuetaan maahanmuuttajien osallisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa ja suomalaisten ja maahanmuuttajien välisten kontaktien syntymistä. Toiminnan sisältöjen suunnittelussa painotetaan maahanmuuttajien suomen kielen ja yhteiskunnan osaamisen tukemista. Maahanmuuttajalasten tukemisessa kiinnitetään erityisesti huomioita lasten ohjaamisessa kaikille avoimiin lasten kerhoihin ja harrastuksiin. Työntekijöille järjestetään koulutusta kuntouttavasta työotteesta maahanmuuttajatyössä. Lisäksi selvitetään mahdollisuuksia järjestää maahanmuuttajille tarkoitettua kuntouttavaa työtoimintaa.

Ystävyystalon työntekijöiden antaman palautteen mukaan kehittämistyö on antanut uutta näkökulmaa Ystävyystalon kehittämiseen. Kehittämistyö on lisännyt Ystävyystalon työntekijöiden tietoisuutta siitä, että heikon suomen kielen taitavien ja vähäisen yhteiskuntatietoisuuden omaavien maahanmuuttajanaisten kotoutumista voidaan tukea kuntoutuksen keinoilla.

Jatkossa on tärkeä arvioida Ystävyystalon toiminnan kehittämissuunnitelman toteutumista ja sen vaikuttavuutta.

Asiasanat: maahanmuuttajat, hyvinvointi, voimaantuminen, elämänhallinta, etnografia

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Rehabilitation programme

Author: Heidi Telkki

Title of thesis: Development of work with women in the Friendship House. What do immigrant women want from their life in Finland and how can their welfare and empowerment be supported?

Supervisors: Helena Siira and Arja Veijola

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2011

Number of pages: 91

ABSTRACT

The objective of this thesis project was to develop the work done with women in the multicultural Friendship House of Oulun Seudun Setlementti ry. The purpose of the work done in the Friendship House is to support immigrants' activity, empowerment and life management.

The information needed in the development work was produced by means of ethnographic research. The purpose of the research was to describe what immigrant women want from their life in Finland and what type of work done with women in the Friendship House supports their welfare, empowerment and life management. The research material was collected by interviewing four immigrant women and participating in a solution-oriented reteaming process with women in a Women's School.

According to the research, immigrant women want to learn Finnish, enter working life, become familiar with Finnish society while preserving their own culture, and get Finnish friends. The women also consider it important that their children are happy, get a good profession and are able to become useful members of Finnish society. The women need support and an encourager who believes in their possibilities of going forward in their life in Finland.

The research results were used as the basis for making a plan to develop the work done with women in the Friendship House. Essential in the development plan is to develop the work in such a way that it more strongly supports immigrants' participation in Finnish society and formation of contacts between Finns and immigrants. In planning the contents of the work, emphasis was placed on supporting immigrants' knowledge of Finnish language and society. In supporting immigrant children, the focus was on introducing them to clubs and hobbies that are open to all children. Training in methods of rehabilitation will be organised for the workers. In addition, the possibilities of arranging rehabilitating work intended for immigrants will be investigated.

According to feedback received from the workers at the Friendship House, the development work has offered a new perspective on development of the Friendship House. The development work has increased the workers' awareness of the fact that assimilation of immigrant women with a poor command of Finnish and scant knowledge of Finnish society can be supported by means of rehabilitation.

In the future it will be important to evaluate the implementation and impact of the Friendship House development plan.

Keywords: Immigrants, welfare, empowerment, life management, ethnography

SISÄLLYS

SISÄLLYS	5
KUVIOLUETTELO	7
TAULUKKOLUETTELO.....	7
LIITTEET	7
1 JOHDANTO.....	8
2 MAAHANMUUTTOPOLITIikka	11
2.1 Keitä ovat Suomen maahanmuuttajat	13
2.2 Oulun kaupungin kotouttamisohjelman tavoitteet ja sisältö.....	15
3 MAAHANMUUTTAJIEN KUNTOUTUS	17
4 HYVINVOINNIN, VOIMAANTUMISEN JA ELÄMÄNHALLINNAN RAKENTUMINEN	21
4.1 Hyvinvointi edellyttää yksilön resursseja	21
4.2 Voimaantuminen, koherenssin tunne ja elämänhallinta	23
4.3 Maahanmuuttajanaisten hyvinvointi ja voimaantuminen	26
5 MONIKULTTUURISEN YSTÄVYYSTALON KEHITTÄMINEN.....	28
5.1 Oulun Seudun Setlementti ry:n Ystävyystalo kehittämisympäristönä	28
5.2 Aikaisempi kehittämistyö Ystävyystalossa.....	31
6 KEHITTÄMISTYÖHÖN LIITTYVIÄ TUTKIMUKSIA JA HANKKEITA	35
7 KEHITTÄMISTYÖ	38
7.1 Kehittämisen tavoite, tarkoitus ja tehtävä.....	38
7.2 Tutkimusmenetelmänä etnografia	38
7.3 Kehittämistoiminnan prosessin kuvaus	40
7.4 Kehittämistyössä kerätyt aineistot ja niiden analysointi.....	42
7.4.1 Teemahaastatteluiden toteuttaminen	42
7.4.2 Reteaming –prosessin toteutus Naisten koulussa.....	43
7.4.3 Aineiston analyysi	46
7.5 Kehittämiskeskustelun toteuttaminen	48
8 TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET	49
8.1 Työelämään osallistuminen ja suomen kielen oppiminen	49
8.2 Ihmissuhteiden saamisella on monenlaista merkitystä	52
8.3 Mielekäs tekeminen ja koettu arvonnanto kiinnittävät yhteiskuntaan.....	56

8.4 Maahanmuuttajanaisten hyvinvoinnin ja voimaantumisen rakentuminen.....	59
9 KEHITTÄMISEHDOTUKSET JA -SUUNNITELMA.....	61
9.1 Kehittämisehdotukset	61
9.2 Ystävyystalon kehittämissuunnitelma	63
10 KEHITTÄMISTYÖN JA TUTKIMUKSEN ARVIOINTIA.....	66
10.1 Kehittämisprosessin arviointi	66
10.2 Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelua	67
10.3 Tutkimuksen eettinen tarkastelu	69
11 POHDINTAA.....	71
LÄHTEET	73
LIITTEET	81

KUVIOLUETTELO

KUVIO 1. Maahanmuuttajanaisen hyvinvoinnin ja voimaantumisen rakentuminen.....	26
KUVIO 2. Ihmisen kolme tasoa	30

TAULUKKOLUETTELO

TAULUKKO 1. Kehittämistyöhön liittyviä tutkimuksia.....	35
TAULUKKO 2. Kehittämistyön aikataulu, vaiheet ja toteuttaminen.....	41

LIITTEET

LIITE 1. Haastattelurunko	
LIITE 2. Reteaming –prosessin askeleet	
LIITE 3. Tavoitepajan arviointi	
LIITE 4. Esimerkki aineiston pelkistämisestä	
LIITE 5. Esimerkki aineiston ryhmittelystä	
LIITE 6. Aineiston käsitteellistäminen	
LIITE 7 Kehittämiskeskustelun arviointi	

1 JOHDANTO

Maahanmuuttajanaisten riski jäädä kotoutumis- ja kuntoutumispalveluiden ulkopuolelle ja syrjäytyä on todellinen. Monissa maissa naisen asema ja kouluttautumismahdollisuudet ovat huonommat kuin Suomessa. Perheen muuttaessa Suomeen naiset helposti jäävät kotiin aviomiesten hoitaessa perheen ulkopuoliset asiat. Lisäksi suuret perheet sivat naisia kotia. Maahanmuuttajien keskuudessa suhteellisen yleinen yksinhuoltajuus asettaa lisähaasteita. Luku- ja kirjoitustaidottomuus myös altistaa syrjäytymiselle ja palveluiden ulkopuolelle jäämiselle. (Peltola & Metso 2008 hakupäivä 18.11.2010, Väänänen, Toivanen ym. 2009 hakupäivä 18.11.2010, Maahanmuuttaja Barometri 2009 hakupäivä 18.11.2010.)

Pakolaisilla on oikeus saada kotoutumispalveluita vain kolmen vuoden ajan. Joissain tilanteissa kotoutumisaikaa voidaan pidentää, mutta vain rajallisesti. (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493.) Peltolan ja Metson (2008, hakupäivä 26.1.2011) tekemän tutkimuksen mukaan on erilaisia maahanmuuttajien ryhmiä, jotka tarvitsisivat enemmän aikaa kotoutumiseen. Kotoutumisjakson jälkeen pakolaiset ovat suomalaisten kanssa samojen palveluiden piirissä, mihin liittyy monenlaisia haasteita (Peltola 2005, hakupäivä 16.6.2010). Jos heikosti kotoutunut pakolainen jää kotouttamisjakson jälkeen ilman erityistukea, monen kohdalla työttömyyden ja syrjäytymisen uhka on merkittävä. (Peltola & Metso 2008.) On tärkeää pohtia, miksi osa maahanmuuttajista kotoutuu hitaasti, ja voidaanko kuntoutuksella paremmin tukea näitä hitaasti kotoutuvia maahanmuuttajia.

Kuntoutus on toimintaa, jonka tavoitteena on korjata, kompensoida ja ennaltaehkäistä sairauksia ja vammoja sekä niiden aiheuttamia ongelmia. Yhtälailla kuntoutuksella pyritään tukemaan ihmisen työ- ja toimintakykyä ja sosiaalista selviytymistä arkielämässä ja elämänuran erilaisissa siirtymävaiheissa. Kuntoutuksen käynnistämisen perusteena voi olla sairaus, vamma, työkyvyn heikkeneminen, pitkäaikainen työttömyys tai sosiaalisen syrjäytymisen uhka. Kuntoutuksessa paljon käytetty ekologinen toimintamalli korostaa yksilön tukemista oman tilanteen ja toimintaympäristön tutkimisessa ja muutosmahdollisuuksien arvioinnissa. Kuntoutumisprosessin kannalta keskeistä on, että kuntoutuja osallistuu oman kuntoutuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Kuntoutujan

lähiympäristön resurssit pyritään hyödyntämään kuntoutumisprosessissa. Kuntoutumisen tarpeen arviointia ja kuntoutussuunnitelmaa tehdään moniammatillisena yhteistyönä, koska kuntoutuja on usein kuntoutumisprosessinsa aikana monen asiantuntijan asiakkaana. (Järvikoski & Karjalainen 2008, 80-86,91.)

Olen tehnyt vuosia työtä maahanmuuttajanaisten keskuudessa Oulun Seudun Setlementti ry:n Monikulttuurisessa Ystävyystalossa. Ystävyystalon toiminnan tarkoitus on tarjota maahanmuuttajille iloinen paikka kohdata toisia ihmisiä. Toiminta koostuu kerhoista, leireistä, retkistä ja tapahtumista. Tarvittaessa annetaan myös yksilöohjausta ja tehdään kotikäyntejä. Ystävyystalon kävijöistä suurin osa on jo ohittanut virallisen kotouttamisvaiheen. Ystävyystalon toiminnot ovat pääsääntöisesti päiväsaikaan, eli kävijät eivät ole suorittamassa opintoja eivätkä ole työelämässä. Ystävyystalon kävijöissä on maahanmuuttajia, joiden suomenkielentaidot ja yhteiskunnan tunteminen eivät ole riittävän hyvät, jotta he voisivat työllistyä ja osallistua yhteiskunnan toimintoihin. Ystävyystalossa kertyneen kokemuksen pohjalta tiedetään, että heikosti kotoutuneiden maahanmuuttajanaisten hyvinvoinnin ja voimaantumisen tukeminen on haastavaa ja tarpeellista.

Tämän kehittämistyön tavoitteena on tuottaa naistyön kehittämissuunnitelma Oulun Seudun Setlementti ry:n Monikulttuuriselle Ystävyystalolle. Kehittämissuunnitelma pohjautuu opinnäytetyönä tehtävään tutkimukseen, johon Ystävyystalon maahanmuuttajanaiset osallistuvat. Näkökulmaa on rajattu maahanmuuttajanaisten voimaantumista tukevan työn sekä naisten unelmien tutkimiseen. Kehittämistyötä tuetaan etnografisella tutkimuksella. Etnografisessa tutkimuksessa tutkimusaineistoa kerätään pitkällä aikavälillä ja useilla eri menetelmillä, minkä vuoksi se palvelee tässä työssä erityisen hyvin, kun tutkittavien suomen kielen taito asettaa rajoitteet verbaaliselle vuorovaikutukselle (Puuronen 2007).

Tutkimustuloksia tarkastellaan hyvinvoinnin ja voimaantumisen viitekehyksessä. Hyvinvoinnin käsitteen avaaminen pohjautuu Erik Allardtin (1976) teoriaan, jossa hyvinvointia mahdollistavat osa-alueet jaetaan kolmeen; having, loving ja being. Voimaantumista tarkastellaan Jussi Siitosen (1999) väitöskirjan pohjalta. Koherenssin tunteen ja elämänhallinnan käsitteiden avaaminen voimaantumisen ohella antaa erilaisia näkökulmia ihmisen sisäiseen tunteeseen omista voimista ja mahdollisuuksista.

Perhesyistä en ole ollut työelämässä kehittämistyön tekemisen aikana. Kehittämistyön aiheita ja näkökulmaa hahmottaessa ohjasin vapaaehtoisesti maahanmuuttajanaisten

säännöllisesti kokoontuvaa kerhoa syksyllä 2008 ja keväällä 2009. Kerhossa keskustelimme paljon naisten menneisyydestä, arkisesta elämästä ja ajatuksista tulevaisuuden suhteen. Ymmärrykseni naisten elämän lähtökohtiin lisääntyi merkittävästi. En huomannut, että naiset olisivat muuttaneet suhtautumistaan, vaikka tiesivät, että suunnitellen tutkimuksen tekemistä. Oma kokemukseni naisten kanssa toimimisesta on ollut antoisaa, kun ei ole ollut työntekijän laajaa vastuuta kokonaisuuksista. Olen voinut aikaisempaa paremmin keskittyä kuuntelemiseen, refleктоimaan kuulemaani ja taas kuuntelemaan. Lisäksi tapasin Ystävyystalon työntekijöitä ja keskustelimme maahanmuuttajanaisten kotoutumisen tukemisesta ja siihen liittyvistä haasteista. Keskusteluissa vahvistui käsitykseni, että Ystävyystalon naisen toiminnan kehittämisen kannalta olisi hyvä saada lisää tietoa maahanmuuttajanaisten kotoutumiseen ja kuntoutumiseen vaikuttavista tekijöistä.

Tämä kehittämistyön aihepiiriin lähempi tutustuminen on ollut erityisen merkityksellinen kehittämistyön ja siihen sisältyvän tutkimuksen tarkentumiselle ja aiheen rajaamiselle. Tällä tavalla aiheen ja näkökulman hahmottamisella on vaikutusta koko työhön esimerkiksi siksi, että se on vaikuttanut omaan kykyyni esittää tarkentavia kysymyksiä haastatteluissa.

2 MAAHANMUUTTOPOLITIikka

Yhdistyneitten kansakuntien yleiskokous antoi ihmisoikeusjulistuksen vuonna 1948. Kaikkia valtioita kehoitetaan toimimaan tämän julistuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Julistuksen mukaan kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan. Jokainen on oikeutettu ihmisoikeusjulistuksessa esitettyihin oikeuksiin ja vapauksiin ilman minkäänlaista rotuun, väriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun tekijään perustuvaa erotusta. Artiklassa 14 sanotaan, että jokaisella vainon kohteeksi joutuneella on oikeus hakea ja nauttia turvapaikkaa muissa maissa. (YK:n ihmisoikeusjulistus, hakupäivä 20.5.2010.)

Suomen uudistettu perustuslaki astui voimaan vuonna 2000. Lain mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. (Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.) Suomi vastaanottaa pakolaisia ja Suomen perustuslaki velvoittaa kohtelemaan kaikkia Suomessa olevia ihmisiä heidän ihmisyytään kunnioittaen.

Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden määrän kasvaessa 1990-luvulla syntyi tarve säätää laki, joka määrittelee kuinka ihmiset otetaan vastaan ja autetaan sopeutumaan Suomeen. Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanottamisesta on astunut voimaan vuonna 1999. Lakia on uudistettu vuonna 2006. Lain tavoitteena on edistää maahanmuuttajien kotoutumista, tasa-arvoa ja valinnanvapautta toimenpiteillä, jotka tukevat yhteiskunnassa tarvittavien keskeisten tietojen ja taitojen saavuttamista sekä turvata turvapaikanhakijoiden ja joukkopaon vuoksi tilapäistä suojelua saavien toimeentulo ja huolenpito järjestämällä vastaanotto. (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493.)

Lain mukaan kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajan yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen. Vuoden 2008 lopulla hallitus antoi selonteon kotouttamislain voimaantulosta. Selonteossa kotoutuminen määritellään seuraavasti (Selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta, hakupäivä 19.2.2009.):

Kotoutuminen on prosessi, ei saavutettu asiantila. Maahanmuuttajan osalta prosessi on yksilöllinen ja riippuu merkittävästi hänen iästään sekä kiele-, kulttuuri-, koulutus-, ammatti-, perhe- jne. taustastaan ja olosuhteistaan. Kotoutumista edistää, jos tukimuodot ovat joustavia siten, että ne voidaan räätälöidä vastaamaan yksilöllisiä tarpeita.

Lain mukaan kunta laatii kotouttamisohjelman, jolloin se on oikeutettu saamaan korvusta valtiolta jokaisesta kuntaan asutetusta pakolaisesta tai turvapaikanhakijasta. Kotouttamisohjelman pohjalta maahanmuuttaja, kunta ja työvoimatoimisto laativat kotoutumissuunnitelman. Se on maahanmuuttajan henkilökohtainen suunnitelma toimenpiteistä ja palveluista, jotka edistävät ja tukevat hänen mahdollisuuksiaan hankkia riittävä suomen kielen taito ja muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä edistävät ja tukevat hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhteiskunnan toimintaan. Suunnitelma voi sisältää kielikursseja, työelämään valmentavaa koulutusta tai kolmannen sektorin tuottamia rinnasteisia toimenpiteitä, jotka tukevat kotoutumista. (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493.)

Kotouttamisohjelma voidaan tehdä maahanmuuttajille, joilla on kotikunta Suomessa ja jotka ovat työttömiä tai oikeutettuja toimeentulotukeen. Oikeus kotoutumissuunnitelmaan kestää kolme vuotta maahanmuuttajan ensimmäisen kotikunnan väestötietojärjestelmään merkitsemisestä. Aikaa, jona maahanmuuttajalla on oikeus suunnitelmaan, voidaan pidentää enintään kahdella vuodella, jos se on tarpeen luku- ja kirjoitustaidon tai perusopetuksen oppimäärän hankkimista varten, tai maahanmuuttajan iän, vamman, sairauden tai lastensuojelutoimenpiteestä aiheutuvan tarpeen vuoksi, äitiys- tai isyysvapaa- ta vastaavan ajan mahdollistamiseksi taikka muusta vastaavasta perustellusta syystä. (etm.)

Matti Vanhasen II hallituksen hallitusohjelmassa painotetaan maahanmuuttajien työllistymisen tukemista. Työperäistä maahanmuuttoa pyritään helpottamaan ja ulkomaalaisille opiskelijoille ja turvapaikanhakijoille mahdollistetaan työskenteleminen. Kotoutumista tukevaa kielenopetusta pyritään lisäämään ja erityisiä pilottihankkeita järjestetään pääkaupunkiseudulla, Turun seudulla ja muilla merkittävillä maahanmuuttoalueilla. (Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma, hakupäivä 20.2.2009.)

Kotouttamislakia ollaan jälleen uudistamassa. Lausuntakierroksen jälkeen hallituksen on tarkoitus antaa lakiehdotus eduskunnan käsittelyyn syksyllä 2010. Uudistetun lain on tarkoitus astua voimaan syyskuussa 2011. Uudistettu kotouttamislaki koskisi kaikkia maahanmuuttajia, jolloin esimerkiksi puolison työn vuoksi maahan saapuvat ihmiset olisivat oikeutettuja kielen opiskeluun. Uudessa kotouttamislaissa huomioidaan maahanmuuttajien erilaiset lähtökohdat ja erilainen tuen tarve. Aikaisempaa joustavampi laki mahdollistaa eripituiset kotoutumissuunnitelmat. Uudistuksen myötä tarkoitus on aikaisempaa enemmän tukea maahanmuuttajien omaa aktiivisuutta. Uudessa laissa puhutaan kotouttamisen sijaan kotoutumisen edistämisestä. (Thors 2010. hakupäivä 17.6.2010.)

2.1 Keitä ovat Suomen maahanmuuttajat

Suomessa on ollut maahanmuuttajia kautta historian. Ruotsin vallan aikaan Suomeen muutti sotilaita, pappeja ja virkamiehiä. Muuttajat tulivat Ruotsin lisäksi Venäjältä, Saksasta, Englannista, Skotlannista, Tanskasta ja Norjasta. Venäjän vallan aikaan Suomeen muutti venäläisten lisäksi juutalaisia, tataareja ja kiinalaisia. Suomen itsenäistyttyä osa maahanmuuttajista palasi Venäjälle, mutta toiset jäivät maahan pysyvästi. Venäjän vallankumouksen myötä Suomeen tuli paljon venäläisiä, inkeriläisiä, virolaisia ja itäkarjalaisia. Heitä tuli myös toisen maailmansodan aikaan, joskin osa heistä palautettiin Neuvostoliittoon. Toisen maailmansodan jälkeen maahanmuuttajia Suomeen tuli vain vähän, lähinnä yksittäisiä ihmisiä avioliiton kautta. Muuttoliike oli pääasiassa Suomesta pois päin. (Räty 2002, 29, 77, 82–85.)

Sodan jälkeen ensimmäinen isompi Suomeen tullut maahanmuuttajaryhmä oli Chilen pakolaiset, jotka saapuivat 1970-luvulla paeten sotilasdiktaattori Pinochetin vainoja. Chilestä tuli 182 pakolaista. Suurin osa heistä palasi takaisin kotimaahansa Pinochetin hallinnon päätyttyä 1990-luvun alussa. Järjestelmällinen maahanmuutto käynnistyi, kun vietnamilaiset pakolaiset saapuivat Suomeen 1980-luvulla. Nämä molemmat ryhmät saapuivat maahan kiintiöpakolaisina. (Räty 2002, 29–33.)

1990 luvun alussa Suomeen alkoi saapua suurempia määriä maahanmuuttajia, joista valtaosa oli turvapaikanhakijoita. Aluksi saapui isoja joukkoja somalialaisia turvapaikanhakijoita Somalian valtion hajottua ja maan ajaututtua sisällissotaan. Jugoslavian hajoamissotien aikana Suomeen pakeni serbejä, albaaneja ja Bosnian muslimeita sekä kroaatteja vuosina 1990–1999. 1990-luvulta alkaen Suomeen on tullut turvapaikanhakijoita useasta muustakin maasta. (Räty 2002, 32–34.)

Euroopan Unioniin liittyminen muutti Suomen maahanmuuttopolitiikkaa. Suomi hyväksyi Euroopan unionin sisäisen suhteellisen vapaan liikkumisen politiikan. Tämä on tuonut Suomeen rakennusmiehiä niin Ranskasta, Virosta kuin Puolastakin. Opiskelijoita saapuu ympäri maailmaa. (Räty 2002, 35-40.)

2000-luvulla pakolaisia on saapunut Afganistanista, Sudanista ja Irakista, mutta myös monista muista maista. Turvapaikanhakijoiden määrät ovat vaihdelleet vuosina 1997-2007 hieman vajaasta tuhannesta kolmeen ja puoleen tuhanteen. Vuonna 2008 turvapaikanhakijoiden määrä ylitti 4000 ja vuonna 2009 tuli 5988 turvapaikanhakijaa. (Turvapaikka- ja pakolaistilastot. hakupäivä 25.5.2010.)

Pohjois-Suomen tilanne maahanmuuton osalta on hyvin erilainen verrattuna Etelä-Suomen suurten kaupunkikeskittymien tilanteeseen. Maahanmuuttajamäärät ovat alueella huomattavasti pienemmät. Esimerkiksi Oulussa ulkomaalaisväestön osuus vuonna 2009 oli 2,2 prosenttia, kun taas maahanmuuttajien osuus Helsingissä oli 7,2 prosenttia, Turussa 4,7 ja Tampereella 3,5. Oulussa asui vuoden 2009 lopussa 3100 maahanmuuttajaa. Vuosittain Ouluun muuttaa keskimäärin 150 maahanmuuttajaa. (Pohjois-Pohjanmaan maahanmuuttostrategia 2015.)

Ulkomaalaislain (30.4. 2004/301) mukaan maahanmuuttaja on henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen. Maahanmuuton taustalla voi olla työpaikan saaminen Suomessa, avioituminen, opiskelu, paluumuutto, pakolaisuus tai maahan on tultu pakolaisten per-

heidien yhdistämisen kautta. Turismi ja opiskelijavaihto jäävät varsinaisen maahanmuuttokäsitteistön ulkopuolelle.

Lain mukaan maahanmuuttajia siis eivät ole muualla syntyneet, myöhemmin suomen kansalaisuuden saaneet ihmiset. Ihmisten puheissa ja monesti virallisissa teksteissä kuitenkin käytetään maahanmuuttaja-sanaa kaikista ihmisistä, joilla ei ole suomalaisia sukujuuria. Suomessa on kasvava määrä ihmisiä, jotka ovat syntyneet Suomessa, puhuvat sujuvasti suomen kieltä ja ovat Suomen kansalaisia, mutta poikkeavat ulkonäöltään kansatuomalaisista sukujuuriensa vuoksi. Keskustelua käydään siitä, milloin maahanmuuttajuus lakkaa sekä millaisia merkityksiä ja käyttöarvoa olisi termeille uussuomalaisuus ja maahanmuuttajataustainen (Paneeli Ystävyystalon 10-vuotisjuhlassa ja Mikä Ihmeen uussuomalainen? 2009).

2.2 Oulun kaupungin kotouttamisohjelman tavoitteet ja sisältö

Ystävyystalon tarkoitus ei ole tehdä kotouttamistyötä. Jossain määrin Ystävyystalon toiminta tukee Oulun kaupungissa tehtävää kotouttamista. Ja osa Ystävyystalon kävijöistä on aikanaan saanut kaupungin kotouttamispalveluita.

Oulun kaupungin kotouttamisohjelmassa esitetään kaupungin visiota vuodelle 2015: ”Oulu on kansainvälinen, monikulttuurinen, suvaitseva ja viihtyisä kaupunki.” Vuonna 2007 valmistuneessa Oulu kaupungin kotouttamisohjelmassa pyritään tuomaan esiin suvaitsevaisuutta lisääviä ja syrjintää ehkäiseviä tekijöitä. Tärkeänä nähdään luovuus, rohkeus ja yhteisöllisyys. Käytännössä tuetaan maahanmuuttajaprojekteja sekä järjestetään vision toteutumiseen tähtääviä tapahtumia ja koulutusta. (Oulun kaupungin kotouttamisohjelma 2007.)

Kaupungin maahanmuuttajatyössä lapsille ja nuorille tarjotaan erityistukea ensimmäisinä vuosina ja myöhemmin tarpeen mukaan. Sekä päiväkodissa että koulussa maahanmuuttajalapsille tehdään henkilökohtaisia opetus- ja sopeutumis suunnitelmia, lisäksi voi olla maahanmuuttajille omia pienryhmiä, avustajia tai muuta lisäapua. Lasten oman kulttuurin säilyttämisessä tuetaan mm. järjestämällä oman kielen opetusta tai sijoitta-

malla saman kulttuurin edustajia samaan ryhmään. (Oulun kaupungin kotouttamisohjelma 2007. hakupäivä 17.2.2009.)

Aikuisille maahanmuuttajille tehdään henkilökohtaiset kotoutumissuunnitelmat työvoimatoimistossa. Suunnitelma voi sisältää työllistymistä edistäviä toimenpiteitä, kuten työvoimapolitiittista aikuiskoulutusta, kotoutumistyöharjoittelua, palkkatukea, työharjoittelua tai yrittäjän starttirahaa. Oulussa pakolaisten sosiaalipalvelut ensimmäisten kolmen ja paluumuuttajien puolen vuoden aikana järjestetään Maahanmuuttajatoimistossa. Toimistossa hoidetaan asiakkaiden toimeentuloon liittyvät asiat huomioiden asiakkaiden erityistarpeet. Lisäksi pyritään antamaan apua ja ohjausta jokapäiväisen elämän arkisissa ongelmissa sekä tietoa yhteiskunnan toiminnoista. Henkilökohtaisen tuen lisäksi järjestetään yhteisiä tiedotustilaisuuksia. Käytännössä resurssit ovat niin pienet, että maahanmuuttajatoimistossa pystytään hoitamaan lähinnä toimeentuloon liittyvät asiat. (Oulun kaupungin kotouttamisohjelma 2007. hakupäivä 17.2.2009.)

Kotoutumista edistäviä palveluja järjestetään kaupungin eri kulttuurilaitoksissa erikseen maahanmuuttajille suunnattuna toimintana. Tarkoituksena on kuitenkin rohkaista maahanmuuttajia osallistumaan avoimesti kaupungin kaikille asukkaille järjestämiin sivistyspalveluihin. Kirjastoon tilataan aineistoa eri kielillä ja asiakkaiden erityistoiveet otetaan huomioon. Monikulttuuriset integroitumispalvelut toimivat maahanmuuttajatoimiston kanssa samoissa tiloissa. Tämän palvelupisteen kautta tuotetaan toimintaa maahanmuuttajille yhteistyössä järjestöjen kanssa. Lisäksi monikulttuuriset integroitumispalvelut tarjoavat tilan tavata, järjestää juhlia ja käyttää internetiä. (Oulun kaupungin kotouttamisohjelma 2007. hakupäivä 17.2.2009.)

Pakolaiset saavat terveyspalvelut keskitetystä maahanmuuttajien terveydenhuollosta ensimmäisen kolmen vuoden ajan. Tämän jälkeen he siirtyvät oman alueensa terveyskeskuksen asiakkaiksi. Maahanmuuttajien terveydenhuolto tarjoaa asiantuntemusta, jos alueellisissa terveyskeskuksissa on maahanmuuttajiin liittyvää avun ja tiedon tarvetta. (Oulun kaupungin kotouttamisohjelma 2007. hakupäivä 17.2.2009.)

3 MAAHANMUUTTAJIEN KUNTOUTUS

Suomessa ollaan heräämässä huomaamaan maahanmuuttajien erityiset kuntoutustarpeet. Kuntoutusselonteossa (Kuntoutusselonteko eduskunnalle, hakupäivä 4.3.2009) ei vielä erikseen mainita maahanmuuttajia. Kuntoutuksen monimuotoisuus oli yleisteenä 19.–20.3.2009 pidetyillä Valtakunnallisilla Kuntoutuspäivillä Helsingin Messukeskuksessa. Päivät koostuivat yleisohjelmasta sekä työryhmistä, joissa kuntoutusta tarkasteltiin muun muassa maahanmuuttajien, lasten sekä ammatillisen osaamisen näkökulmista. (Kuntoutussäätiön ajankohtaisia, hakupäivä 9.4.2009.)

Kuntoutus on toimintaa, jolla pyritään korjaamaan, kompensoimaan ja ehkäisemään sairauksia ja vammoja sekä niiden aiheuttamia ongelmia. Yhtäläillä kuntoutuksella pyritään tukemaan ihmisen työ- ja toimintakykyä ja sosiaalista selviytymistä arkielämässä ja elämänuran erilaisissa siirtymävaiheissa. Kuntoutuksen käynnistämisen perusteena voi olla sairaus, vamma, työkyvyn heikkeneminen, pitkäaikainen työttömyys tai sosiaalisen syrjäytymisen uhka. Kokonaisvaltainen kuntoutus perustuu näkemykseen ihmisen biopsykososiaalisesta terveydestä tai sairaudesta, jolloin nähdään, että sairaudet ja vammat syntyvät eri osatekijöiden yhteisvaikutuksesta, minkä vuoksi syntyneisiin ongelmiin vaikuttavat fyysis-biologisten tekijöiden ohella myös psyykkiset ja sosiaaliset tekijät. (Järvikoski & Karjalainen 2008, 80-83.) Terveysten ja sairauten vaikuttavia tekijöitä voidaan kuvata sipulimallilla, jossa sipulin sisällä ovat 1.) ikä, sukupuoli ja perinnölliset tekijät. Sipulin kerroksissa ovat seuraavat tekijät sisältä alkaen: 2.) yksilöllinen elämäntapa, 3.) sosiaaliset ja yhteisölliset tekijät, 4.) elin- ja työolosuhteet sekä 5.) yhteiskunnalliset ja kulttuuriset olosuhteet. (Järvikoski ja Härkäpää 2004, 83.)

Valtaistava tai ekologinen toimintamalli korostaa kuntoutujan tukemista oman tilanteen ja toimintaympäristön tutkimisessa ja muutosmahdollisuuksien arvioinnissa. Kuntoutumisprosessin kannalta tärkeää on, että kuntoutuja osallistuu oman kuntoutuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Asiantuntijalta vaaditaan herkkyyttä, jotta hän osaa kuunnella kuntoutujan ajatukset ja samalla tukea ja tuoda työkaluja kuntoutujalle. Avoimuus ja keskinäinen luottamus ovat tärkeitä. Kuntoutujan lähiympäristön resurssit pyritään ottamaan mukaan kuntoutumisprosessiin. (Järvikoski & Karjalainen 2008, 85-86, 91.)

Kuntoutus-lehden artikkelissa Peltola tarkastelee maahanmuuttajien määrän lisääntymisen tuomia haasteita työllistymis-, sosiaali- ja terveystalveluihin. Suomalaisen palvelujärjestelmän vahvuutena on pidetty sitä, että se on kaikille kansalaisille sama, ja näin jokaisella on yhtäläiset mahdollisuudet saada palveluita ja rakentaa omaa elämää. Kantasomalaisille suunnitellut palvelut eivät kuitenkaan aina kohtaa maahanmuuttajaasiakkaan tarpeita. Palvelun tuottamisessa haasteellista ovat kulttuuriset tekijät, joihin kuuluvat sekä kieli että kulttuuriin ja yhteiskuntaan liittyvät tiedot ja taidot. (Peltola, 2005, hakupäivä 16.6.2010.)

Työllistymis-, sosiaali- ja terveystalveluissa maahanmuuttajaasiakkaan kohdalla useasti ensiksi törmätään yhteisen kielen puuttumisen ongelmaan. Työntekijät eivät voi oppia kaikkien asiakkaiden kieliä ja aina on vasta maahan tulleet asiakkaita, jotka eivät ole ehtineet oppia suomea. Tulkin käyttäminen pitkällä tähtäimellä säästää resursseja, kun asiat tulee kerralla ymmärretyksi ja hoidetuksi. Toisaalta työntekijän tulisi pyrkiä ymmärtämään maahanmuuttajan heikkoa, mutta auttavaa suomen kielen taitoa, mikä vaatii ennen kaikkea kärsivällisyyttä ja aikaa, mutta samalla tukee maahanmuuttajan suomen kielen oppimista. Työntekijä voi helpottaa vuorovaikutusta käyttämällä selkosuomea, mikä tarkoittaa suomen kielen puhumista ja kirjoittamista selkeästi ja yksinkertaisia lauserakenteita käyttäen. Puhuesssa tulisi muistaa hitaus ja toistaminen sekä jatkuvasti tarkistaa, onko toinen ymmärtänyt. (Peltola, 2005, hakupäivä 16.6.2010.)

Peltola painottaa, että kulttuurien erilaisuutta ei tarvitse korostaa, mutta ne tulee huomioida ja erilaisia kulttuureja ja elämäntapoja tulee kunnioittaa. Maahanmuuttajalle suuri haaste on suomalaisessa yhteiskunnassa toimiminen, kun ei osaa eikä tiedä suomalaisia tapoja ja kulttuuriin sisältyvää hiljaista tietoa. Työntekijän tulisi myös huomata, että arkijärki ja arkitieto ovat kulttuurisidonnaisia asioita. Jos työntekijällä on aavistus, että kulttuuri vaikuttaa asiakkaan käyttäytymiseen tai asiakas ei hahmota suomalaista kulttuuria, hänen tulisi ottaa asia puheeksi, kysyä ja neuvoa. Suomalaisen yhteiskunnan ja palvelujärjestelmän oppiminen voi viedä vuosia, koska maahanmuuttajan kotimaassa asiat ovat voineet toimia täysin erilaisin periaattein tai siellä ei ole ollut palveluita ollenkaan. Lisäksi maahan saapuessa ihminen kohtaa niin paljon uusia asioita, että silloin saadusta tiedosta valtaosa ei ehdi jäsentyä maahanmuuttajan ajatuksissa. Maahanmuuttajalle oikean palvelun piiriin pääsemistä voi vaikeuttaa myös suomalaisten työntekijöiden ennakkoluulot ja syrjintä. (Peltola 2005, hakupäivä 16.6.2010)

Maahanmuuttaja kantaa mukanaan menneisyytään. Erityisesti pakolaisena tai turvapaikanhakijana Suomeen tullut maahanmuuttaja on voinut kokea kidutusta, seksuaalista hyväksikäyttöä, ihmiskilpenä olemista, kidutuksen ja tappamisen todistamista, perheenjäsenten katoamisia, nälkää jne. Suomessa maahanmuuttaja voi kokea syyllisyyttä omasta turvassa olemisestaan ja velvollisuutta pitää huolta kotimaassa olevista sukulaisista. Kotimaahan voi olla myös ikävä, vaikka siellä ei olisi elämisen mahdollisuuksia. Menneisyyden kokemukset voivat näkyä vähäisinä voimavaroina uuteen yhteiskuntaan sopeutumisessa, oppimisvaikeuksina, vaikeutena luottaa viranomaisiin jne. (Peltola 2005, hakupäivä 16.6.2010.)

Kuntoutussäätiön tutkimushankkeen kautta pyritään parantamaan palveluiden ja asiakkaiden kohtaamista. Maahanmuuttajat kuntoutuspalvelujen asiakkaana -hankkeen tavoitteena on tarkastella maahanmuuttajien kuntoutustarvetta ja kuntoutuspalvelujen toimivuutta erityisesti Kansaneläkelaitoksen näkökulmasta. (Kuntoutussäätiön hankkeet, hakupäivä 4.5.2010.)

Tässä kehittämistyössä keskitytään työikäisiin maahanmuuttajanaisiin kohdistuvan työn kehittämiseen Ystävyystalossa. Työikäisten kuntoutuksessa suuri painoarvo on työkyvyn ylläpitämiseen pyrkivissä toimissa. Tällöin tukea saavat ne, jotka ovat olleet työelämässä. Huomattavan suuri osa erityisesti pakolaisina Suomeen tulleet maahanmuuttajista on kolmen vuoden kotouttamisjakson jälkeen työvoimahallinnon asiakkaita. Maahanmuuttajien työttömyysluku on kolminkertainen kantaväestön työttömyyslukuun verrattaessa (Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut, hakupäivä 18.5.2010). Työvoimahallinnon asiakkaat, osatyökykyiset työnhakijat ja työttömät saavat toimeentulonsa työmarkkinatukena, työttömyyspäivärahana tai koulutustukena.

Työttömille maahanmuuttajille ei tehdä kuntoutumis- tai työllistymissuunnitelmia ainaakaan niin, että asiakas olisi itse aktiivisesti mukana suunnittelemassa. Sosiaalibarometri 2010 mukaan palvelujentuottajat eivät pysty vastaamaan heikoimmassa asemassa olevien tarpeisiin. Yhteistyötä vaativat palvelusuunnitelmat toimivat huonosti, erityisen huonosti toteutuvat maahanmuuttajien kotoutumissuunnitelmat, työttömien työnhakusuunnitelmat ja päihdehuollon kuntoutumissuunnitelmat. (Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto tiedotteessa 19.4.2010, hakupäivä 7.6.2010.)

Sosiaaliturvan uudistuskomitean (SATA) esityksessä sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen keskeisistä linjauksista yhtenä on tavoitteena osatyökykyisten työllistymistä tukevi-

en ratkaisujen kehittäminen. Suunnitteilla on osakorvauksen kehittäminen, työnantajan riskin tasaus, kokeiluun rohkaiseminen, eläkkeen lepäämään jättäminen, työmarkkinoiden laajentaminen ja osatyökykyisyyteen sopivien toimintamallien kehittäminen (Lehto esityksessä 27.1.2009, hakupäivä 4.5.2010.) Myös Kaste-ohjelmassa on kiinnitetty huomiota vaikeasti työllistyviin. Kuntia ohjataan käyttämään ESR-rahoja, jotka on tarkoitettu välityömarkkinoiden kehittämiseen. Sosiaaliset yritykset, kuntouttava työtoiminta, aikuisten työpajat, matalan kynnyksen työpaikat ja työttömien kuntoutus- ja terveyspalvelut ovat lähivuosien välityömarkkinoiden kehittämisen painoalueita. Vaikeimmin työllistyvät ovat pääosin sekä työvoimahallinnon että myös sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaita. Heille on kasaantunut mm. mielenterveys- ja päihdeongelmia. He tarvitsevat paljon tukea, jotta he voivat työllistyä avoimilla työmarkkinoilla. Osatyökykyisten ja henkilöiden, joilla on riski syrjäytyä työelämästä kohdalla, on tärkeää ylläpitää työ- ja toimintakykyä, rakentaa vaiheittain työllistymispolkuja ja löytää mielekästä tekemistä. Viimeksi mainittua voivat tarjota erityisesti kansalaisjärjestöt. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008.)

Suomen maahanmuuttopolitiikalla ja siihen sisältyvällä kotoutumista edistävällä toiminnalla on vaikutusta jokaisen Suomeen muuttaneen elämään. Ystävyystalossa ei tehdä kotoutumista edistävää työtä, mutta on hyvä ymmärtää, kuinka yhteiskunnan tarjoamat palvelut rakentuvat, kun sillä on merkitystä Ystävyystalon kävijöiden elämään. Kuntoutus on uusi näkökulma Ystävyystalossa tehtävään työhön. Kuntoutuksen tarjoamien mahdollisuuksien avaaminen mahdollistaa Ystävyystalon kehittämisen aivan uudella tavalla.

4 HYVINVOINNIN, VOIMAANTUMISEN JA ELÄMÄNHALLINNAN RAKENTUMINEN

Tässä kehittämistyössä pyritään tutkimaan maahanmuuttajanaisten tämän hetken tilannetta ja sitä, kuinka naisia voidaan tukea elämässä eteenpäin tiedostaen heidän menneisyytensä merkitys. Ystävyystalossa työn tavoitteena on ihmisten aktiivisuuden, voimaantumisen ja elämänhallinnan vahvistaminen. Kuntoutumisen onnistumisen kannalta merkityksellistä on ihmisen sisäinen tunne omista voimista ja mahdollisuuksista. Tämän vuoksi kehittämistyössä määritellään useita ihmisen sisäistä tunnetta kuvaavia käsitteitä. Voimaantuminen, valtaistuminen, koherenssin tunne ja elämänhallinta tarkastelevat lähes samaa asiaa hieman eri painotuksin.

Allardt (1976) on luonut hyvinvointiteorian, jossa hän on jakanut hyvinvoinnin kolmeen osa-alueeseen, joiden kautta ihminen kiinnittyy osaksi yhteiskuntaa. Osa-alueet toimivat itsessään voimavaroina, mutta ovat myös resursseja hyvinvoinnin lisääntymiselle. Ulkoisilla resursseilla voidaan tukea myös ihmisen sisäisen maailman ja voimavarojen vahvistumista.

4.1 Hyvinvointi edellyttää yksilön resursseja

Erik Allardt on tutkinut hyvinvointia ja määritellyt hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Hyvinvoinnin edellytyksenä voidaan pitää tiettyjen tarpeiden tyydyttymistä, mutta tässä ongelmallista on, kuinka määritellään hyvinvointiin oleellisesti vaikuttavat tarpeet universaalisti. Allardt on päättänyt jakamaan ihmisen tarpeet kolmeen perusluokkaan: Elintaso (having) on ihmisen omistamia tai hallitsemia resursseja. Yhteisyyssuhteet (loving) kuvaa ihmistä suhteessa toisiin ihmisiin tai ihmisryhmiin. Kolmas perusluokka on itsensä toteuttamisen muodot (being), missä tarkastellaan ihmistä suhteessa ympäristöönsä ja yhteiskuntaan. Sen vastakohta on vieraantuminen. Nämä tarpeet ovat itsessään tavoitel-

tavia arvoja, mutta toimivat myös resursseina, jotka voivat vaikuttaa muiden resurssien saamiseen. Allardtin määritelmässä näkökulma on yksilökeskeinen ja lähtökohtana on yksilön tarpeiden tyydytys. (Allardt 1976, 21-51.)

Fysiologisten perustarpeiden (ravinto, vesi, lämpö, perusturvallisuus ym.) täyttyminen, eli tietyn elintason saavuttaminen on edellytys hyvinvoinnille. Teoreettisesti nämä tarpeet voidaan erotella tarve- ja preferenssialueisiin. Tarvealue vastaa minimiä, jota jokainen yksilö välttämättä tarvitsee. Preferenssialueeseen kuuluvat keinotekoiset tarpeet, jotka voivat syntyä mm. muodista. Käytännössä on usein vaikea erottaa tarve- ja preferenssialueita, minkä vuoksi on parempi käyttää resurssinäkökulmaa hyvinvoinnin tarkastelemisessa. Elintasoon liittyvät tarpeet Allardt on hyvinvointitutkimuksessaan jakanut viiteen osatekijään: 1) tulot, 2) asumistaso, 3) työllisyys, 4) koulutus ja 5) terveys. (Allardt 1976, 37-42, 50.)

Ihmisellä on solidaarisuuden ja toveruuden tarve tai tarve yleensä kuulua jäsenenä sosiaalisten suhteiden verkostoon, joissa ilmaistaan toisista välittämistä ja pitämistä. Parhaimmillaan vuorovaikutus on molemminpuolista eli symmetristä. Tämä ihmisten välinen yhteisyys on tärkeä resurssi muiden arvojen toteuttamiselle. Yhteisyys-suhteet edellyttävät ymmärrystä, kykyä asettua toisen ihmisen asemaan sekä yhteistä kieltä. Yhteisyys-suhteet Allardt on jakanut kolmeen tasoon: 1) paikallisyhteisyys, 2) perheyhteisyys ja 3) ystävyys-suhteet. (Allardt 1976, 37-46, 50.) Myöhemmin Allardt (1998, 43-44) on laajentanut yhteisyys-suhteisiin työyhteisöön ja yhdistykseen kuulumisen sekä muut ihmisen minäkuvaan ja identiteetin rakentamiseen liittyvät yhteisöt ja tekijät kuten kansalaisuus, maakunnat, vähemmistöryhmät, uskontokunnat jne. Näiden myötä hyvinvointia tarkastellessa on tärkeää huomioida ihmisten oikeuksien ohella myös velvollisuuksia. Kansalaishyveet, kansalaisvelvollisuudet ja moraalisäännöt tarjoavat yhteisyyksiä ja mielekästä yhteisöelämää.

On haastavaa määritellä, kuinka paljon ihmisellä pitäisi olla mahdollisuuksia toteuttaa itseään, sillä tähän liittyvät tarpeet vaihtelevat paljon yksilöiden ja kulttuurien välillä. Itsensä toteuttamisen täsmentämisessä kannattaa tarkastella sen vastakohtaa, vieraantumista. Yhteiskunnasta vieraantunut yksilö ei voi vaikuttaa elämäänsä ja toimintaansa eikä koe olevansa arvokas ja merkityksellinen yhteiskunnan jäsen. Itsensä toteuttamisen muodot on jaettu neljään osatekijään: 1) arvonnanto, 2) korvaamattomuus, 3) poliittiset resurssit ja 4) mielenkiintoinen vapaa-ajan toiminta (tekeminen). Toiminnan ja tekemi-

sen puutteella ja sosiaalisen eristäytymisen välillä vallitsee vahva yhteys. (Allardt 1976, 38-50.) Hyvinvoinnin kolmanteen osa-alueeseen Allardt (1998, 44-46) on myöhemmin nähnyt tärkeänä lisätä ihmisen tarpeen muodostaa ja ylläpitää identiteettiä, mihin sisältyvät sekä käsitys omista kyvyistä että tietoisuus omasta taustasta ja omista ryhmäjäsenyyksistä. Lisäksi ihmisellä on tarve saada tunnustusta ja arvontoa omassa elämäntehävässään ja elinympäristössään. Tunnustuksen ja kunnioituksen etsiminen ei koske ihmistä vain yksilönä vaan myös ryhmän jäsenenä. Vähemmistöryhmän jäsenille on tärkeää, että heidän ryhmänsä tunnustetaan enemmistön kanssa tasa-arvoiseksi yhteisöksi.

Hyvinvoinnin osa-alueet kiinnittyvät ihmisen elinympäristöön. Toiseen maahan muuttaessa ihminen voi menettää merkittävästi hyvinvoinnin resursseja. Tarkemmin maahanmuuttajan uutta tilannetta tarkastellaan myöhemmin luvussa 4.3 kuvion 2 yhteydessä.

4.2 Voimaantuminen, koherenssin tunne ja elämänhallinta

Empowerment-käsitteen sanakirjamuotojen analyysi osoittaa käsitteen merkityksen muuttuneen vuosisatojen aikana voimaannuttamisesta ihmisen omista lähtökohdista voimaantumiseen. Siitosen (1999, 83) mukaan empowerment-käsitteen suomennos voimaantuminen vastaa parhaiten empowerment-käsitteeseen keskeisesti sisältyvää ihmisestä itsestään lähtevää voimaantumisen prosessiluonnetta. Siitonen määrittelee voimaantumisen seuraavasti:

Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi: voimaa ei voi antaa toiselle. Se on henkilökohtainen ja sosiaalinen prosessi, jota ei tuota tai aiheuta toinen ihminen. Voimaantuminen on prosessi tai tapahtumasarja, jonka kannalta toimintaympäristön olosuhteet (esim. valinnanvapaus ja turvalliseksi koettu ilmapiiri) voivat olla merkityksellisiä, ja tämän vuoksi voimaantuminen voi olla jossain tietyssä ympäristössä todennäköisempää kuin toisessa. (Siitonen, 1999, 91, 93.)

Siitonen (1999, 93) määrittelee voimaantuneen ihmisen seuraavasti: *"Voimaantunut ihminen on löytänyt omat voimavaransa. Hän on itse itseään määräävä ja ulkoisesta pa-*

kosta vapaa. Voimaantumisprosesissa toinen ihminen ei ole häntä voimaannuttanut, vaan hän on itse tullut voimaantuneeksi."

Valtaistuminen on toinen käänös empowerment-sanalle. Valtaistuminen tuo hieman erilaisen näkökulman voimaantumiseen korostaessaan ihmisen valtaa oman elämänsä suhteen. Ihminen näkee oman elämänsä merkityksellisyyden, ja hänellä on itsetuntoa ja luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Valtaistuminen on energian lisääntymistä tai ihmisestä itsestään lähtevää muutos- ja kasvuprosessia. Valtaistumisprosessia voidaan tarkastella yksilötasolla mutta myös organisaation ja yhteiskunnan tasolla. Valtaistuminen on viime vuosina usein määritelty kuntoutuksen perustavoitteeksi. Kuntoutujaa tuetaan kuntoutuksen avulla saavuttamaan itsenäisyyttä, valtaistumista ja mahdollisuutta toteuttaa oman elämän projekteja ja ylläpitämään elämänhallintaa. (Järvikoski & Härkäpää 2004,130-133.)

Voimaantumisen käsitteen näkökulma ihmisen sisäiseen voimaan on hyvin lähellä koherenssin tunteen käsitettä. Koherenssin tunteen käsite on syntynyt Aaron Antonovsky (1924–1994) tutkimustyön tuloksena. Antonovskya oli ensimmäinen, joka nosti esiin terveyden ja voimavarojen tutkimisen sairauksien sijaan. Koherenssin tunteesta on käytetty suomenkielistä vastinetta elämänhallintaa. Koherenssin tunne ilmaisee, miten paljon ihminen luottaa siihen, että maailma on ennustettavissa, ja todennäköisesti asiat menevät niin hyvin kuin on kohtuullista odottaa. Vahva koherenssin tunne on yhteydessä siihen, että ihminen kokee itsensä terveeksi. Koherenssin tunne voidaan määritellä ihmisen tavaksi havainnoida maailmaa tai ympäristöä. Perusajatus on, että elämä ja maailma ovat monitahoisia ja jokainen ihminen joutuu jatkuvasti hämmentävien ja ristiriitaisten viestien kohteeksi. Koherenssin tunne on yhteydessä siihen, muodostuuko erilaisista jännitystilanteista stressi, pystyykö ihminen ehkäisemään stressin tai määrittelemään jännitystilanteet jopa tervetulleina haasteina. (Kukkurainen 2006.)

Koherenssin tunne koostuu kolmesta osatekijästä, jotka ovat ymmärrettävyys, hallittavuus ja merkityksellisyys. Ymmärrettävyys merkitsee tunnetta siitä, että ihminen kykenee hallitsemaan omat sisäiset voimavaransa sekä vuorovaikutuksen sosiaalisen ympäristön kanssa. Yksilö kokee, että elämä on selitettävissä ja hän pystyy ymmärtämään ja tajuamaan vaikeitakin asioita ja tilanteita; hän tietää ja ymmärtää mitä hänen pitää tehdä. Hallittavuus viittaa yksilön tunteeseen siitä, että käytettävissä olevat omat tai kontrolloitavissa olevat muiden (esim. sukulaisten, ystävien, työtovereiden) voimavarat ovat

sellaisia, että niiden avulla voidaan vastata erilaisiin haasteisiin; hänellä on siis kyky toimia. Merkityksellisyys määrittelee, miten yksilö kokee oman elämänsä tarkoituksen sekä sen, että asioilla ja tapahtumilla on jokin merkitys yksilön arvojärjestelmässä. (Hanhinen 2007, hakupäivä 18.5.2010.)

Koherenssin tunne kehittyy jo lapsuudessa ja nuoruudessa ja täydentyy 30 ikävuoteen saakka. Vahva koherenssin tunne muotoutuu elämäkokemuksista, joihin liittyy jatkuvuutta, mikä puolestaan auttaa ymmärtämään sitä, mitä itselle on tapahtumassa. Koherenssin tunteen syntymiselle suotuisia tekijöitä ovat mm. sosiaalinen tuki, älykkyys, stressinhallintakeinot ja sairauksien ennaltaehkäisy. Myöhemmällä iällä vain merkittävät kokemukset voivat vaikuttaa koherenssin tunteeseen. (Kukkurainen 2006.)

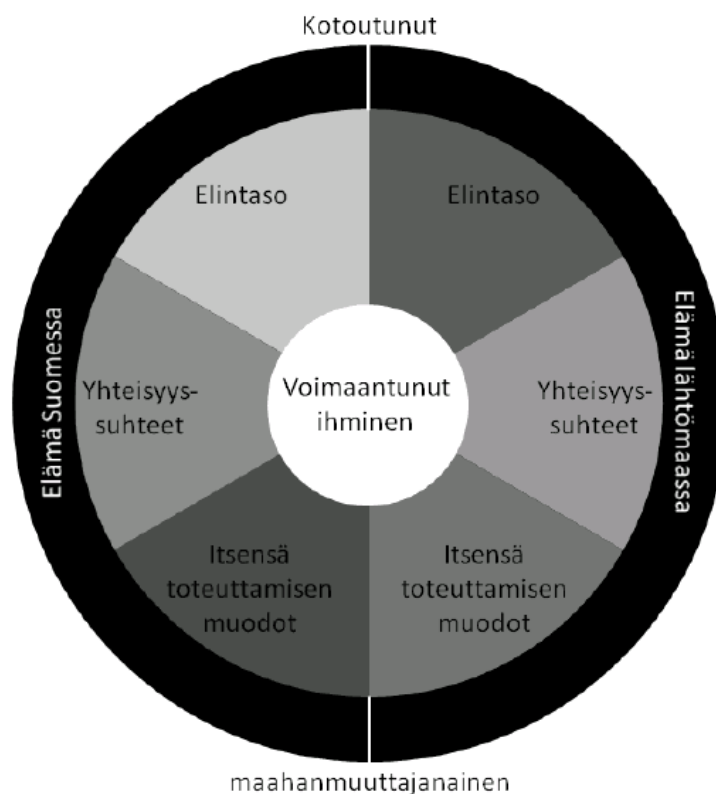
Roos (1987, 64-67) on jakanut elämänhallinnan ulkoiseen ja sisäiseen hallintaan. Ulkoisessa elämänhallinnassa ihminen kykenee suurin piirtein ohjaamaan elämäänsä. Tällaiseen elämänhallintaan vaikuttavat sukupuoli, sukupolvi, koulutus ja ammatti. Ulkoista elämänhallintaa on siis se, että on aineellisesti ja henkisesti turvatussa asemassa. Sisäinen hallinnan tunne on taas kykyä katsoa asiat parhain päin. Ihminen kykenee voimakkaasti muuttuvissakin tilanteissa sopeutumaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita antautumista, alistumista eikä ajopuuna kulkeutumista. Nykyään sisäisessä elämänhallinnassa painottuu onnellisen ja eheän julkisivun ylläpitäminen. Ihminen, jolla on elämä hallinnassa, rakentaa omaa elämäänsä pienempien projektien kautta. Elämänhallinta ei ole sitä, että ihminen voisi hallita koko elämänsä ja kuoleamisen. Hallinnan tunne on tunnetta siitä, että voi selviytyä erilaisista vaiheista ja haasteista elämässään.

Järvikoski ja Härkäpää (2004, 133) kuvaavat kuntoutuksen tavoitteina olevia valtaistumista ja elämänhallintaa seuraavilla tekijöillä: 1.) nähdä ja ymmärtää oman elämän tai toiminnan merkityksellisyys, mielekkyys, 2.) itsetunto, luottamus omiin vaikuttamismahdollisuuksiin, 3.) itsenäisyys, itsemäärääminen, toimintamahdollisuuksien lisääntyminen, 4.) mahdollisuus ”saada äänensä kuuluviin”, saada aikaan haluttuja muutoksia, vaikuttaa omaan tulevaisuuteen, olla oman elämänsä ”subjekti” ja 5.) toiminnan ulkoisen perustan vakiintuminen: taloudellinen turva, hyvinvoinnin mahdollistavat olosuhteet; tasa-arvoinen osallisuus yhteisön elämään.

4.3 Maahanmuuttajanaisen hyvinvointi ja voimaantuminen

Maahanmuuttajanaisen hyvinvointiin ja voimaantumiseen vaikuttavat kokemukset ja resurssit sekä lähtömaassa että Suomessa. Kuviossa 1 maahanmuuttajanaisen hyvinvoinnin, voimaantumisen ja elämänhallinnan rakentuminen kuvataan toisiinsa vaikuttavana kokonaisuutena. Kuvion sisällä on voimaantunut ihminen, joka määrää itseään, toimii aktiivisesti yhteiskunnassa ja kokee hallitsevansa arkielämänsä. Hänen voimaantumisen edellytyksenä ovat hyvinvoinnin mahdollistavat resurssit, jotka on jaettu kolmeen osa-alueeseen: elintaso, yhteisyyssuhteet ja itsensä toteuttamisen muodot sekä lähtömaassa että Suomessa. Maahanmuuttajan voimaantumisen kannalta merkittävää on se, että maahanmuuttajatyöntekijän tunnistaa hyvinvoinnin osatekijät ja hänen työteensä on elämänhallintaa ja voimaantumista tukeva.

KUVIO 1. Maahanmuuttajanaisen hyvinvoinnin ja voimaantumisen rakentuminen

Hyvinvointia edellyttävät resurssit lähtömaassa vaikuttavat ihmiseen, vaikei mahdollisesti ainakaan kaikkia niistä pystytä siirtämään Suomeen. Esimerkiksi poliittisen vainon vuoksi Suomeen tullut voi olla korkeasti kouluttautunut, hän on ansainnut hyvin työllään kotimaassaan, asunut hyvällä alueella hienossa talossa, elänyt tiiviissä yhteydessä sukuunsa ja harrastanut vapaa-ajalla. Paetessaan hän on joutunut jättämään kaiken omaisuuden, hänen koulutuksensa ei kelpaa suomalaisille työnantajille, hänen sukunsa on paennut eri puolille maailmaa eikä hän voi jatkaa entisiä harrastuksiaan. Joku toinen maahanmuuttaja on saattanut elää elämänsä pakolaisleirillä, kokenut nälkää, turvattuutta, kidutusta ja lähimaiset ovat kadonneet levottomuuksien yhteydessä. Edellytykset maahanmuuttajan hyvinvoinnille Suomeen muuttaessa voivat muuttua parempaan tai huonompaan suuntaan lähtötilanteesta riippuen, mikä vaikuttaa ihmisen henkilökoh- taiseen voimaantumisen tunteeseen.

Kuntoutuksella pyritään tukemaan ihmisen elämänhallintaa uudessa, muuttuneessa ti- lanteessa. Jos kuntoutuksella ei pystytä palauttamaan toimintakykyä entiselleen, kuntou- tuksella pyritään selvittämään vaihtoehtoisia ratkaisuja ja muokkaamaan ympäristöä niin, että siinä voi toimia vajavaisenakin. (Koukkari, 2009)

Kuntoutuksen kannalta on merkityksellistä onko hallinnan tunne itsellä vai yksilön ul- kopuolella. Kuntoutus tulee todennäköisimmin onnistumaan, jos yksilö uskoo kykene- väänsä kuntoutumaan ja tekee ratkaisuja sen eteen. Ihminen voi myös päättää olla osallis- tumatta joihinkin kuntouttaviin toimenpiteisiin ja samalla olla tietoinen vastuusta omien ratkaisujen suhteen. Jos hallinnan tunne on yksilön ulkopuolella, hän näkee oman elä- mänsä ratkaisujen olevan sattuman varassa tai muiden ihmisten määrättävissä. Kuntou- tuksessa tulee pyrkiä sisäisen hallinnan tunteen vahvistamiseen, jotta kuntoutuminen olisi todennäköisempää.(kts. Järvikoski & Härkäpää 2004 ja Roos 1987.)

Elämänhallintaa määriteltäessä nousee esiin vahvana kuntoutujan oman kokemuksen ja vaikutusmahdollisuuksien merkityksellisyys. Kuntoutuksessa tämä on oleellista, ettei kuntouttamalla heikennetä elämänhallintaa ja valtaistumista. Tärkeää on myös huomioi- da sisäisen kokemuksen lisäksi ulkoisen perusturvallisuuden merkitys elämänhallinnan tunteen lisääntymiselle. Kuntoutuksella voidaan päästä parempiin tuloksiin, jos kuntout- tavat toimenpiteet ja taloudellinen tuki ovat tilanteeseen riittävällä aikajaksolla varmis- tettu.(kts. Järvikoski ja Härkäpää 2004.)

5 MONIKULTTUURISEN YSTÄVYYSTALON KEHITTÄMINEN

5.1 Oulun Seudun Setlementti ry:n Ystävyystalo kehittämisympäristönä

Setlementti-idea syntyi 1800-luvun lopulla Englannissa kirkon piirissä syntyneestä yhteiskunnallisesta herätyksestä. Papit lähtivät tekemään työtä köyhien ja vähäosaisten pariin. Setlementtiliike on levinnyt maailmalla erilaisin painotuksin. Yleishumanistinen tai kristillishumanistinen arvopohja löytyy eri maiden setlementtien työn taustalta. Kaikkia yhdistävä toiminta-ajatus perustuu kohderyhmän tai toiminta-alueen ihmisten oman osallisuuden vahvistamiseen, ihmisen voimavarojen kehittämiseen ja niihin luottamiseen, kokonaisvaltaiseen näkemykseen yksilöstä sekä yksilön ja yhteiskunnan välisen suhteen tärkeydestä. (Pontela 1998, 15-19.)

Suomeen setlementtiliikkeen toi Sigfrid Sirenus 1900-luvun alkupuolella ja ensimmäinen setlementti perustettiin 1918. Setlementti on aina toiminut paikallisesti ja vastannut nopeasti yhteiskunnassa syntyneisiin tarpeisiin. Ensimmäisten setlementtien tehtävä oli kansalaissodan runtelemassa maassa ”rakentaa siltaa yli yhteiskunnallisen kuilun”. Setlementti on mm. toteuttanut vapaata sivistystyötä kansalaisopistojen muodossa, perustanut päiväkoteja, tarjonnut ammatillista koulutusta sodan jälkeen, tehnyt nuorisotyötä teollisuuspaikkakunnilla työläiskortteleissa ja tarjonnut ikääntyneille virkistystoimintaa. (Pontela 1998, 15-21.)

Suomen Setlementtiliiton on katto-organisaatio paikallisille yhdistyksille. Vuonna 2010 laaditut perusarvot ovat arjen keskellä toteutuva lähimmäisenrakkaus, yhteisöllisyys ja erilaisten ihmisten välinen yhteistyö. Toimintaa ohjaavat arvot ovat yksilön oikeuksien kunnioittaminen, erilaisuuden hyväksyminen, luottamus ihmisen ja hänen yhteisönsä kykyyn ratkaista itsenäisesti omia ongelmiaan, paikallisuus, usko henkilökohtaisen ystävyyden ja yhteyden mahdollisuuteen yli kaikkien rajojen, ihonväristä, sukupuolesta tai kulttuurista riippumaton tasa-arvoisuus ja sitoutuminen heikommassa tilanteessa olevan ihmisen tilanteen parantamiseen. (Suomen Setlementtiliitto. Arvot, hakupäivä 24.5.2010.)

Oulun Seudun Setlementti ry on itsenäinen Suomen Setlementtiliiton paikallisjärjestö. Oulun Seudun Setlementti ry koostuu monista eri toimintayksiköistä, joissa kaikissa tehdään työtä samojen setlementtityön arvojen pohjalta. Ystävyystalo on Oulun Seudun Setlementti ry:n maahanmuuttajatyön yksikkö.

Monikulttuurinen Ystävyystalo on aloittanut toimintansa maaliskuussa 2000 RAY:n rahoittamana monikulttuurisena nuoriso- ja perhetyön projektina. Vuodesta 2004 Ystävyystalo on saanut kohdennettua toiminta-avustusta, mikä tarkoittaa sitä, että rahoitus on pysyväisluontoista. Ystävyystalotoiminnan tarkoitus on tukea erityisesti työvoima- ja kotoutumistoimenpiteiden ulkopuolella olevien maahanmuuttajien elämänhallintaa ja aktiivisuutta monikulttuurisen yhteisötyön keinoin. Ystävyystalo toimii seuraavan toiminta-ajatuksen pohjalta: (Kosola & Viren 2004.)

Ystävyystalo on yhteinen olohuone, jossa eri kulttuureista tulevat ihmiset voivat olla kanssakäymisissä keskenään sekä saada ystäviä, mielekästä tekemistä ja apua suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutumisessa. Ystävyystalossa toimitaan aktiivisesti ja viihdytään, koska siellä arvostetaan erilaisia ihmisiä ja luodaan jatkuvasti uusia yhteisiä toimintamuotoja. Ystävyystalon toiminta perustuu moniammatilliseen maahanmuuttajatyön osaamiseen, luontevaan monikulttuuriin kanssakäymiseen ja ihmisten oman aktiivisuuden kannustamiseen.

Ystävyystalon toiminnassa mukana on eri kulttuureista ja eri syistä Suomeen tulleita ihmisiä. Ystävyystalon kävijöissä on pakolaistaustaisia ihmisiä, paluumuuttajia, perheen yhdistämisen kautta tulleita, puolison työn vuoksi Suomeen muuttaneita ihmisiä tai muista perhesyistä tulleita sekä opiskelijoita. Toiset ohjautuvat Ystävyystalon toimintaan heti maahan saavuttuaan, toisaalta mukana on myös kymmeniä vuosia Suomessa asuneita. Lisäksi Ystävyystalon toiminnassa on mukana myös kantasuomalaisia. (Kosola & Viren 2004.)

Ystävyystalossa kohtaavat erilaisista kulttuureista tulleet ihmiset. Toiminnassa pyritään tiedostamaan erilaisten kulttuurien ja toimintatapojen merkitys ja sitä kunnioitetaan. Ihmisten erilaisuuksien kohtaamista ei kuitenkaan pidetä pelottavana, sillä Ystävyystalossa oletetaan ihmisen olevan universaalisti samanlaisia. (Kuvio 2.) (Viren 19.5.2010, esitelmässä.)

KUVIO 2: Ihmisen kolme tasoa

Ystävyystalon toiminnassa oletetaan, että kaikki ihmiset perivät ihmisyyden universaalien samanlaisuuden, mikä on ihmisen inhimillisyyden perusta. Kaikki ihmiset kokevat samoja tunteita ja haluavat olla positiivisessa yhteydessä toisiinsa. Kulttuurissa opittua on ihmisyyden kollektiivinen osa, johon kuuluvat kieli, tapakulttuuri, käsitys rooleista jne. Kulttuurien sisällä on erilaisia persoonia, sillä ihmiset ovat yksilöitä. Yksilöllisyys on sekä opittua että perittyä. Persoonan merkitys voi olla aika vahva. Esimerkiksi ystävyyden syntymiseen persoona vaikuttaa enemmän kuin kulttuuri. (Viren 19.5.2010, esitelmässä.)

Ystävyystalon toiminta koostuu säännöllisesti kokoontuvista kerhoista, retkistä, juhlista, tapahtumista ja leireistä. Kerhotoiminta on monipuolista, Ystävyystalossa järjestetään naisten-, miesten-, nuorten-, tyttö- ja poikakerhoja sekä erikseen suomenkielen kerhoja ja kerhoja venäjänkielisille. Kerhoissa voi olla joku tietty teema kuten liikunta, ompelu tai ruoka. (Kosola & Viren 2004.) Tällä hetkellä Ystävyystalon kaikki työntekijät ovat maahanmuuttajataustaisia, vain osa-aikainen esimies on täysin suomalainen.

Ystävyystalon toimintaan sisältyy kasvavassa määrin monikulttuurisen osaamisen jakaminen ja maahanmuuttajatyön asiantuntijana vaikuttaminen. Säännöllisellä perustoituminen oletetaan olevan vaikuttavuutta yksilötasolla. Perustyötä tekemällä ja maahanmuuttajia kohtaamalla Ystävyystalon työntekijöistä on tullut maahanmuuttajatyön asiantuntijoita. Organisaatiotasolla Ystävyystalon merkitys näkyy maahanmuuttajatyön lisääntymisenä Oulun Setlementissä ja toisaalta maahanmuuttajataustaisten integroit-

misena osaksi Setlementin yhteisöä sekä opiskelijoina että opettajina. Verkostotasolla Ystävyystalot oli aloittamassa Oulussa maahanmuuttajatyötä tekevien tahojen yhteistä KOTO-verkostoa vuonna 2000 ja Ystävyystalolla on edelleen merkittävä rooli maahanmuuttajatyön verkostossa Oulussa. Toimialatasolla Ystävyystalossa syntynyt asiantuntijuus näkyy mm. jäsenyytenä monien projektien ohjausryhmissä. Ystävyystalossa syntynyt asiantuntijuus on huomattu myös valtakunnallisella tasolla, kun työntekijä on mukana sisäministeriön kotouttamistyön arvioinnin ja seurannan ohjausryhmässä. (Viren 16.9.2009.)

5.2 Aikaisempi kehittämistyö Ystävyystalossa

Ystävyystalon toimintaa kehitetään ja arvioidaan Balanced Score Card –pohjaisen (BSC-malli) strategia- ja arviointimallin pohjalta. BSC –mallissa Ystävyystalon visio jaetaan neljään strategiseen tavoitteeseen: asiakasnäkökulma, sisäiset prosessit, innovatiivisuus ja kehittäminen sekä talous. Kutakin tavoitetta tarkastellaan lähemmin pie-
nempien osatavoitteiden pohjalta:

- Asiakasnäkökulma
 1. Empowerment
 2. Sosiaaliset verkostot
 3. Aktiivinen toiminta, vertaistuki
- Sisäiset prosessit
 1. Kotoutumista tukeva toiminta
 2. Monikulttuurinen, arvostava, viihtyisä ilmapiiri
 3. Ihmisten osallistaminen
- Innovatiivisuus
 1. Monikulttuurisen yhteistyön kehittäminen ja mallintaminen
 2. Uusien toimintatapojen oppiminen ja kehittäminen
 3. Henkilöstön osaamisen kehittäminen
- Talous
 1. Toiminnan rahoituspohjan vakiinnuttaminen

2. Riittävän ja monipuolisen henkilöstön palkkaus
3. Kehittäminen osana Oulun Seudun Setlementin kokonaisuutta

Prosessiin liittyvää itsearviointia on toteutettu työyhteisössä säännöllisesti. Työntekijät ovat arvioineet omaa työtään ja kirjoittaneet raportteja BSC-mallin pohjalta luodun arviointilomakkeen avulla. Tämän arviointityön pohjalta Ystävyystalon työtä kehitetään jatkuvasti. (Viren 2002.)

Suomen Setlementtiliitto ry ja sen kahdeksan jäsenyhdistystä (Helsinki, Hämeenlinna, Järvenpää, Kuopio, Oulu, Rovaniemi, Savonlinna ja Tampere) ovat toteuttaneet vuosina 2003-2008 RAY:n rahoittaman MamuSet –projektin. Verkostossa on kehitetty osaamista ja erilaisia käytäntöjä setlementtien maahanmuuttaja- ja monikulttuurityön kehittämiseen. Projektin tavoitteina ovat olleet setlementtien monikulttuurisen työn erityispiirteiden tunnistaminen, yhteisöllisen asiantuntijuuden kehittäminen, toimivien käytäntöjen kehittäminen järjestömäiseen, monikulttuuriseen setlementtityöhön sekä arviointiosaamisen levittäminen setlementteihin ja yhteistyöverkostoihin. Projektin puitteissa työntekijöillä on ollut mahdollista tutustua maahanmuuttajatyöhön muissa kaupungeissa. Tutustumiskäyntejä on tehty muuallekin kuin setlementteihin, esimerkiksi pääkaupunkiseudulla Ystävyystalon työntekijät ovat tutustuneet Helsingin kaupungin lähiötyöhön. Lisäksi osana MamuSet –projektia Ystävyystalossa on toteutettu vertaisarviointi niin, että samantyyppisen projektin työntekijä on tehnyt useamman päivän pituisen arviointivierailun Ystävyystaloon tutustuen toimintaan käytännössä. Vierailun lopuksi hän on antanut kirjallisen arvion Ystävyystalon toiminnasta. (MamuSet, hakupäivä 4.3.2009.)

Osana MamuSet –projektia on toteutettu maahanmuuttajatyön arviointi bikva –menetelmällä. Menetelmän idea on haastatella ihmisiä arvioitavan aiheen ympärillä niin, että aloitetaan toiminnan kohderyhmästä, jatketaan seuraavaksi käytännön toteuttajista, sitten heidän esimiehistä ja viimeiseksi haastatellaan valtakunnallisen tason päättäjiä. Tarkoitus on samalla välittää tietoa niin, että päättäjät saavat tietää, mitä toimenpiteiden kohderyhmä arvioitavasta toiminnasta ajattelee. Ystävyystalo on ollut osallisena bikva -menetelmällä tehdyssä maahanmuuttajatyön arvioinnissa. (MamuSet, hakupäivä 4.3.2009.)

Ystävyystalo on ollut mukana myös Euroopan komission rahoittamassa Grundtvig 2 -oppimiskumppanuusprojektissa, jonka nimi on ”Empowering mentors and other bilingual adults to work within the wider community”. Mukana on ollut kahdeksan maa-

hanmuuttajatyötä tekevää organisaatioita Britanniasta, Irlannista, Tanskasta, Suomesta ja Kreikasta. Kaikilla Ystävyystalon työntekijöillä on ollut mahdollisuus tehdä opintomatkoja ulkomaille ja tutustua paikalliseen maahanmuuttajatyöhön. Lisäksi Ystävyystalo on isännöinyt kumppanuusvieraiden useamman päivän mittaisia vierailuja Oulussa, mikä on lisännyt Ystävyystalon tunnettavuutta sekä paikallistasolla että kumppanuusmaissa. (Kosola & Viren 2004). Grundtvig 2 –oppimiskumppanuusprojektin kautta Ystävyystalossa opittiin kuinka maahanmuuttajatyötä tehdään muualla Euroopassa. Lisäksi projekti tarjosi mahdollisuuden esitellä omaa työtä englannin kielellä ja saada positiivista palautetta.

Oulun Seudun Settlementissä on Ystävyystalon rinnalla ollut useita ESR –rahoitteisia projekteja, joista on ollut synergiaa Ystävyystalon työhön. Projekteista on saatu ideoita Ystävyystalon työhön. Lisäksi projektien työntekijät ovat olleet vahvistamassa monikulttuurista työyhteisöä. Kulttuurivälittäjä projekteissa 1999-2003 on koulutettu 60 maahanmuuttajaa edustamaan omaa kulttuuriaan erilaisissa suomalaisissa yhteisöissä. Ensimmäisen kulttuurivälittäjä-projektin pohjalta on luotu pohja Ystävyystalon toimintatoteelle. Kulttuurimentor-projekteissa 2004-06 maahanmuuttajia on koulutettu ja työllistetty kotoutumisohjaajiksi eli kulttuurimentoreiksi. (Viren 19.5.2010, esitelmässä.)

Ystävyystalossa on havaittu, että osa maahanmuuttajista ei yhteiskunnan kotouttamistoiminnasta huolimatta saavuta riittävää elämänhallinnan ja arjen taitojen tasoa ja lisäksi kielitaito jää vajavaiseksi. Ystävyystalon toiminnassa on syntynyt Naisten koulun idea. Ensimmäinen 15 viikon mittainen Naisten koulu on järjestetty syksyllä 2007 Euroopan Sosiaalirahaston projektiavustuksella.

Naisten koulu –projektin tavoitteena on ollut edistää heikosti koulutettujen maahanmuuttajanaisten tasa-arvoisia mahdollisuuksia, voimaantumista, kotoutumista ja elämänhallintaa. Naisten koulussa opetetaan käytännöllisiä tietoja ja taitoja, joita nainen tarvitsee suomalaisessa yhteiskunnassa kansalaisena, työntekijänä ja perheenäitinä. Suomen kieltä opitaan eri oppiaineiden opetuksen ohessa ja käytännön työtehtävissä. Kohderyhmänä ovat naiset, jotka eivät ole kotimaassaan saaneet juuri lainkaan muodollista koulutusta. Näille naisille työvoimahallinnon luku- ja kirjoitustaidottomille järjestetyt kurssit eivät ole riittäviä. (Viren 2008.)

ESR -projektissa luodun mallin pohjalta on haettu rahoitus pitempiketoiselle Naisten koululle, jossa on yhdistynyt luokassa opiskeleminen ja kuntouttava työtoiminta. Toinen

Naisten koulu on toteutettu 10/2009-5/2010 ja kolmas Naisten koulu toteutuu 9/2010-5/2011. Kuntouttavaa työtoimintaa on maanantaisin ja perjantaisin, muut päivät opiskeluaan luokassa, keittiössä tai liikunnan merkeissä. Naiset ovat sijoittuneet kuntouttavaan työtoimintaan Setlementin eri yksikköihin esim. keittiölle, siivoojan avuksi, senioritoimintaan, nuorten työpajalle ja nuorten maahanmuuttajien Numa-opetukseen. Naisten koulun päivät ovat viiden tunnin mittaisia. (Naisten koulu, hakupäivä 22.6.2010.)

6 KEHITTÄMISTYÖHÖN LIITTYVIÄ TUTKIMUKSIA JA HANKKEITA

Tutkimustietoa maahanmuuttajanaisista Suomessa on vähän. Kuntoutuksen, voimaantumisen ja elämänhallinnan näkökulmasta maahanmuuttajia on tutkittu vain muutamissa tutkimuksissa. Taulukkoon 1 on koottu tutkimuksia, jotka ovat laajuudeltaan vähintään lissensiaattitöitä ja tarkentuvat maahanmuuttajanaisiin tai maahanmuuttajiin ja kuntoutukseen.

TAULUKKO 1. Maahanmuuttajanaisiin liittyviä tutkimuksia ja oppaita.

Tutkimuksen tekijät, tutkimuspaikka ja -vuosi	Tarkoitus	Aineisto, aineiston keruu	Keskeiset tulokset
Tiilikainen Helsinki 2003	Miten somalinaiset musliminaisina ja –äiteinä diasporassa elämänsä kokevat, kuinka he siinä toimivat ja mikä on islamin merkitys heidän arjessaan.	N=14 Haastattelu somalinaisia ja –miehiä Kenttäpäiväkirja Runoantologia	Naiset omaksuvat suomalaisesta yhteiskunnasta ja kulttuurista asioita, jotka tuovat sekä hyviä asioita että ristiriitoja diasporassa. Toisaalta oma kulttuuri ja uskonto antaa selityksiä elämään ja islamin tuoma yhteisöllisyys toimii voimavarana.
Harju-Tolppa Tampere 2004	Monikulttuuristen naisryhmien voimaantuminen ja sosiaaliset verkostot.	Haastattelu Kenttäpäiväkirja Kirjalliset palautteet ryhmään osallistuneilta naisilta	Naiset sitoutuvat ryhmiin, koska kokevat saavansa ystäviä ja mahdollisuuksia toteuttaa itseään.
STM, Helsinki 2005	Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön.		Maahanmuuttajanaisiin kohdistuva väkivalta hankaloittaa kotoutumista. Maahanmuuttajanaisten kokemassa väkivallassa erityistä voi olla se, että kulttuuritausta voi tehdä väkivallasta oikeutettua perheen sisällä. Väkivallan muotoja voivat olla avioliittoon pakottaminen, kunniaan liittyvä väkivalta, tyttölasten ympärileikkaaminen, syrjintä tai rasistinen väkivalta. Nainen ei välttämättä tiedä oikeuksiaan. Avun hakemista voi hankaloittaa tietämättömyys auttavista tahoista sekä epävarmuus siitä, keneen voi luottaa.
Ruhanen ja Martikainen Helsinki 2006	Selvittää hankkeita tai projekteja, joiden tarkoitus on edistää maahanmuuttajien elämää Suomessa ja löytää hyviä käytäntöjä.	N=139 Hankkeita ja projekteja, joihin tutustuttu	Ongelmallista, kun maahanmuuttajat nähdään toiminnan kohteina ja resursseina vain toisten maahanmuuttajien auttamiseen. Lisäksi maahanmuuttajina nähdään usein vain pakolaiset. Kuitenkin maahanmuuttajatyön osaaminen on lisääntymässä Suomessa. Hankkeissa ja projekteissa työllistymisen ja kotoutumisen tukeminen

			ovat useimmiten tavoitteina. Maahanmuuttajanaisiin kohdistuvia hankkeita on suhteellisen vähän.
Peltola ja Metso Helsinki 2008	Helsingissä asuvien kotouttamisvaiheen ohittaneiden maahanmuuttajien terveyden, sosiaalisen integraation ja työllistymisen edistämisen tukitarpeita sekä olemassa olevien palvelujen kykyä vastata niihin.	N=19 Haastattelu Helsingin työvoimatoimiston, Helsingin työvoiman palvelukeskuksen ja joidenkin järjestöjen johtajia ja työntekijöitä	Esiin nousivat etenkin toimivien mielenterveyspalvelujen puute, isojen perheiden äitien ja yksinhuoltajien vaikea asema, luku- ja kirjoitustaidottomilta ja oppimisvaikeuksia omaavilta puuttuvat palvelut sekä työllistymisen tukemisesta puuttuvat yksilölliset sekä työnhakijalle että työnantajille suunnatut palvelut. Kuntoutuspalveluihin ohjaaminen vaikuttaa erittäin vähäiseltä, eivätkä mahdollisuudet asiakkaiden tilanteiden kokonaisvaltaiseen selvittämiseen vastaa tarvetta.

Useammasta tutkimuksesta ilmenee, että joidenkin maahanmuuttajaryhmien pitkittyvän työttömyyden aiheuttama sosiaalisen syrjäytymisen uhka on merkittävä. Tähän ongelmaan pyritään vastaamaan kuntoutuksen keinoin erilaisilla hankkeilla ja projekteilla. Jo aikaisemmin esitelty Oulun Seudun Settlementin Naisten koulu –projekti on yksi esimerkki heikosti koulutettujen maahanmuuttajanaisten kuntoutusmallin kehittämisestä.

Vuosina 2001-2005 toimineessa Kuntoutussäätiön koordinoimassa Majakka-Beacon –hankkeessa luotiin pääkaupunkiseudun maahanmuuttajille uusi työllistymistä ja kuntoutumista tukeva palvelukokonaisuus, kehitettiin maahanmuuttajajärjestöjen tiedotustoimintaa ja koulutettiin maahanmuuttajien työllistymisen asiantuntijoita. (Härkäpää 2005 hakupäivä 18.11.2010.) Hankkeessa luotiin myös Maahanmuuttajien kuntoutusluotsauksen palvelumalli, joka on esimerkki siitä, kuinka henkilökohtaisella tuella maahanmuuttaja voi päästä elämässään eteenpäin. Palvelumallissa asiakas ja kuntoutusluotsi luovat yhdessä suunnitelman asiakkaan kuntoutuksen, elämänhallinnan ja työllistymisen tavoitteista. Kuntoutusluotsi tukee maahanmuuttajan aktiivisuutta siirtämällä vähitellen vastuuta asiakkaalle. Kuntoutusluotsin tehtävä sisältää alkutyöskentelyn, palveluohjauksen, tukihenkilönä toimimisen ja asiakassuhteen päättämisen. Pitkäaikaisessa suhteessa ja asiakkaan omassa elinympäristössä toimiminen lisäävät luottamusta ja ymmärrystä molemmiin puolin niin, että asiakas ehkä uskaltaa pyytää apua arassakin asiassa ja toisaalta kuntoutusluotsi voi huomata, millaisesta avusta asiakas hyötyisi. Näin asiakas voi saada apua, joka olisi hänelle kuulunutkin mutta joka on jäänyt saamatta esimerkiksi kieliongelman vuoksi. Julkisen puolen työntekijöillä ei aina ole aikaa tai mahdollisuutta paneutua maahanmuuttaja-asiakkaan kokonaistilanteen kartoittamiseen. (Lehdonvirta 2005, hakupäivä 16.6.2010.)

Kuntoutussäätiöllä on tutkimushanke nimeltään Maahanmuuttajat kuntoutus-palvelujen asiakkaina. Hanke on aloitettu vuonna 2009 ja se päättyy 2011. Hankkeen tarkoituksena on tarkastella maahanmuuttajien kuntoutustarvetta ja kuntoutuspalvelujen toimivuutta erityisesti Kansaneläkelaitoksen näkökulmasta. Keskeisiä tutkimuskysymyksiä ovat: millaisia kuntoutuksen tarpeeseen johtavia ongelmia maahanmuuttajataustaisilla asiakkailla on, missä määrin eri tahojen tai toimijoiden maahanmuuttaja-asiakkailla esiintyy kuntoutustarvetta, millaisia kuntoutustarpeen tunnistamiseen, kuntoutukseen ohjaamiseen, kuntoutuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen liittyviä ongelmia palveluissa ja palvelujärjestelmässä esiintyy sekä millaisia ovat suunnittelun ja toteutuksen onnistuneet ratkaisut sekä alueellisesti että yleisesti. (Kuntoutussäätiön hankkeet, hakupäivä 4.5.2010.)

7 KEHITTÄMISTYÖ

7.1 Kehittämisen tavoite, tarkoitus ja tehtävä

Kehittämistyön tavoite on Ystävyystalon naisten toiminnan kehittäminen. Etnografisen tutkimuksen tavoite on tuottaa tietoa maahanmuuttajanaisten toiveista elämältään Suomessa sekä hyvinvointia, voimaantumista ja elämänhallintaa mahdollistavista tekijöistä. Tarkoituksena on luoda tutkimuksessa tehtyjen johtopäätösten pohjalta Ystävyystalon naisten toiminnan kehittämisehdotukset. Työyhteisössä tehdään keskustellen ehdotusten pohjalta Ystävyystalon naisten toiminnan kehittämissuunnitelma, jonka toteuttaminen jää Ystävyystalon työntekijöiden vastuulle.

Kehittämistyöhön sisältyvässä tutkimuksessa on kaksi tutkimuskysymystä.

- Miten maahanmuuttajanaiset haluavat elää Suomessa?
- Millainen Ystävyystalon naistentoiminta tukee naisten mahdollisuuksia hyvinvointiin, voimaantumiseen ja elämänhallintaan?

Oulun Seudun Setlementissä on tehty kymmenen vuotta monikulttuurista naistyötä. Ystävyystalossa toimintaa on muokattu tilanteen ja tarpeen mukaan, kun saapuvat maahanmuuttajaryhmät ja toisaalta vastaanottava ympäristö, kotouttamistyötä tekevät tahot ja toimintamallit ovat koko ajan muuttuneet. Ystävyystalossa nähdään tarpeelliseksi tutkimukseen perustuva työn kehittäminen.

7.2 Tutkimusmenetelmänä etnografia

Etnografia on aikaisemmin tunnettu antropologisena kenttätöinä, jossa tutkijat lähtivät tutkimaan kulttuuria viettämällä aikaa vieraan kulttuurin keskellä. Hieman muuttuneena etnografia on yleistynyt sosiaalitieteiden tutkimuksessa. Etnografia on kehittynyt uteliaisuudesta ihmisten elämään, sekä heidän arkeensa että juhlaansa. Etnografia on pro-

sessi, tapa tutkia ihmisen elämää. Sana etnografia kirjaimellisesti merkitsee 'ihmisistä kirjoittamista'. (Goetz & LeCompte 1984; 3,245) Toisen käännöksen mukaan etnografia voidaan sananmukaisesti ymmärtää kulttuurista kirjoittamiseksi (Salo 2007, 227).

Etnografisen tutkimuksen ihmiskäsitys juontuu fenomenologiasta. Fenomenologia tutkii todellisuuden ilmentymistä ihmiselle hänen kokemusmaailmassaan. Lähtökohtaisesti ihmisen todellisuus on kokemuksen kautta tulkittua. Ihminen on aktiivinen ja hänellä on elämässään tavoitteita ja päämääriään. Ihmisten toiminta tuottaa kulttuuria ja yhtä lailla kulttuuri vaikuttaa ihmisen toimintaan. Ihminen toimii älyllisesti, ja hänellä on kieli vuorovaikutuksen ja ajattelun välineenä. Tutkimuksen tehtävä on oppia ymmärtämään ihmisen mielen toimintaa ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Tutkija pyrkii pääsemään mahdollisimman lähelle tutkittavan ihmisen maailmaa. (Syrjäläinen 1994, 77, Ahonen 1994, 114.) Oletan, että etnografisen tutkimuksen avoin ja tarkasteleva ihmiskäsitys sopii tutkimukseeni, koska haluan ymmärtää entistä paremmin maahanmuuttajanaisten ajattelua ja kokemuksia elämästä.

Etnografisessa tutkimuksessa tavoitteena on inhimillisen tiedon syventäminen. Tietoa voidaan kerätä monella tapaa: havainnoimalla, kuuntelemalla, haastattelemalla, keskustelemalla tai keräämällä kohteesta erilaista materiaalia. Tärkeää on tutkittavan oman kokemuksen ja ajattelun ymmärtäminen. Tutkija ei pyri löytämään yhtä totuutta vaan ymmärtämään tapahtumien merkityksiä osallistuvien omasta näkökulmasta. Tärkeää on inhimillisen ymmärryksen syventyminen sekä keskustelun ja uusien ajatusten herättäminen. (Syrjäläinen 1994, 68-78.)

Etnografi asettuu osallistuvasti havainnoimaan, kuuntelemaan ja kuulemaan tutkimukseensa osallistuvia ja heidän tietämistään, tiedostamistaan ja ymmärtämistään. Etnografi voi myös aktiivisesti pyytää lisää tietoa, jotta pystyisi ymmärtämään enemmän. Tutustuttuaan kenttään hän voi myös haastatella. Etnografinen tieto kertyy hitaasti havainnoimalla, kuuntelemalla, haastattelemalla, erilaisia materiaaleja keräämällä ja ihmettelemällä. Analysointi ja ihmettely synnyttävät uusia kysymyksiä. (Hakala & Hynninen 2007, 214.) Etnografinen tutkimus on valittu tämän tutkimuksen metodologiaksi, koska se mahdollistaa tiedon keräämisen monella tapaa ja pitkällä aikavälillä, mikä on tärkeää, kun tutkittavien kielelliset taidot rajoittavat heidän ilmaisuaan. Tutkijalla on mahdollista pohtia saadun tiedon merkitystä ja esittää lisäkysymyksiä. Lisäksi todennäköisemmin

tutkija ymmärtää tutkittavat oikein, kun hän on pitkällä aikavälillä tutustunut tutkimuskenttään.

Tutkija pyrkii kyseenalaistamaan aikaisemmat tulkintansa asiasta ja näkemään tutun uusin silmin. Etnografisen tutkimuksen avulla tutkija voi purkaa omaa tietämystään, tiedostaa omia analyysejä ja itsestäänselvyksiä. Tutkittavan ja tutkijan läheinen kanssakäyminen ja kerätyn tiedon analysoiminen pakottaa tutkijan tiedostamaan oman kulttuurinsa vaikutusta, olettamuksiaan ja uskomuksiaan. Kuitenkin tutkijan tulee muistaa, että hänen ymmärryksensä ja tietonsa tutkimuskohteesta vaikuttaa kysymyksiin, tulkintoihin ja tutkimustuloksiin. (Hakala & Hynninen 2007, 211-214.) Tutkija pyrkii syvälliseen vuorovaikutukseen tutkittavan kanssa ja siten tutkijan persoonallisuus, arvot ja tausta vaikuttavat esiin nousevaan tietoon. Tutkijalla voi olla myös aktiivinen rooli siinä mielessä, että hän pyrkii muuttamaan vallitsevia käytäntöjä tai tuottamaan kriittistä tulkintaa. (Syrjäläinen 1994, 68-78.)

7.3 Kehittämistoiminnan prosessin kuvaus

Ystävyystalon kävijöissä on maahanmuuttajia, joiden suomenkielentaidot ja yhteiskunnan tunteminen eivät ole riittävän hyvät, jotta he voisivat työllistyä ja osallistua yhteiskunnan toimintoihin. Pääsääntöisesti Ystävyystalon kävijät eivät ole enää oikeutettuja kotoutumispalveluihin. Ystävyystalon työntekijöiden arkikokemuksen mukaan näiden maahanmuuttajanaisten hyvinvoinnin ja voimaantumisen tukeminen on haastavaa. Kehittämistoiminnan prosessi kuvataan taulukossa 2. Kehittämistyön suunnitelma on hahmottunut keskusteluissa maahanmuuttajatyötä tekevien kanssa, naistenkerhoa ohjaamalla ja ajankohtaiseen kirjallisuuteen tutustumalla. Suunnitelman kirjoittaminen, aineiston kerääminen ja raportin kirjoittaminen ovat toteutuneet osittain päällekkäin. Näiden prosessien jälkeen tutkimuksen johtopäätösten pohjalta luotujen kehittämis ehdotusten kanssa on käyty keskustelua Ystävyystalon työntekijöiden kanssa ja tehty Ystävyystalon naisten toiminnan kehittämissuunnitelma.

TAULUKKO 2. Kehittämistyön aikataulu, vaiheet ja toteuttaminen

Aikataulu	Kehittämistyön toteuttamisen vaihe	Oma työskentely
Syyskuu 2008 - huhtikuu 2009	Alkuselvittely	-kirjallisuuteen perehtyminen -vapaaehtoisena Naisten kerhon ohjaaminen -Ystävyystalon työntekijöiden kanssa keskusteleminen
Tammi-huhtikuu 2009	Suunnitelman tekeminen	-kehittämissuunnitelman kirjoittaminen -teoreettisen viitekehyksen hahmottelu -tutkimusongelmien hahmottaminen
Toukokuu 2009 - toukokuu 2010	Aineiston kerääminen	-3 haastattelua toukokuussa 2009 -reteaming-prosessin työstäminen Naisten koulussa syyskuussa 2009 -viimeinen haastattelu toukokuussa 2010
Touko-syyskuu 2010	Raportin kirjoittaminen	-teoreettisen viitekehyksen ja kehittämisen taustan tarkentaminen -aineiston analyysi ja johtopäätökset -kehittämisehdotukset -kehittämistyön prosessin kuvaus
Elokuu 2010	Kehittämis-toiminta Ystävyystalossa	-kehittämiskeskustelu kehittämisehdotusten pohjalta -Ystävyystalon naistyön kehittämissuunnitelman kirjaaminen

Tehdessäni alustavaa selvitystä tutkimusaiheesta ryhdyin myös rakentamaan kehittämissuunnitelmaa. Kehittämissuunnitelmaan tein jo aika perusteellisen katsauksen teoreettiseen viitekehykseen. Tutkimusongelmat olivat aika selvästi mielessä, mutta niiden uloskirjoittaminen vaati aika paljon ajattelua. Aineiston keräämistä ja analysointia olen se-lostanut luvussa 6.4.

Aloittaessani raportin kirjoittamista poistin ja lisäsin aika isoja osia suunnitelman teoreettisesta viitekehyksestä, sillä työ oli kypsynyt ja tarkentunut aineiston keräämiseen ja analysoinnin myötä. Raportin kirjoittamisen myötä jäsenyi kehittämistyön prosessi kokonaisuudessaan. Kehittämistyön tutkimuksellinen osion ollessa valmis kävimme Ystävyystalossa kehittämiskeskustelun, jonka pohjalta luotiin Ystävyystalon naisten toiminnan kehittämissuunnitelma. Kehittämiskeskustelusta on tarkempi kuvaus luvussa 6.5.

7.4 Kehittämistyössä kerätty aineistot ja niiden analysointi

Tutkimusaineisto koostuu neljästä teemahaastattelusta ja Naistenkoululaisten kanssa tehdyssä reteaming – prosessissa syntyneestä aineistosta. Tein aluksi kolme teemahaastattelua. Kehittämistyön ollessa jo hyvin pitkällä tein vielä yhden haastattelun, kun löysin naisen, jolla oli kosketusta erilaisten maahanmuuttajanaisten tilanteisiin ja kykyä analysoida ja kertoa ajatuksistaan.

7.4.1 Teemahaastatteluiden toteuttaminen

Etsiessäni haastateltavia teemahaastatteluun pyrin huomioimaan, että haastateltavat osaisivat suomea sen verran, että ymmärtäisimme toisiamme. Lisäksi toivoin löytäväni aikaisemmilta vuosilta tuttuja naisia haastatteluun, koska tuttuus ja siitä syntyvä luottamus auttavat haastateltavaa ilmaisemaan ajatuksensa mahdollisimman rehellisesti (Coffey 1999, 41-47). Haastateltavien löytäminen tuotti kuitenkin hieman vaikeuksia. En tavoittanut naisia, joita olin etukäteen kaavaillut haastattelevani, sillä joidenkin yhteystiedot olivat muuttuneet, toisten kanssa ei löytynyt yhteistä aikaa, ja jotkut naisista olivat muuttaneet toiselle paikkakunnalle tai kieltäytyivät haastattelusta. Lopulta kuitenkin sain hankittua haastateltavia ja keväällä 2009 tein kolme teemahaastattelua. Lisäksi syksyllä 2009 löysin naisten koululaisten joukosta erään naisen, jolla työharjoittelukokemuksen kautta ajattelin olevan erityisen hyvä näköala Ystävyystalon toimintaan. Hän on myös aktiivinen ja eteenpäin pyrkivä ja minua alkoi kiinnostaa, mihin hänen vahvuutensa voisi perustua. Coffeyn (1999, 41-47.) mukaan monesti yhteisöstä jotkut nousevat avaininformanteiksi jo tutkimuksen alkuvaiheessa. Heillä voi olla tarve puhua tai heidän kanssaan tutkijalla syntyy erityisen avoin ja lämmin suhde. Niinpä päätin tehdä toukuussa 2010 vielä yhden teemahaastattelun tämän naisen kanssa. Haastattelun litteroinnin jälkeen totesin, että kun uusia asioita ei enää noussut, saturaatiopiste on saavutettu, ja aineiston keräämisen voi lopettaa. (kts. Puuronen 2007.)

Haastattelutilanne on haastattelijan alulle laittama ja ohjaama. Haastattelijalla on myös vastuu haastateltavan motivoinnista, mutta haastateltavalla on oltava mahdollisuus olla

myös vastaamatta. Haastattelija on ammattiroolissaan, jossa tärkeää on informaation hankkiminen ja kommunikaation tukeminen. Haastattelun rooliin kuuluu myös puolueettomuus ja oman mielipiteen esittämättä jättäminen. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 43, 95-98.)

Teemahaastattelusta on käytetty myös käsitteitä puolistrukturoitu tai puolistandardoitu haastattelu. Sille on tyypillistä, että haastattelija on etukäteen kirjannut teemoja, joista haluaa saada tietoa. Haastattelu etenee vapaasti keskustellen ja teemoja ei pyritä käsittelemään järjestyksessä. Haastattelija huolehtii, että keskustelussa käydään läpi kaikki etukäteen suunnitellut aihepiirit. Haastattelussa tilanne elää, ja esiin voi nousta teemoja, joita ei ole etukäteen suunniteltu. (Hirsjärvi S & Hurme H 2000, 47-48.) Käytin kaikissa haastatteluissa samoja haastatteluteemoja (liite 1). Haastattelutilanteessa pyrin keskittymään kuuntelemiseen ja esittämään lisäkysymyksiä, jotka nousivat haastateltavan keronnasta.

Haastattelut kestivät puolesta tunnista tuntiin ja varttiin. Kolme haastattelua toteutettiin haastateltavien kotona, ja paikalla oli myös lapsia ja aviomies. Yksi haastattelu tehtiin kahvilassa. Kahvilassa toteutettu haastattelu sujui häiriöttä ja saimme puhua rauhassa. Kotona toteutetuista haastatteluista jokainen keskeytyi kerran tai kahdesti lasten vuoksi. Haastattelutilanteet olivat rentoja, naiset vaikuttivat iloisilta, kun he olivat saaneet kotiinsa vieraan. Omien havaintojen mukaan naiset puhuivat vapaasti ja heidän motivointiin ei tarvinnut kiinnittää huomiota. Haastattelun jälkeen he tarjoilivat kahvia tai teetä. Kysyin etukäteen lupaa haastattelun nauhoittamiseen, ja se ei aiheuttanut ongelmaa kenkään haastateltavan kohdalla.

7.4.2 Reteaming –prosessin toteutus Naisten koulussa

Teemahaastatteluiden jälkeen pohdimme esimieheni kanssa mahdollisuutta saada enemmän tietoa naisten unelmista ja tavoitteista elämänsä suhteen. Päätimme yhdessä toteuttaa Naisten koulussa ratkaisukeskeisen reteaming –prosessin, jonka tavoitteena on löytää ihmisen omia voimavaroja (liite 2). Ajattelimme, että yhdessä ryhmän kanssa prosessia työstäessä naiset ehkä paremmin hahmottavat omia mahdollisuuksiaan ja sitä

kautta kykenevät unelmoimaan. Naisten koulun opiskelijat ovat pitkään työttömänä olleita maahanmuuttajanaisia, joilla on tarve oppia lisää suomen kieltä ja yhteiskunnan tuntemusta.

Lyhytterapiainstituutin perustajat ja kouluttajat Ben Furman ja Tapani Ahola kehittivät 90-luvulla yritysten ja organisaatioiden tarpeisiin ratkaisukeskeisen valmennusmenetelmän, jolle he antoivat nimeksi reteaming. Reteaming on vaiheittain etenevä prosessi, jossa autetaan yksilöitä tai ryhmiä asettamaan itselleen selkeä tavoite, kasvattamaan tavoitteen saavuttamiseksi tarvittavaa motivaatiota ja kytkemään keskeiset läheiset ihmiset osaksi muutosprosessia. Reteaming on monikäyttöinen prosessi, joka soveltuu yhtä hyvin tiimien valmentamiseen ja organisaatioiden konsultointiin kuin henkilökohtaisten ongelmien ratkomiseen ja itsensä kehittämiseen. Reteaming koostuu 12 askeleesta. Jokaisella askeleella on tehtävä, ja tehtävien kautta ihminen aktivoidaan pohtimaan unelmiaan, tavoitteita, mahdollisia vastoinkäymisiä ja niistä selviytymistä, onnistumisia, kannustajia jne. (Reteaming, Hakupäivä 8.7.2010.)

Ensimmäisellä kokoontumiskerralla lähdimme virittäytymään teemaan kuvien kautta. Yksi naistenkoululaisista oli etukäteen leikannut lehdistä värikuvia. Lisäksi yhdellä työntekijällä oli aikaisemmilta ajoilta lehtikuvakokoelma. Kuvissa useimmiten teemoja olivat ihmiset, luonto ja ruoka. Kuvat oli aseteltu liikuntasalin lattialle. Rauhallisen musiikin soidessa naiset valitsivat kuvia, leikkasivat ja liimasivat niitä rakentaen näin kuvan unelmistaan. Seuraavana päivänä naiset kertoivat kuviensa kautta unelmistaan.

Kuvat voivat herättää tunteita ja ajatuksia, joita ihminen ilman kuvan näkemistä ei olisi tullut ajatelleeksi. Ihmisen valitsemassa kuvassa voi olla hänelle itselleen syvempi merkitys, mitä hän ei ehkä halua kertoa toisille. Kuva voi myös antaa ihmiselle ideoita ajatella asiaa uudella tavalla. Kuvia käytetään paljon työskennellessä lasten tai ihmisten kanssa, joille puheen tuottaminen on vaikeaa. (Keskitalo 2008, hakupäivä 19.11.2010., Toiminnalliset välineet vertaistukiryhmien... hakupäivä 22.11.2010.) Maahanmuuttajanaisille kuva tarjoaa mahdollisuudet ilmaista enemmän kuin pelkät suomenkieliset sanat. Kuvista kertoessaan monet naiset lisäsivät väliin sanoja ja selityksiä omalla kielellään.

Kuvien avulla naiset toivat esille eritasoisia unelmia, joista monet unelmat olivat joko mahdottomia toteuttaa (esim. koko maailmaan rauha) tai sitten liittyivät toisiin ihmisiin

(esim. lasten lapsiin). Kolmantena päivänä pienissä ryhmissä pyrimme naisten kanssa löytämään unelmia, jotka kohdistuvat naisiin itseensä ja ovat ehkä toteutettavissa.

Tämän jälkeen lähdimme pienissä ryhmissä työstämään reteaming –prosessin kahtatoista askelta. Ryhmissä oli kolme naistenkoulun opiskelijaa ja yksi ohjaaja. Minä toimin yhden ryhmän ohjaajana. Työskentely oli intensiivistä ja yllättävän raskasta ohjaajalle. Naiset tarvitsivat paljon tukea selkosuomella ymmärtääkseen tehtävän ja kyetäkseen tuottamaan oman ajatuksen suomeksi. Reteaming –askelten läpikäymiseen meni viisi noin kahden tunnin mittaista kokoontumiskertaa. Naisilta kysyessä he nyökyttivät ymmärtävänsä, mutta me ohjaajat keskenämme välillä epäilimme kaikkien naisten kykyä ymmärtää ja työstää askeleita.

Naisten antama palaute oli hyvää. Me ohjaajat koimme, että prosessin läpikäyminen onnistui paljon odotettua paremmin ja naiset pystyivät yllättävän hyvin pohtimaan tulevaisuuttaan. Joitakin naisia täytyi auttaa paljon, jolloin ohjaaja on ehkä vaikuttanut siihen, millaisia asioita kirjattiin ylös.

Teimme pienen kyselyn (Liite 3) Reteaming –päivien annista, jossa naiset saivat valita annetuista sanoista kolme parhaiten työskentelyä kuvaavia. Lisäksi kyselyssä oli lause: ”Jos haluat, voit lisätä muita mieleen nousevia sanoja tai ajatuksia”. Tähän kohtaan ei tullut yhtään vastausta. Eniten ääniä saaneet sanat olivat mielenkiintoinen, hyvä ja tärkeä. Joidenkin osalta tosin kyselyn ymmärtäminen jäi epäselväksi, sillä samassa paperissa oli rastittu sekä hyvä että huono. Kyselyä voi kritisoida sillä, että naisille annettiin aika kapeat raamit arvioida. Ajattelimme kuitenkin, että vain näin naiset voivat lyhyesti ja anonyymisti antaa palautetta, kun kielitaito on rajallinen. Kyselyn mukaan naiset kokivat reteaming –työskentelyn positiivisena.

Reilun puolen vuoden kuluttua Reteaming –prosessin työstämisestä kokoonnuimme arvioimaan sitä, miten tavoitteet oli saavutettu, ja pidimme pienet juhlat. En ollut tavannut naisia tällä välin ja ryhmän yleisilmeen terävöityminen oli helposti havaittavissa. Mielestäni naiset ymmärsivät puhetta huomattavasti paremmin ja lisäksi he aikaisempaa rohkeammin ja ymmärrettävämmin ilmaisivat itseään suomeksi. Naisten koulussa tavoitteena on, että opetus kokonaisuudessaan on voimaannuttavaa. Reteaming prosessin työstämisen merkitystä tässä kokonaisuudessa ei voi mitata.

7.4.3 Aineiston analyysi

Käsittelen sekä haastatteluista että reteaming-prosessin kautta kerättyjä aineistoja yhtenä kokonaisuutena, jottei kenenkään henkilöllisyys pääse paljastumaan. Naiset, jotka ovat aineistoa tuottaneet, ovat ikäjakaumaltaan 17-62 –vuotiaita ja ovat kotoisin Vietnamista, Kiinasta, Irakista, Sri Lankasta, Somaliasta, Sudanista, Tansaniasta tai Venäjältä. Naiset ovat saapuneet Suomeen kiintiöpakolaisina, turvapaikanhakijoina, perheen yhdistämisen kautta, avioliiton tai muun sukulaisuuden vuoksi tai paluumuuttajina. Tutkimuksen kannalta tutkittavien valinnassa on ollut oleellista vain, että tutkittavat ovat maahanmuuttajanaisia ja asuneet Suomessa yli kolme vuotta. Useimpien naisten pohjakoulutus kotimaassa on vähäinen tai sitä ei ole lainkaan. Kenelläkään ei ole Suomessa hankittua ammatillista koulutusta.

Tutkimusaineistot on käsitelty sisällön analyysia käyttäen. Sisällön analyysillä pyritään saamaan kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa (Kynge & Vanhanen 1999). Etnografisessa tutkimuksessa käytetään induktiivista eli aineistolähtöistä analyysia, koska etnografiassa lähtökohta on tutkittavien äänen esiin nostaminen. Syrjäläisen mukaan (1994, 68-78) tutkija ei pyri löytämään yhtä totuutta, vaan ymmärtämään tapahtumien merkityksiä osallistuvien omasta näkökulmasta. Tärkeää on inhimillisen ymmärryksen syventyminen sekä keskustelun ja uusien ajatusten herättäminen.

Analyysiprosessissa aluksi aineisto luetaan moneen kertaan, jotta aineisto tulee tutkijalle tutuksi. Tarkoitus on löytää tutkimuksen ongelmanasettelun kannalta oleellisia ilmaisuja. Alusta saakka keskitytään ilmaisuihin, ei niitä tuottaneisiin tutkittaviin. (Niikko 2003, 32-33.)

Tämän jälkeen aineisto pelkistetään eli aineistosta nostetaan tutkimustehtävään liittyvät asiat ja kirjataan ne muistiin lyhyesti ja kirjakielillä, mutta mahdollisimman tarkkaan alkuperäisen aineiston mukaan. Tein taulukon aineiston pelkistämisestä. Liitteissä on esimerkki taulukosta (Liite 4). Seuraavaksi kerätyistä pelkistetyistä ilmaisuista ryhmitellään ne asiat, jotka näyttävät kuuluvan yhteen, ja ryhmille etsitään yhteiset sisältöä kuvaavat nimittäjät, alakategoriat. Tässä vaiheessa jo tapahtuu aineiston käsitteellistämistä eli abstrahointia (Liite 5). Seuraavaksi etsitään samansisältöisiä alakategorioita, yhdistellään niitä ja muodostetaan yläkategorioita (Liite 6). Kategorioiden nimeämisessä voi-

daan käyttää deduktiivista päättelyä eli käyttää aikaisemmin tuttuja käsitteitä. (Kyngäs & Vanhanen 1999).

7.5 Kehittämiskeskustelun toteuttaminen

Kehittämissuunnitelmaa tekemässä olivat Ystävyystalon projektipäällikkö Liisa Viren, Ystävyystalon yhteisötyöntekijä Aruna Somani ja Naisten koulun kulttuurimentori Luz Peltoniemi sekä kehittämistyön ja tutkimuksen tekijä Heidi Telkki. Yhdessä keskustellen kävimme läpi kehittämis ehdotukset, mihin kului aikaa noin kaksi tuntia.

Aluksi keskustelimme Ystävyystalon roolista, kun Oulussa on maahanmuuttajia hyvin monenlaisista taustoista. Joissakin ryhmissä käy enemmän koulutettuja, mahdollisesti työn vuoksi väliaikaisesti Suomeen saapuneita. Ystävyystalon työn painopiste on kuitenkin pitkään maassa olleiden, heikommassa asemassa olevien maahanmuuttajien tukeminen. Nämä ihmiset ovat jo ohittaneet kotouttamisjakson ja Ystävyystalossa tuetaan heidän elämänhallintaa ja aktiivisuutta. Projektipäällikkö totesi, että kehittämistyö on auttanut hahmottamaan Ystävyystalon roolia maahanmuuttajien kuntoutumisen tukijana.

Kaikki kehittämissuunnitelman tehneet osallistuivat aktiivisesti ja keskustelu oli vilkasta. Tein koko ajan muistiinpanoja keskustelussa esiin nousseista asioista. Muistiinpanojen pohjalta kirjoitin puhtaaksi kehittämissuunnitelman, jonka lähetin kaikille osallistujille, jotta he voivat tarkentaa, lisätä tai poistaa asioita. Lisäksi myöhemmin lähetin sähköpostitse muutaman kysymyksen, joiden kautta keskusteluun osallistuneet arvioivat keskustelun onnistumista ja merkitystä työlleen.

8 TUTKIMUSTULOKSET JA JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Työelämään osallistuminen ja suomen kielen oppiminen

Maahanmuuttajanaisten tulevaisuuden unelmia kysellessäni esiin nousi hyvin voimakkaasti halu oppia suomen kieltä ja osallistua työelämään. Suomen kielen oppimisesta puhuivat kaikki naiset. He ajattelevat, että kielen oppiminen olisi edellytys ammattiin kouluttautumiselle ja työelämään pääsemiselle.

Ensin kieli hyvin. Ja sitten ehkä tulee ammatti, Suomessa sanoo ensin mene kouluun ja oppi hyvin ja sitten menee ammatti. Mutta jos ei tiedä suomi hyvin, ehkä ei tule töissä. Tulee vaikea. Pitää osata paljon kieltä. Minä osaan puoli, ei osaa kaikki hyvin.

Naiset pohtivat erilaisia mahdollisuuksia oppia suomen kieltä. Monet katsovat televisiota ja lukevat kotiin tulevia mainoksia. Naiset myös ajattelevat, että työelämässä voisi oppia suomen kieltä. Erityisesti luku- ja kirjoitustaidottomalle suomen kielen oppiminen kirjoista koulun penkillä voi olla todella haastavaa. Suomen kielen oppiminen olisi helpompaa, jos opitut asiat kiinnittyisivät suoraan kontekstiin ja opitut sanat olisivat heti jatkuvassa käytössä.

Katoppa kun täällä ei ole mitään töitä, pitää auttaa että he pitää saisi jonkin paikka, että työskennellä. Ja työskennellä mukaan, se auttaa kielikin tosi hyvin. Kieli se on, että kun vain opiskellaan ja luketaan kirjaa yksin ei auta paljon, mutta keskustellaan ja työskennellään niin se auttaa heitä aika paljon. Se on alussa hyvä oppia sanoja, mutta sen jälkeen pitäisi, että miten voin käyttää nämä sanat. Siellä on se iso pitäisi puhua ja kuunnella ihmisiä, miten he puhuvat ja sitten se jäi mieleen. Se on vaikea että naiset opiskelevat ja sitten he vain istuvat kotona ja kaikki unohtuu.

Naiset kokevat, että Ystävyystalon toimintaan osallistuminen tukee heitä tavoitteessaan oppia suomen kieltä ja ylläpitää hankittua kielitaitoa. Jotkut pienten lasten äidit jopa

ajattelevat, että on parempi olla kotona ja käydä Ystävyystalon ryhmissä kuin lähteä kokopäiväisesti opiskelemaan kielikurssille. He kokevat, että kokopäiväinen opiskeleminen yhdistettynä pienten lasten äidin arkeen on liian raskasta. *”Joskus kotona joskus koulussa. On parempi kerho, suomen kerho, ei unohda jos menee kerhoon. mutta nyt kotona ehkä unohdan, suomi menee pois.”*

Ystävyystalon toiminnassa voisi vielä kokonaisvaltaisemmin huomioida kävijöiden suuri tarve oppia kieltä. Ystävyystalossa on monia suomen kielen opiskeluun painottuvia kerhoja, mutta myös harrastekerhoja, joissa pääpaino on esimerkiksi ompelemisella tai ruoan laittamisella. Jokaiseen kerhoon voisi kuitenkin sisällyttää pienen osan suomen kielen opetusta.

Tai vaikka kun on ruokakerho, pitäisi olla vähän monisteita ja reseptiä. Pitäisi vähän lukea ja tarkistaa mitä se tarkoittaa puoli desi mitä tarkoittaa riisiä. Tämä olisi hyvä, vaikka heillä ei ole koulua, nämä asioita pitäisi opiskella reseptin kautta. Sanoja reseptin kautta ja pitäisi olla vähän aika he istuvat ja lukevat yksi resepti tai kaksi reseptiä ja näitä sanoja pitäisi oppia ja sitten alkaa tehdä ruokaa. Hitaampaa ja vähän opettaa.

Suomen kielen oppiminen mahdollistaisi myös monia muita asioita, kuten oman elämän asioiden hoitamisen ja itsenäisen selviytymisen erilaisista tilanteista sekä mahdollisuuden keskustella ihmisten kanssa. *”Jos osaisin hyvin suomea olisi tällaista hyötyä: hyvä hoitaa asioita (kela, bankki, posti, lääkäri)”, ”Jos osaisin hyvin suomea olisi tällaista hyötyä: elämän sisältyä (ei tule masentua)” ja ”(Jos osaisi hyvin suomea) hyötyä paperi tule posti (ymmärtäisi)”*

Osalle naisista työn saaminen on arvokasta itsessään. Toisille työ olisi väline muiden asioiden saavuttamiseksi. Työstä saadaan rahaa, jotta voidaan toteuttaa unelmia. Moni haaveilee kotimaahan matkustamisesta, kotimaassa olevien sukulaisten taloudellisesta tukemisesta tai rahan lähettämisestä kotimaahan, jotta sukulaiset voisivat matkustaa Suomeen kyläilemään.

Pääsen töihin ja auta ihmisiä. Sitten sain rahaa. Suomen kieleni vahvistu. Osaan hoita omia asioita. Matkailu, käydä Afrikassa sukulaisten luona. Auta oma perhe (Suomessa olevaa ydinperhettä ja lähisukua Afrikassa). Ollan iloinen.

Hyvinvointia edellyttävissä resursseissa Allardt pitää ensisijaisen elintasoja, joka on jaettu viiteen osatekijään: tulot, asumistaso, työllisyys, koulutus ja terveys. Naisten unelmista, koulutus ja työllisyys ovat siis tämän teorian mukaan hyvinvoinnin ensimmäisten edellytysten joukossa. Naiset myös ajattelivat työllistymisen parantavan perheen tuloja ja jossain vaiheessa ehkä asumistasoa. Mutta naiset eivät puhuneet terveydestä.

Elämänhallinta voidaan jakaa ulkoiseen ja sisäiseen elämänhallintaan (kts. Roos 1976). Koulutus, työ ja tulot vahvistavat ulkoista elämänhallintaa. Suomen kielen osaaminen tukee ammatilliseen koulutukseen pääsemistä ja työelämään osallistumista. Toisaalta suomen kielen taitaminen vahvistaa sisäistä elämänhallintaa ja voimaantumista, kun ihminen kokee, että pystyy hoitamaan oman elämänsä asiat. Suomen kielen oppiminen on tärkeää maahanmuuttajille.

Pitkäaikaistyöttömyys vaikuttaa ihmisen uskoon omista mahdollisuuksistaan, sillä jos ihminen toistuvasti joutuu huomaamaan, että hänelle tapahtuvat asiat ovat hänen vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella, on havainnoilla vaikutusta hänen motivaatioonsa, kognitioihinsa ja tunteisiinsa. Vaarana on, että ihminen ei enää usko omiin mahdollisuuksiinsa eikä pyri enää mihinkään. (Järvikoski ja Härkäpää 1994, 124.) Pitkittyvä työttömyys myös vähentää sosiaalista luottamusta ja sitä kautta heikentää verkostoja aiheuttaen yhteisöllisyyden vähenemistä ja sosiaalista syrjäytymistä (Kortteinen ja Tuomikoski 1998, 97-104). Maahanmuuttajalle työttömyydestä aiheutuva syrjäytymisen uhka on kaksinkertainen, koska he eivät koskaan olekaan olleet osallisia suomalaisessa yhteiskunnassa.

Vastaavasti työelämään osallistuminen parantaa itsetuntoa ja antaa merkitystä elämälle. Maahanmuuttajalle työ antaa mahdollisuuden luoda kontakteja suomalaisiin, rakentaa sosiaalisia verkostoja sekä oppia maan kulttuuria ja kieltä. (Ahtonen, Jussila ja Kotisaari 2003, 33.) Ensimmäisen työpaikan saaminen myös helpottaa seuraavan löytymistä, sillä maahanmuuttajat harvoin löytävät työpaikkaa työvoimatoimiston tai sanomalehtien kautta. Sosiaalinen sidonnaisuus auttaa työpaikan saamisessa. Työn kautta saadut ihmis-

suhteet ovat sosiaalista pääomaa, jonka avulla voi saada seuraavan työpaikan. (Ahmad 2010.)

Ehkä maahanmuuttajien työllistymistilanne on paranemassa, sillä sosiaaliturvan uudistamiskomitean (SATA) esitykseen sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen keskeisiin linjauksiin sisältyy pyrkimys lyhentää työttömyyttä. Työvoimapalvelut pitää saada nopeasti käyntiin ja aktivointitoimia lisätä työttömyyden katkaisemiseksi ja lisäksi aktivointikannusteet mahdollistetaan työttömyysturvassa. Sosiaaliturvan kokonaisuudistuksessa tavoitteena on myös osatyökykyisten työllistymistä tukevien ratkaisujen kehittäminen. Suunnitteilla on osakorvauksen kehittäminen, työnantajan riskin tasaus, kokeiluun rohkaiseminen/eläkkeen lepäämään jättäminen, työmarkkinoiden laajentaminen ja osatyökykyisyyteen sopivien toimintamallien kehittäminen (Lehto 27.1.2009, Hakupäivä 4.5.2010.) Toteutuessaan nämä uudistukset voisivat tukea maahanmuuttajien työllistymistä, jos niitä osataan hyödyntää ja työnantajilla löytyy avointa asennetta ottaa työyhteisöön myös ihmisiä, joilla ei ehkä ole ammatillista koulutusta ja suomen kielen osaaminen on rajallista.

8.2 Ihmissuhteiden saamisella on monenlaista merkitystä

Monien maiden kulttuureissa perheeseen kuuluvat isovanhemmat, sedät, tädit, enot ja serkut. Maahanmuuttajanaiset puhuivat siitä, kuinka he haluaisivat vierailla kotimaassa perheiden luona tai kutsua perheenjäseniä Suomeen. Suomessa elävä maahanmuuttaja-äiti voi kertoa, että hänen läheisin tuki elämässä on oma äiti toisella puolella maailmaa ja että he pitävät yhteyttä puhelimitse. Lähisuvun puuttuminen on monelle kipeä asia. Pienten lasten äidit kaipaavat mummojen ja tätien tukea lastenhoitamisessa.

Huono asia tulee joskus. Joskus iloinen joskus huono. Hoitaa lapsia se tosi tärkeä asia. XXXX ei ole perhe täällä ja minä sama, vain minä ja XXXX, ei sukua. Tulee joskus vaikea. Oli kotimaassa on vähän jos minulla iso perhe, ei tule ongelma tämä hoitaa. Hoitaa mummo, joskus täti ja kaikki. Ja lapset oppii paljon. Mutta täällä vain minä ja isä. Jos minä puhun paljon ja ehkä vihainen. Mutta kotimaassa, jos sinä väsyttää, ehkä toinen hoitaa, ehkä mummo katsoo ja tulee rauhassa

vähän, mutta täällä sama sama sinä, vaikea. Tämä vähän vaikea asia. Mutta jos koko perhe yhdessä tämä hyvä. Lapset tulee rauhassa. Perhe on tärkeä.

Joskus ajattelen, kun isä ja sisko ja veli on siellä, ehkä he eivät pääse tänne on ikävä. Sitten ajattelen, missä mun pitää olla rauhassa ja sitten se on Suomi on paras. Työ on hyvä, voi mennä käymään siellä tai voi kutsua sieltä isä, tai siskoja käymään. Kun pystyn kutsua, se on hyvä.

Lähisuvun lisäksi ihmiset kaipaavat ihmissuhteita elinympäristöstään. Naiset ovat pohjineet mahdollisuuksia saada suomalaisia ystäviä ja tuttavvia. Naapureista tai työkave-reista voisi saada kaivattuja suhteita suomalaisiin. Suomeen saapuessa maahanmuuttajat tutustuvat kielikursseilla toisiinsa ja oman kulttuurin edustajiin. Naisille on myös tärkeää oman kulttuurin säilyttäminen itsensä ja lastensa takia. Alussa turvaudutaan oman kulttuurin edustajiin, kun saavutaan maahan osaamatta sanakaan suomea. Kuitenkin naiset toivovat, että he voisivat tutustua myös paikallisiin ihmisiin.

Ja toinen asia, mikä auttaa minua. Irakilaisia pitkä aika täällä Suomessa, joku täällä asuu. Jos tulet joku maa, jossa et tunne ketään, se on vähän vaikea asia. Mutta irakilaiset ovat täällä, heillä on oma kerho. Joka lauantai meillä on oma kerho ja lapset leikkivät yhdessä ja aikaisemmin me teemme paljon ohjelmaa, me lähemme kaikki pieni retki ja juhlat ja semmosia vähän auttaa minua.

Minä toivon, että elämäni ei ole vain esimerkiksi täällä ei ole vain sukulaiset tai vain Irakin alue yhdessä, vaan minä tykkään, että minulla on paljon ystävät suomalaiset. Elämä auki, ei ole vain kiinni.

Monet maahanmuuttajat kokevat, että suomalaiset naapurit välttävät kanssakäymistä heidän kanssaan. Maahanmuuttajat ymmärtävät, että niukka kanssakäyminen naapureiden kesken korostuu kaupungin vuokrakerrostaloissa. Jollain tavalla he tiedostavat, että kaikki suomalaiset eivät ole yhtä vähäpuheisia naapureilleen, mutta he eivät itse voi muuttaa omaa elinympäristöään.

Ehkä he ei halua, tämä suomalainen eri asia. Oli minä asuin XXXX(kaupunginosa Oulussa) viisi vuotta, ei kukaan tule koputtamaan ovea. En tiedä kaikki tämä. Tosi vaikea. Jos naapuri tulee ja puhuu ja juo teetä. Niin ehkä

ihminen puhuu. Mutta tämä vaikea. Ehkä ihminen vain kotona istuu, eikä kukaan tule. Mutta tärkeä naapurin puhua kanssa, mutta täällä vaikea. Minä asun täällä kolme vuotta, ei kukaan puhu. Minä tiedän yksi tuli viime vuonna, mutta ei ole suomalainen, viera. Ja toinen on egyptiläinen. Mutta suomalainen minä en tiedä. Joskus tulee pihalla, kun tämä siivoo. Ja minä katson, mutta en tiedä missä ovi. On vaikea. Minulla on ystävä, asuu Taivalkoski. Minä menen ehkä kolme vuotta sitten Taivalkoski. Siellä paljon omakotitalo, paljon. Ja kaikki naapurit puhuu. Toinen puhuu ja toinen puhuu. On hyvä asia. Ei pelkää mitään, mutta kaikki naapurit on.

Aika nopeasti maahanmuuttaja hahmottaa työn kuulumisen suomalaisen elämäntapaan yhtenä tärkeänä tekijänä. Maahanmuuttajat haluavat töihin saadakseen kontakteja suomalaisiin, voidakseen kuulua työyhteisöön.

He (maahanmuuttajat) haluvat töihin, että pitää olla joku ihmisten kanssa. Ei ole hyvä, että nukutaan kotona se on ihan aika tylsä, ei kukaan pidä tämmöisestä että pitäisi olla kavereita ja ystäviä ja kaikki elämä tarvitsee, että ollaan yhdessä ja tehdään yhdessä jotakin.

Ystävyystalo voisi tukea naisten mahdollisuuksia luoda suhteita paikallisiin tukemalla suomalaisten kanssa samaan toimintaan osallistumista. Naiset ovat pohtineet osallistumista toimintaan, jossa käy pääasiassa vain suomalaisia, mutta ovat arkoja lähtemään. Jotkut toivovat, että Ystävyystalon toiminnassa olisi enemmän mukana suomalaisia.

Täällä on lähellä seurakunta, mutta en tiedä, mitä heillä on ohjelmaa. Mutta täytyy käydä siellä nyt kun tyttö on kasvanut, pitää käydä. Koska aamulla minä aina katson, että paljon äitit ja lapset menee sinne.

Hyvinvointia Allardtin teorian mukaan mahdollistavat yhteisyyssuhteet, jotka voidaan jakaa kolmeen osaan: perheyhteisyys, paikallisyhteisyys ja ystävyssuhteet. Ydinperheen maahanmuuttajat yleensä saavat Suomen perheenyhdistämisen politiikan kautta. Tärkeäksi koettu lähisuku sen sijaan on monesti hajaantunut eri puolille maapalloa. Paikallisyhteysien luominen voi olla vaikeaa, kun naapureihin ei saa kontaktia ja suoma-

laisten kanssa samaan toimintaa osallistumisen kynnys on korkealla. Työelämän ulkopuolella olevalla ei ole työkavereista syntyvää verkostoa. Kaipaus olla vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa on kova. Lisäksi kontaktit kantasuomalaisiin avaisivat entistä paremmat mahdollisuudet tutustua yhteiskuntaan, saada mielekästä tekemistä ja mahdollisesti jopa töitä.

Koherenssin tunne on käsitteenä lähellä elämänhallintaa. Koherenssin tunne ilmaisee, miten paljon ihminen luottaa siihen, että maailma on ennustettavissa, ja todennäköisesti asiat menevät niin hyvin kuin on kohtuullista odottaa. Voisi sanoa, että koherenssin tunne painottaa elämänhallinnassa ihmisen omaa sisäistä voimaa ja asennetta. Koherenssin tunteessa tarkastellaan mm. ihmisen tunnetta siitä, että voi hallita elämänsä muuttuvissa olosuhteissa omien ja lähiympäristön resurssien avulla. Lähiympäristöön voi kuulua perhe, suku, ystävät, työkaverit ja viranomaiset. (kts. Kukkurainen 2006.) Tästä näkökulmasta tarkasteltuna maahanmuuttajanaisen voimaantumista tukisi laaja ja monipuolinen ihmissuhteiden verkosto.

Suomalainen kulttuuri ja elämäntapa ovat olleet voimakkaassa ja kiihtyvässä muutoksessa muutaman viimeisen vuosikymmenen ajan. Tommi Hoikkala (1998) näkee yksittäisen ihmisen elämän muuttuneen toisen maailmansodan jälkeen, kun on vapauduttu perinteistä ja yhteisön kontrollista. Periaatteessa elämässä on valinnanvapauden myötä kaikki mahdollista. Muutoksen myötä yhteisö ei enää suojaa, vaan ihminen yksin on vastuussa omasta elämästään ja siksi elämä on epävarmempaa. Elämysten ja mahdollisuuksien lisääntyessä psyykkinen paine kasvaa ja ihmisen täytyy itse löytää itsensä ja rakentaa oma hyvä elämänsä.

Risto Alapuro (2000) kirjoittaa, että yhteisöllisyyttä synnyttävä vuorovaikutus on keventynyt ja muuttunut tilapäiseksi. Hän käyttää käsitettä habitaatti, joka on sosiaalisuuden kotipaikka. Sosiaalisuus syntyy vuorovaikutuksessa. Postmodernissa maailmassa sosiaalisuus on riippuvainen niiden ihmisten välisestä interaktioista, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Habitaatti on liikkuva, vaihtuva ja usein yhden asian ympärille syntyvä paikka, jossa postmoderni sosiaalisuus kiinteytyy hetkeksi siirtyäkseen sitten muualle tai hajotakseen ja muuntuakseen johonkin toiseen muotoon.

Perinteisestä ja yhteisöllisestä kulttuurista muuttanut ihmisen on varmasti vaikea hahmottaa tätä postmodernia kulttuuria. Kun ihminen on tottunut sopeutumaan ja luottamaan korkeamman johdatukseen, on haastavaa oppia elämään yhteiskunnassa, jossa

oma elämä tulisi itse rakentaa. Suomalaisen ajattelutavan ymmärtäminen helpottaa yhteiskunnassa toimimista ja osallistumista. Vuorovaikutus ihmisten välillä tukee tällaisen hiljaisen tiedon siirtymistä (kts. Kurki 2000).

8.3 Mielekäs tekeminen ja koettu arvonto kiinnittävät yhteiskuntaan

Kaikissa kulttuureissa ihmisillä ei ole varsinaisia harrastuksia. Sen sijaan ihmiset tekevät mukavia asioita yhdessä toisten kanssa vapaa-ajalla. Maahanmuuttajanaishiljaisuudelle on tärkeää, että heillä on joku paikka, jonne lähteä silloinkin, kun oma elämäntilanne ja voimavarat rajoittavat mahdollisuuksia.

Mutta ompelu kerho, minä en mene aina. Joskus menen, joskus lapset sairaana ja minä istun kotona. Oli viime kuussa, pikku ja XXXX ja XXXX, kolme lasta sairaana, tämä vesirokko. Kaikki kolme viikko sairaana, kutittaa ja itkee ja kuuma, kuuma. Minä kestään kotona, minä en mene. Mutta viime viikolla minä menin. Kaikki oli parempi, jos naiset on kotona ja sitten ja lapset pieni ja naiset ei mene kouluun. On kerho parempi.

Se auttaa minua, kun lähdin kouluun ja kauppaan. Koska minä tulini oli talvi, jos minä pysyn kotona koko ajan minä tulen hulluksi.

Jotkut naiset ovat lukeneet paljon kirjoja kotimaassaan, mutta Suomessa on rajallisesti tarjolla kirjoja vierailla kielillä. Näin ollen lukeminen jää vähiin, kun suomen kielen lukeminen on liian hidasta ja vaikeaa. ”(Jos osaisi hyvin suomea) minä haluan luen.”

Jotkut naiset näkevät tavoittelemisen arvoisena suomalaisen elämäntavan ja kulttuurin omaksumisen. Ehkä he kokevat irrallisuutta yhteiskunnasta, kun eivät pysty elämään suomalaisten kanssa samanlaista elämää. Suurimmaksi esteeksi nähdään puutteellinen suomen kielen taito.

Haluan sama suomalainen. Mitä suomalainen tekee, kaikki haluaa. Samallailla kuin suomalainen. Mutta vaikea tämä, en osaa hyvin suomen kieltä. Vaikea asia. Ei paljoa (osaa). Vähän ymmärrän, vähän ei ymmärrä, ei kaikki.

Uuden yhteiskunnan rakenteiden ja organisaatioiden toimintatapojen ja työnjakojen hahmottaminen on edellytys sille, että kykenee toimimaan. Naiset nostavat esiin, että Ystävyystalon ryhmissä voitaisiin enemmän tehdä tutustumiskäyntejä erilaisiin organisaatioihin ja yhteisöihin. ”*Jos käy vähän uusi paikat, tutustumiskäyntejä. Emme esim. aikaisemmin käyneet vanhainkodissa. Vielä en minä tiedä, mitä siellä tapahtuu.*”

Suomalaisen kulttuurin omaksumisen rinnalla naiset näkevät tärkeäksi omansa säilyttämisen. Kotoutumista määriteltäessä tavoitteena onkin, että maahanmuuttaja pystyy säilyttämään omaa kulttuuria ja yhtä aikaa toimimaan valtakulttuurissa. Parhaimmillaan maahanmuuttaja valitsee kummankin kulttuurin hyvät puolet. ”*Minä haluan ensin tulla hyvä jäsen tämä maa. Oppia heidän kulttuuri, mutta säilyttää oma kulttuuri lapsille ja minulle myös.*”

Maahanmuuttajanaiset toivovat, että heidän kulttuuriaan arvostettaisiin. He haluavat, että on mahdollista siirtää lapsille tietoisuus omista sukujuurista. Ystävyystalon ryhmissä naiset haluavat oppia suomen kieltä. Kuitenkin he kokevat negatiivisena, jos heitä kielletään puhumasta omaa kieltään. ”*Ja hän sanoo ei, jos minä puhun XXXX arabi hän sanoo ei kukaan puhu täällä paljon, ei suomalainen puhu paljon.*” Ryhmän ohjaajalta tämä asetus vaatii todella paljon taitoa ja herkkyyttä toimia niin, että jokainen kokisi olevansa arvokas ja tervetullut ryhmään. Kaikilla täytyisi olla vapaus olla ja puhua, ja kuitenkin mikään kieli ei saisi hallita tilannetta niin, että kieltä osaamattomat jäävät sivuun.

Kun maahanmuuttajaäidit miettivät elämää Suomessa ja tekevät vertailuja siitä, mitä se mahdollisesti olisi kotimaassa, he päätyvät siihen, että on hyvä olla Suomessa. Heille tärkeitä asioita täällä ovat turvallisuus, hyvä terveydenhuolto, mahdollisuus koulutustua ja lasten tulevaisuus. Naiset haaveilevat siitä, että heidän lapsensa opiskelevat hyvät ammatit ja ovat onnellisia.

Kaikki (lapset) haluaa opiskella hyvin ja sitten ammatti ja sitten töissä, sama lapset suomalainen. Lapset vielä pienet. Vanhemmat ei tiedä, jos lapset tulee iso, en tiedä, ehkä tulee elektroniikka, insinööri ja tytöt erilainen, ehkä lähihoitaja, ehkä lääkäri, en tiedä. Ehkä tulee johtaja, en tiedä, mutta lapsi tietää.

Naiset kokevat saavansa arvostusta ja merkitystä elämäänsä kasvattamalla yhteiskuntaan tuottavia jäseniä lapsistaan. ”*Minä toivon heille(lapsille) hyvä elämä, he opiskelee hyvin ja tekee jotakin hyvää tätä maata tai omaa kotimaata.*”

Maahanmuuttajaäidit haluaisivat tukea lastensa koulunkäyntiä ja kokevat vaikeana, kun eivät osaa auttaa lapsiaan läksyjen tekemisessä.

Mutta minä ei auta, minä en tiedä suomi hyvin. Mutta minä puhun äidinkieli. mutta minä en tiedä kotitehtävä. Mutta XXXX opettaja sanoi, hänelle vaikea matematiikka. Opettaja sanoo, ehkä isä auttaa. Isä sanoo minä vaikea, en mene koulu. Hän sanoo opettaja sinä auta täällä.

Maahanmuuttajanaiset myös haluaisivat olla vuorovaikutuksessa koulun ja opettajien kanssa, mutta pelkäävät, etteivät osaa ilmaista itseään tai eivät ymmärrä toisen puhetta. ”(Jos osaisi hyvin suomea) voin puhua opettajan kanssa koulussa ja päiväkotissa.”

Allardt näkee mahdollisuuden toteuttaa itseään yhtenä hyvinvointiin vaikuttavana tekijänä. Itsensä toteuttamiseen liittyy kokemus itsestä arvokkaana ja korvaamattomana yksilönä, jolla on mahdollisuus harrastuksiin tai johonkin mukavaan tekemiseen sekä mahdollisuus osallistua politiikan tekemiseen ja omaan elämään vaikuttamiseen. Tähän liittyy myös mahdollisuus kokea ja toteuttaa omaa identiteettiä ja vähemmistöön kuullulla tarve saada kunnioitusta ja arvontoa omalle taustayhteisölleen.

Suomalaiseen luterilaiseen perinteeseen kuuluu työn arvostaminen ja köyhien avustaminen vain jos he ovat valmiita tekemään työtä. Maahanmuuttajat Suomessa helposti jaetaan työllä elantonsa ansaitseviin ja työelämän ulkopuolella oleviin. (Wrede 2010, 16-18.) Mediassa työperäinen maahanmuuttajuus esiintyy yleensä positiivisessa valossa, vaikkakin talouden taantuman myötä on lisääntynyt keskustelu siitä, onko Suomessa oikeasti tulossa työvoimapulaa niin että maahanmuuttajia todella tarvittaisiin (Haavisto, Kivikuru ja Lassenius 2010). Maahanmuuttajanaiset toivoivat pääsevänsä työelämään. Mahdollisesti he kokevat, että työn kautta he voisivat paremmin perustella oikeutensa asua Suomessa ja saada arvostusta. Esiin noussut halu olla samanlainen kuin suomalaiset voi olla viestiä siitä, ettei haluaisi erottua valtaväestöstä kuulumalla johonkin vähemmän arvostettuun vähemmistöön.

Maahanmuuttajanaiset puhuvat siitä, kuinka on tärkeää ymmärtää suomalaisen yhteiskunnan rakennetta. He haluaisivat osallistua enemmän, mutta kynnys on korkea vakaan suomen kielen taidon vuoksi. Suomen kielen oppiminen mahdollistaisi entistä vahvemman kiinnittymisen yhteiskuntaan ja näin vähentäisi vieraantumista. Naiset näkevät lasten menestymisen yhtenä väylänä kiinnittyä ympäröivään yhteiskuntaan.

Maahanmuuttajanaiset toivovat lapsilleen hyvää tulevaisuutta ja mahdollisuutta kantaa yhteiskunnallista vastuuta osallistumalla työelämään. Naiset yrittävät parhaansa mukaan tukea lapsiaan koulunkäynnissä, mutta toivoisivat enemmän myös ulkopuolista tukea. Ehkä he myös pelkäävät, etteivät lapset kykene kiinnittymään tähän yhteiskuntaan. Vanhempien sosioekonominen asema ennustaa lasten sosioekonomista asemaa, kertoo Pasi Moisio artikkelissaan Sosiaalinen liikkuvuus ja mahdollisuuksien tasa-arvo 2000-luvun Suomessa. Vaikka Suomessa sosiaalinen liikkuvuus on edelleen suurta kansainvälisesti verrattaessa, tasa-arvoinen mahdollisuus kouluttautua ei enää takaa työmarkkinoilla tasa-arvoista asemaa koulutetun väestön ylitarjonnan vuoksi. Lapsuudenkodista saatu sosiaalinen ja kulttuurinen pääoma, varallisuus ja suhteet asettavat samalla koulutuksella työmarkkinoille tulevat eriarvoiseen asemaan. (Moisio 2006, 278-280.)

8.4 Maahanmuuttajanaisten hyvinvoinnin ja voimaantumisen rakentuminen

Maahanmuuttajanaisten hyvinvoinnin ja voimaantumisen rakentumisen lähtökohtana on löytää positiiviset asiat tämän hetken tilanteesta. Tärkeää on nähdä kaikissa hyvinvoinnin osa-alueissa sekä lähtömaassa että Suomessa se, mitä ihmisellä jo on. Ihminen osaa ehkä puhua omaa heimokieltään, maailmalla paljon puhuttua arabiaa ja jonkin verran suomea. Lisäksi hän voi olla erittäin taitava käsitöissä ja ruoanlaittamisessa. Maahanmuuttajalla voi olla laajat ihmissuhteet esimerkiksi uskonnollisessa yhteisössä. Maahanmuuttajaryhmien tanssiesitykset voivat olla haluttua ohjelmaa monenlaisiin juhliin ja tapahtumiin, ja näin maahanmuuttajalla voi olla mahdollisuus toteuttaa itseään.

Tutkimustulosten mukaan suomalaisen yhteiskunnan tunteminen ja sosiaalisen verkoston syntyminen ovat merkittäviä hyvinvointia ja voimaantumista synnyttäviä tekijöitä. Näiden kautta mahdollisuudet saada työtä ja aitoa vuorovaikutusta suomalaisiin lisääntyvät.

Sisäasiainministeriön Maahanmuuttajabarometri 2009 (hakupäivä 25.10.2010) tukee tämän tutkimuksen johtopäätöksiä asioista, jotka tukevat maahanmuuttajien kotoutumista. Barometrissä tutkittujen joukko koostuu venäläisistä, turkkilaisista, thaimaalaisista ja kiinalaisista, jotka ovat asuneet Suomessa pääsääntöisesti kolmesta viiteen vuotta ja tul-

leet maahan enimmäkseen avioliiton vuoksi. Barometri ei sisällä pakolaisina maahan saapuneita. Vaikka tässä tutkimuksessa kohderyhmä on ollut osittain erilainen, molemmista tutkimuksista nousee esiin, että samankaltaisten asioiden toteutuminen tukee maahanmuuttajan kotoutumisen ja hyvinvoinnin lisääntymistä. Barometrin mukaan työ on tärkein kotoutumista tukeva tekijä. Toiseksi tärkein tekijä on turvallisuus ja kolmantena tulee suomen tai ruotsin kieli tai kielikurssit. Paljon painoa on myös lasten pääsemisellä kouluun tai työhön sekä terveystalveilla. Sosiaaliset suhteet suomalaisiin ja yhteiskunnan ja kulttuurin tuntemus koetaan barometrin mukaan kohtuullisen tärkeinä kotoutumisen ja hyvinvoinnin tukemisessa. Tässä tutkimuksessa ne saavat suuremman painoarvon, mikä mahdollisesti johtuu siitä, että tutkimuksen naiset ovat työelämän ulkopuolella ja näin eivät ole osallisia työn kautta saaduista kontakteista ympäröivään yhteiskuntaan.

Yksittäisen maahanmuuttajan kanssa keskustellessa tulisi rohkaista häntä näkemään omat vahvuudet ja onnistumiset. Allardtin hyvinvointiteorian mukaan yhden resurssin saaminen mahdollistaa seuraavan. Tämän ajatuksen pohjalta tärkeää on asettaa pieniä osatavoitteita pyrittäessä voimaantumiseen ja elämänhallintaan. Jos suomen kielen oppiminen kielikurssilla tuntuu mahdottoman suurelta haasteelta, voisi olla parempi miettiä, mistä saisi suomalaisen ystävän, jonka kanssa kielitaitoa voisi harjoitella luonnollisen kanssakäymisen ohella. Tärkeää on lähteä rakentamaan hyvinvointia mahdollistavia tekijöitä.

Kuntoutuksen onnistumisen kannalta on tärkeää tarkastella maahanmuuttajan tilannetta kokonaisvaltaisesti, jotta voidaan tukea aktiivista osallistumista laajasti yksilön elinympäristössä ja näin tukea yhteiskuntaan kiinnittymistä.

Elämänhallinnan tukemisessa täytyy muistaa, että ihmisellä täytyy olla mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä esimerkiksi aktiivisesti osallistumalla oman kuntoutuksen suunnitteluun. Tutkimuksen mukaan maahanmuuttajanaiset tietävät, millaisia asioita he tarvitsisivat päästäkseen elämässä eteenpäin. He sanovat tarvitsevänsä suomen kielen taitoa, työtä, ystäviä, mielekästä tekemistä, suomalaisen yhteiskunnan tuntemusta. Monella voi olla käsitys siitä, millaisia valintoja ja askeleita tulisi tehdä elämässä, mutta haasteet tuntuvat kovin suurilta, ja he tarvitsisivat tukea ja kannustajaa, joka luottaisi heidän mahdollisuuksiin.

9 KEHITTÄMISEHDOTUKSET JA -SUUNNITELMA

9.1 Kehittämisehdotukset

Tutkimustulosten mukaan Ystävyystalon toiminta koetaan tärkeäksi, koska sen kautta voi saada ystäviä ja mielenkiintoista tekemistä. Ystävyystalon toimintoihin osallistuminen tukee kielen kehitystä tai ainakin opittujen taitojen ylläpitoa. Tiettyihin toimintoihin säännöllinen osallistuminen tuo rytmiä arkiviikkoihin. Monelle naiselle on erityisen tärkeää se, että voi toimintaan osallistua omien mahdollisuuksien mukaan. Esimerkiksi pienten lasten äidille voi olla vaikeaa osallistua säännöllisesti. Tärkeää on myös se, että saa osallistua ilmaiseksi.

Ystävyystalon naisten toimintojen kehittämisen kannalta on tärkeää tietää, miten maahanmuuttajanaisten hyvinvointi ja voimaantuminen rakentuu. Tutkimustulosten mukaan suomalaisen yhteiskunnan tunteminen ja sosiaalisen verkoston syntyminen ovat merkittäviä hyvinvointia ja voimaantumista synnyttäviä tekijöitä. Yhteiskunnan tuntemusta ja sosiaalisten verkostojen syntymistä taas voidaan tukea pienempien asioiden kautta.

Suomen kielen oppiminen on tärkeää, koska kielitaito avaa paljon muita mahdollisuuksia. Yhteiskuntaan osallistuminen, työllistyminen, suomalaisten ihmissuhteiden saaminen ja mahdollisuus hoitaa oman elämän arkiset asiat itsenäisesti helpottuvat, jos pystyy kommunikoimaan suomen kielellä. Kielitaidolla on positiivinen vaikutus ihmisen voimaantumisen ja hyvinvoinnin rakentumiseen.

1. Suomen kielen oppiminen on tärkeää. Luku- ja kirjoitustaidottoman on helpompi oppia kieltä toiminnan ohessa, jolloin sanat kiinnittyvät suoraan kontekstiin. Kaikessa toiminnassa olisi hyvä käyttää hetki aikaa kielen oppimisen ja käyttämisen tukemiseen. Miten kielen oppimista voisi tukea entistä paremmin?

Laaja ihmissuhteiden verkosto vahvistaa koherenssin tunnetta ja sitä kautta voimaannuttaa ihmistä (Kukkurainen 2006). Monet maahanmuuttajat tarvitsisivat vahvempaa ih-

missuhteiden verkostoa tuekseen, sillä kaikilla maahanmuuttajilla ei ole mahdollisuutta saada lähisukua ympärilleen ja työelämän ulkopuolella olemisen kaventaa mahdollisuuksia saada kavereita ja tuttuja. Tässä tilanteessa tulee pohtia erilaisia mahdollisuuksia luoda kontakteja paikallisiin ihmisiin. Maahanmuuttajanaiset toivoisivat, että heillä olisi suomalaisia kavereita ja ystäviä. He haluaisivat, että Ystävyystalon toiminnoissa tutustuisi myös suomalaisiin. Suomalaisten kanssa samoihin harrastuksiin ja perhekerhoihin osallistuminen avaa yhden mahdollisuuden tutustua ihmisiin. Ensimmäinen kerran uuteen paikkaan ja tuntemattoman ihmisjoukon keskelle lähteminen vaatii rohkeutta ja voi olla vaikea löytää tietoa oman alueen harrastus- ja kerhomahdollisuuksista.

2. Millaisia mahdollisuuksia olisi tukea henkilökohtaisten kontaktien syntymistä? Olisiko mahdollista antaa henkilökohtaista tukea suomalaisille tarkoitettuun toimintaan osallistumiselle ja ehkä lähteä mukaan ensimmäisillä kerroilla?

Maahanmuuttajanaiset näkevät lasten tulevaisuuden turvaamisen hyvin tärkeänä. He toivovat, että lapset voivat opiskella hyvät ammatit ja olla yhteiskuntaa rakentamassa. Maahanmuuttajabarometrin 2009 mukaan (hakupäivä 18.11.2010.) lasten menestyminen ja kiinnittyminen yhteiskuntaan on laajemminkin maahanmuuttajavanhempien toive. Lasten onnellisuuden ja vanhempiensa elämää helpomman elämän lisäksi naiset mahdollisesti ajattelevat lasten menestymisen auttavan heitä itseäänkin kiinnittymään paremmin suomalaiseen yhteiskuntaan. Naiset kokevat vaikeaksi sen, että eivät pysty haluamallaan tavalla tukemaan lasten koulun käyntiä. He tarvitsevat tukea koulun ja kodin yhteistyöhön ja lasten harrastusmahdollisuuksien löytymiseen.

3. Kuinka Ystävyystalo voisi entistä paremmin tukea maahanmuuttajataustaisia lapsia?

Suomen kielen oppiminen aikuisena on haastavaa. Erityisesti luku- ja kirjoitustaidottomalle suomen kielen oppiminen voisi olla työn ohessa helpompaa kuin koulussa kirjoitusta opiskellen, jolloin sanat kiinnittyisivät suoraan asiayhteyteen. Lisäksi työelämään osallistumisella on voimaannuttava ja sosiaalista syrjäytymistä ehkäisevä vaikutus (Kortteinen & Tuomikoski 1998 ja Ahtonen, Jussila & Kotisaari 2003). Ammatillisen koulutuksen hankkiminen ja työllistyminen avoimille työmarkkinoille on käytännössä

liian suuri haaste joillekin maahanmuuttajille, joilla ei ole lainkaan tai hyvin vähäinen koulutustausta kotimaassa. Tutkimustulosten mukaan maahanmuuttajanaisilla olisi motivaatiota osallistua työelämään. Lisäksi työelämään osallistuminen vahvistaa hyvinvointia ja voimaantumista.

4. Voisiko Ystävyystalossa olla tilaa pysyvämmiin kuntouttavalle työpaikalle?

Elämänhallinnan tukemisessa tärkeää on muistaa, että jo kuntoutumisen suunnittelussa lähtökohta on ihmisen oma osallistuminen ja mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihin (kts. Koukkari 2010, Järvikoski & Härkäpää 1994.). Voimaantumisen ja elämänhallinnan tukeminen edellyttää työntekijältä kuntouttavat työtteen omaksumista. Tässä tärkeää on nähdä ihmisellä olevat voimavarat ja mahdollisesti tukea myös ihmistä itseään näkemään omat voimavarat ja mahdollisuudet. Maahanmuuttajanaisilla on paljon näkemystä siitä, millaisten asioiden kautta he voisivat saavuttaa aikaisempaa enemmän hyvinvointia ja voimaantumista, mutta he tarvitsevat kannustusta ja tukea.

5. Olisiko tarpeellista pysähtyä pohtimaan mitä kuntouttava työote tarkoittaa erilaisissa käytännön tilanteissa?

9.2 Ystävyystalon kehittämissuunnitelma

Elokuussa toteutettiin kehittämiskeskustelu, jossa yhdessä keskustellen kehittämis ehdotusten pohjalta rakennettiin seuraava Ystävyystalon kehittämissuunnitelma:

1. Suomen kieli ja yhteiskuntatuntemus
 - Ystävyystalon maahanmuuttajataustaisilla työntekijöillä on usein työparina suomalaisia alan opiskelijoita tai vapaaehtoisia. Heidän rooliaan tarkennetaan niin, että he osaavat vuorovaikutuksessa tuoda esiin suomen kielen ja yhteiskunnan osaamistaan entistä paremmin. (Aruna ja Liisa kiinnittävät asiaan huomiota, kun uusia opiskelijoita ohjataan)

- Naisten koulussa kerääntyneen kokemuksen pohjalta kerätään aiheita, joita Ystävyystalon ryhmissä olisi hyvä käydä läpi. Uusien opiskelijoiden kanssa työharjoittelun alussa keskustellaan ja tehdään suunnitelma, mitä asioita ja miten opiskelija käy läpi kerhoissa naisten kanssa. Opiskelija valmistelee pieniä alustuksia kerhoihin, joiden pohjalta voidaan keskustella lisää aiheesta. Tarkoitus on sekä tukea maahanmuuttajanaisia suomen kielen ja yhteiskunnan osaamisessa että saada opiskelijalle ymmärrystä siitä miten tuoda esiin omaa osaamistaan ja kokemusta monikulttuurisesta vuorovaikutuksesta. (Aruna, Luz ja Liisa pohtivat alustusaiheita ja Aruna ja Liisa ohjaavat opiskelijoita)
- Naisten koulun ja Ystävyystalon työntekijät tiivistävät yhteistyötä, jotta hyväksi todetut toimintamallit tulevat kaikkien käyttöön. (Liisa järjestää yhteisiä palavereita, ensimmäinen syksyllä 2010)
- Lisäksi kerhoissa pyritään kiinnittämään entistä enemmän huomiota suomen kielen käyttämiseen ja mahdollisia suomalaisia kävijöitä kannustetaan keskustelemaan suomen kielellä. (Aruna kiinnittää asiaan huomiota työssään)

2. Henkilökohtaiset kontaktit ja yhteiskunnassa osallistuminen

- Ystävyystalon työntekijät ovat tietoisesti pyrkineet aktivoimaan yhteistyötä asukastupien kanssa, jotta maahanmuuttajia voidaan jatkossa paremmin ohjata tutustumaan suomalaisiin ja toimimaan yhdessä heidän kanssaan. Asukastuvissa on järjestetty monikulttuurisia tapahtumia, jotta syntyisi vuorovaikutusta suomalaisten ja maahanmuuttajien välillä. (toimintaa jatketaan, Aruna ja Hilmi)
- Ystävyystalossa olisi tarvetta suomalaisille vapaaehtoisille mentoreille, jotka olisivat ystäviä ja samalla opastaisivat suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskunnassa osallistumiseen. (Aruna ja Liisa pyrkivät näkemään mahdollisia mentoreita ja kutsuvat heitä mukaan toimintaan)
- Työharjoitteluaan suorittavia opiskelijoita opastetaan perehtymään yksittäisten maahanmuuttajien elinympäristöön ja etsimään sieltä mahdollisuuksia osallistua esimerkiksi MLL:n tai seurakunnan perhekerhoon. Lisäksi opiskelija voisi henkilökohtaisesti opastaa maahanmuuttajia ja olla ensimmäisillä

kerroilla mukana uuteen kerhoon tutustuttaessa. (Aruna ja Liisa ohjeistavat aloittavia opiskelijoita)

- Kerhoissa voisi olla aiheina eri asuinalueisiin tutustuminen ja osallistumisen mahdollisuuksiin perehtyminen. (Aruna toteuttaa kerhoissaan)

3. Lasten tukeminen

- Ystävyystalossa on useita kerhoja maahanmuuttajataustaisille lapsille ja he saavat sitä kautta tukea. (Aruna ja Hilmi)
- Ystävyystalon työntekijät ovat koko ajan olleet aktiivisia koulujen suhteen ja ovat olleet luomassa erilaisia toimintatapoja maahanmuuttaja lasten tukemiseksi. Työntekijöiden kokemuksen mukaan tällä hetkellä Oulun kouluissa pääsääntöisesti osataan ottaa hyvin huomioon maahanmuuttajataustaisten lasten ja heidän perheiden erityistuen tarpeet. Yhteistyö koulujen kanssa jatkuu. (Aruna, Liisa ja Hilmi)
- Kehittämisen kohteena Ystävyystalossa on lasten ohjaaminen Settlementin kaikille avoimiin lasten kerhoihin. (Aruna, Liisa ja Hilmi)

4. Kuntouttava työtoiminta

- Kuntouttava työpaja maahanmuuttajanaيسille on hyvä idea ja sille olisi kysyntää. Täytyy tarkemmin tutkia rahoitusmahdollisuuksia. (Liisa)

5. Kuntouttava työote

- Olisi hyvä istua yhdessä ja puhua sekä saada koulutusta siitä mitä kuntouttava työote on Ystävyystalon maahanmuuttajatyön käytännössä. Koulutuksesta on jo alustavia suunnitelmia. (Liisa järjestää syksyllä 2010)

10 KEHITTÄMISTYÖN JA TUTKIMUKSEN ARVIOINTIA

10.1 Kehittämisprosessin arviointi

Toiminta ja arviointi ovat saman asian kaksi eri puolta. Toiminta tuottaa arvioitavan kohteen, jota arvioinnin avulla tarkastellaan. Arviointi puolestaan tuottaa tietoa ja ymmärrystä siitä mitä on tapahtumassa. Toiminnan tai hankkeen arviointia tapahtuu kolmessa eri vaiheessa. 1.) Suunnittelu- ja muotoiluvaiheessa arviointi antaa tietoa toiminnan tarpeellisuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta. 2.) Toiminnan toteuttamisvaiheessa jatkuva arviointi antaa tietoa mm. toiminnan strategialähtöisyydestä ja toimintaprosesseista. 3.) Jälkikäteisarvioinnissa kerätään tietoa toiminnan tuotosten vaikutuksista. (Virtanen 2007, 12-20.)

Tässä kehittämistyössä rinnan ovat kulkeneet tutkimus- ja kehittämissuunnitelman tekeminen. Suunnitteluvaiheessa ei ole tehty varsinaista arviointia. Kehittämisen tarpeellisuuteen ja tarkoituksenmukaisuuteen on kiinnitetty huomiota olemalla vuorovaikutuksessa työelämän edustajien kanssa. Lisäksi ajankohtaiseen kirjallisuuteen, lainsäädäntöön ja aihepiiriin liittyviin kehittämishankkeisiin perehtyminen on ohjannut suunnitelman tekemistä.

Tutkimuksen ja kehittämissuunnitelman tekeminen ovat tämän kehittämishankkeen toimintaa. Tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden tarkasteleminen ovat tutkimuksellisen osion arviointia. Ystävyystalon kehittämissuunnitelman tekemisestä on pyydetty sähköpostitse arviointia työskentelyyn osallistuneilta (Liite 7).

Kehittämissuunnitelman tekemiseen osallistuneet kokivat keskustelun kokonaisuudessaan antoisana. Kaksi tärkeimmiksi koettua asiaa olivat huomion kiinnittäminen maahanmuuttajanaisten ja suomalaisten keskinäisen vuorovaikutuksen tukemiseen ja kuntoutusnäkökulman tuominen maahanmuuttajatyöhön.

Osallistujat kokivat saaneensa riittävästi tietoa etukäteen kehittämiskeskustelusta, ja he kokivat oman mahdollisuutensa keskusteluun osallistumiseen joko tosi hyväksi tai hyväksi. Kukaan ei lisännyt ylimääräisiä kommentteja.

Jälkikäteisarviointi ei sisälly tähän kehittämistyöhön, koska työ päättyy kehittämissuunnitelman tekemiseen. Kehittämisen toteuttaminen ja sen arvioiminen jää Ystävyystalon työntekijöiden vastuulle. Kuitenkin jo tässä vaiheessa on selvää, että tällä kehittämisellä on merkitystä Ystävyystalon kehittämiselle. Esimieheni on useamman kerran korostanut sitä, kuinka tämän työn kautta hän on ymmärtänyt, miten kuntoutuksen kautta maahanmuuttajatyötä kehitetään eteenpäin. Työ on antanut ajankohtaista tietoa ja suuntaa Ystävyystalon toiminnan kehittämiseen.

10.2 Tutkimuksen luotettavuuden tarkastelua

Laadullisen tutkimuksen luotettavuus perustuu aineiston ja johtopäätösten validiteettiin, mikä tarkoittaa sitä, että aineiston ja johtopäätösten tulee vastata tutkittavien ajatuksia aidosti ja samalla niiden tulee liittyä tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin. Tutkimuksen johtopäätöksillä pitää olla teoreettista yleisyyttä niin että ne liittyvät yleisiin teoreettisiin ongelmiin. (Ahonen 1994, 152.) Lukijan täytyy pystyä seuraamaan tutkijan ajattelua, jotta hän voi tarkistaa perustelut tulkinnoille. Tämä edellyttää tutkijan avointa reflektointia ja aineiston käsittelyn avoimuutta ja loogisuutta (Puuronen 2007, 116-117). Olen pyrkinyt kirjoittamaan raportin loogisesti ja avoimesti, jotta lukija voi seurata ajatuksiani. Tutkimustulosten ja johtopäätösten esitykseen olen sisällyttänyt runsaasti suoria lainauksia tutkittavien ajatuksista aitouden säilyttämiseksi. Aitouden säilyttämisessä erityishaasteita on tuonut tutkittavien vajavainen suomen kielen taito. Tutkijan maahanmuuttajatyökokemus on auttanut tutkittavien oikein tulkitsemisessä. Kuitenkin on mahdollista, että pieniä väärinymmärryksiäkin on tapahtunut.

Aineiston aitous edellyttää, että tutkija on varmistanut, että tutkimushenkilöt ovat ilmaisseet käsityksensä juuri tutkittavana olevasta asiasta ja voivat ilmaista sen mitä he todella ajattelevat. Aineiston aitous riippuu tutkijan ja tutkittavien intersubjektiivisesta yhteisymmärryksestä, mikä tarkoittaa yksilöiden välistä, kaikille yhteistä tai samanlaista havaintoa, tietoa tms. Tämän osoittamiseksi tutkijan tulee kuvata 1.) aineistonhankintaprosessin tilanneyhteyksiä, 2.) selvittää kuinka tutkija rakensi luottamuksen itsensä ja haastateltavien välille sekä 3.) tarpeeksi litteroituja otteita haastatteluista. Otteista tulee

näkyä, onko haastateltava saanut rauhassa kehitellä ajatuksiaan. (Ahonen 1994, 153-154, Hirsjärvi & Hurme 2000.) Jokaisen haastattelun alussa pyysin lupaa äänittää haastattelun ja kerroin, että vain minä kuuntelen äänitteitä. Sanoin, etten kerro nimiä ja että haastattelen useampaa naista niin, ettei haastateltavan käsityksiä voi tunnistaa tekstistä. Halusin varmistaa, että naiset uskaltavat esittää kriittisiäkin ajatuksia Ystävyystalon toimintaan liittyen. Eräs haastateltava halusi erikseen varmistaa, että voi puhua asiasta, joka hänen mielestään olisi voinut toimia paremminkin: ”*Onko ongelma jos minä puhun?*”

Niikon (2003, 40-41) mukaan täydellistä oman näkemyksen poissulkemista ja toisen kokemuksen ymmärtämistä ei voida saavuttaa, koska elämme subjektiivisessa maailmassa, joka koko ajan kohdataan ja koetaan uudelleen ja koska toisen kokemuksen ymmärtäminen edellyttää aktiivista intersubjektiivisuutta. Tutkijan tärkein tutkimusväline on hän itse, minkä vuoksi on tärkeää reflektoida omaa roolia tutkimuksessa. Reflektiivinen tutkija pyrkii tiedostamaan oman tietämisensä mahdollisuuksia, ehtoja ja rajoituksia. Hän pohtii omia todellisuutta koskevia ennako-oletuksia. Tutkija joutuu pohtimaan ontologisia ja epistemologisia oletuksia. (Heikkinen ja Syrjälä 2007, 152-153.) Tässä tutkimuksessa johtopäätöksiä kirjoittaessa olen pyrkinyt unohtamaan omat ennako-oletukset ja avoimin silmin lukemaan yhä uudelleen litteroidut tutkimusaineistot. Tässä on auttanut kuntoutuksen opinnot ylemmässä ammattikorkeakoulussa ja väli-vuosien tuoma etäisyys omaan työhöni Ystävyystalossa.

Aineistoa täytyy olla riittävästi, minkä mittarina voidaan pitää saavutettua kyllästymiseli saturaatiopistettä. Aineiston kylläntyminen tarkoittaa sitä, että mitään uutta ei enää tunnu ilmenevän aineistoa kerättyä. (Puuronen 2007, 116-117.) Viimeinen teema-haastattelu, jonka tein tutkimuksen loppuvaiheilla osoitti, että saturaatiopiste oli saavutettu, kun haastattelu ei antanut enää uutta tietoa.

Luotettavuutta lisää, jos tutkija pystyy tuomaan esiin oman asiantuntijuuden tutkittavasta aiheesta (Puuronen 2007, 116-117). Olen heti raportin johdannossa kertonut työkokemuksen tuomasta asiantuntijuudesta maahanmuuttajatyössä sekä erityisestä mielenkiinnon suuntautumisesta maahanmuuttajanaisten unelmiin ja voimaantumiseen. Lisäksi olen antanut raportin Ystävyystalon esimiehelleni esitarkastettavaksi ja kommentoitavaksi, jotta hän kymmenien vuosien maahanmuuttajatyönkokemuksen pohjalta syntyneellä asiantuntijuudella voi tarkistaa, ettei työssä ole asiavirheitä.

10.3 Tutkimuksen eettinen tarkastelu

Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu mm. se, että tutkijat 1.) noudattavat tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, mikä tarkoittaa rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa. Lisäksi tutkijat 2.) soveltavat tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä ja toteuttavat tieteellisen tiedon luonteeseen kuuluvaa avoimuutta tutkimuksensa tuloksia julkaistessaan. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkauksien käsitteleminen, hakupäivä 9.7.2010). Olen pyrkinyt toimimaan näiden ohjeiden mukaan, ja opettajan ohjaus on tukenut ja opastanut toimimaan hyvien tieteellisten tapojen mukaan.

Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu myös, että tutkijat 3.) ottavat muiden tutkijoiden työn ja saavutukset asianmukaisella tavalla huomioon niin, että he kunnioittavat näiden työtä ja antavat heidän saavutuksilleen niille kuuluvan arvon ja merkityksen omassa tutkimuksessaan ja sen tuloksia julkaistessaan (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkauksien käsitteleminen, hakupäivä 9.7.2010). Olen pyrkinyt huolellisesti merkitsemään lähdeviitteet, jotta kunnioittaisin muiden tutkimuksia ja kirjoituksia.

Etnografisessa tutkimuksessa tutkija elää hyvin lähellä tutkimuskohteena olevien ihmisten arkea. Hän kerää aineistoa koko ajan keskustellen ja havainnoimalla. Vaikka tutkimuksen tekemisestä olisi puhuttu ja tutkimusluvut olisivat asiallisesti hoidettuna, ei kaikkea kertynyttä tietoa voi sellaisenaan julkistaa. Ja vaikka tutkittava olisi lukenut valmiin tekstin, tutkija kantaa vastuun julkaisemastaan. (Tolonen & Palmu 2007, 109.) Kun tutkija on mukana jokapäiväisessä elämässä, ihmiset unohtavat lähellä olevan henkilön tutkijan roolin ja voivat puhua asioista, joita eivät toivo muiden kuulevan. Tutkijan täytyy miettiä, kenelle hän tutkimusta tekee ja kuka sitä saa lukea ja kuka ei. Täytyy olla lojaali tutkittaville ihmisille, jotka ovat ottaneet hänet yhteisöönsä ja joiden kanssa on ehkä syntynyt hyvinkin läheisiä ja luottamuksellisia suhteita. Samaan aikaan tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa tutkittavien todellisuudesta, jotta tutkimuksella olisi merkitystä. Olen tutkimuksessani pyrkinyt olemaan mahdollisimman lojaali tutkimiani maahanmuuttajanaisia kohtaan. Raportin sanavalintoja ja haastattelulainauksia valitessa olen pitänyt mielessä, että teksti on kaikkien luettavissa.

Tutkija kirjoittaa, jotta tutkittavan ääni kuuluisi. Ääni voi olla ilmeitä, eleitä, tilanteita, joita on kirjattu epäviralliseen kenttäpäiväkirjaan. Tutkimuskohde on tuttu, ja tutkijan mielessä on tietoa määrättömästi. Tämän pohjalta pitäisi kirjoittaa realistinen kuvaus tutkimuskohteesta. Haasteellista on saada tutkittavan ääni kuulumaan aidosti, mutta kuitenkin tuottaa tieteellisesti merkittävää tekstiä. Ja tämän lisäksi tutkittavan ääni ei saisi nousta niin persoonallisesti, että tutkittavan anonyymisyys katoaa. Toisaalta ei saa liikaa yksinkertaistaa, jottei tutkittavan ääni katoaisi. (Salo 2007, 227-229) Olen raportissani kirjoittanut suoria lainauksia tutkittavien ajatuksista aitouden säilyttämiseksi. Samalla olen koko ajan pyrkinyt tarkistamaan, ettei kenenkään tutkittavan ajatuksia voida tunnistaa. Koska Oulussa on suhteellisen vähän maahanmuuttajia, en ole vastauksissa eritellyt kenenkään lähtömaata, ikää tai maahan saapumisen syytä, jotta anonyymisyys ei katoaisi.

Haastattelutilanteessa on tärkeää, että haastateltavalla on mahdollisuus olla vastaamatta ja että haastatteluun suostuminen on ollut vapaaehtoista (Hirsjärvi & Hurme 2000, 43, 95-98.) Haastatteluun pyytäessä en pyrkinyt suostuttelemaan, jos vastaus oli kielteinen. Eräs nainen ei osannut vastata, joten lupasin soittaa parin päivän päästä, jolloin nainen kieltäytyi. Erään naisen kanssa ei löytynyt yhteistä aikaa. Parin yrityksen jälkeen en enää pyytänyt häntä haastateltavaksi, sillä ajattelin yhteisen ajan löytymisen hankaluuden johtuvan haluttomuudesta tulla haastatteluun.

Hammersley ja Atkinson (1995, 274- 275) ovat nähneet tärkeänä, että etnografinen tutkimus kohdistuu voimaan, ei voimattomuuteen, vaikka pyrkisikin rehellisesti kuvaamaan tutkimuskohdettaan. Lisäksi he sanovat, että kun tutkija haluaa tehdä eettistä tutkimusta, hänen tulisi kiinnittää huomiota myös siihen, mitä tutkittava itse saa tutkimuksesta. Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt lähestymään aihetta voimaantumisen näkökulmasta kysymällä naisilta, mitä he haluavat elämässään ja millaista tukea he toivoisivat.

11 POHDINTAA

Kehittämistyön ja tutkimuksen tekeminen on ollut mielenkiintoista ja opettavaista. Tutkimustyöhön liittyen olen lukenut paljon ajankohtaista kirjallisuutta liittyen kuntoutukseen, maahanmuuttajatyöhön, maahanmuuttajanaisten asemaan, maahanmuuttopolitiikkaan ja tutkimusmetodologiaan. On ollut antoisaa ja ammatillisen kehittymisen kannalta merkityksellistä oppia kuntoutustyön ja yhteiskunnassa vallitsevan politiikan suhteesta. Tutkimusmetodologisen kirjallisuuden lukeminen ja tutkimuksellisuuden harjoittaminen omassa työssä on opettanut erityisesti kriittisesti tarkastelemaan omaa tutkimusta ja samalla muiden tutkimuksia.

Merkittävää on ollut ymmärtää se, että maahanmuuttajatyössä kotouttaminen on rajallinen jakso maahanmuuttajan elämässä ja kotoutumisen lisäksi kannattaa kehittää maahanmuuttajatyötä kuntoutuksen kautta. Osa maahanmuuttajista ei tarvitse erityistukea kotouttamisjakson jälkeen. Ne, joille kotouttamisjakso ei ole riittävä, hyötyvät kuntoutuksesta. Sosiaali-, terveys- ja työllistymispalveluiden piirissä tehdään kokonaisvaltaista kuntoutusta. Maahanmuuttajien tulisi päästä aikaisempaa helpommin tällaisen tuen piiriin. Kuntoutus maahanmuuttajatyössä tarjoaa aikaisempaa pitkäjänteisemmin, kokonaisvaltaisemmin ja vaikuttavammin maahanmuuttajan tarvitsemaa tukea.

Lisäksi olen oppinut aikaisempaa paremmin ymmärtämään maahanmuuttajanaisten elämäntilanteita ja unelmia. Tätä kautta oma ammattitaitoni maahanmuuttajien hyvinvoinnin ja voimaantumisen tukemiseen ovat lisääntyneet.

Kehittämistyössäni pohdin paljon maahanmuuttaja –termin käyttöä. Mietin myös mahdollisia vaihtoehtoisia termejä, koska maahanmuuttaja termi antaa aika kapean kuvan monipuolisesta ihmisjoukosta. Mietin mahdollisuutta käyttää sanaa uussuomalainen, mutta se ei oikein istunut tähän työhön. Jossain määrin olen käyttänyt sanaa maahanmuuttajataustainen henkilö, kun puhutaan ihmisistä, jotka ovat olleet jo vuosikymmeniä Suomessa. Keskustelu termeistä tulee jatkumaan, ja on mielenkiintoista nähdä, mihin suuntaan se kehittyy.

Tietoisuus siitä, että ihmisen oman aktiivisuuden tukemisella on erittäin paljon merkitystä kuntoutumiselle, kotoutumiselle ja voimaantumiselle, on lisääntynyt viime vuosi-na. Kuntoutuksessa ei enää puhuta kuntouttamisesta vaan kuntoutumisesta. Samoin ko-

toukkamislaki on uudistuksen myötä muuttumassa laiksi kotoutumisen edistämisestä. Aikaa myöten muutos tulee siirtymään myös käytännön työhön. Tämän kehittämistyön kautta olen oppinut ihmisen oman aktiivisuuden tukemisen merkityksellisyyttä.

Kokonaisuudessaan kehittämistyötä arvioidessa ajattelen, että olen oppinut paljon. Jos nyt aloittaisin työn tekemisen, saisin varmaan enemmän irti haastatteluista ja osaisin asiantuntevammin lukea lähdekirjallisuutta. Toinen tutkimus olisi varmasti helpommin jäsennettävissä, ja juonellisuus syntyisi paremmin. Tätä tutkimusta voisi laajentaa teke-mällä haastattelemieni naisten kanssa yhdessä työllistymisen suunnitelmia ja tukea heitä tavoitteissaan, minkä pohjalta voisi tehdä syvällisempää tutkimusta maahanmuuttaja-taustaisten naisten voimaantumisen ja hyvinvoinnin rakentumisesta. Olisi myös mielen-kiintoista olla mukana kehittämässä Ystävyyshallon naistyötä tehdyn suunnitelman poh-jalta. Toisaalta olisi hyvä tutkia sosiaali-, terveys- ja työllistämispalveluiden työnteki-jöiden näkemyksiä omaan työhön kuuluvasta kuntoutuksellisesta puolesta ja maahan-muuttajataustaisten asiakkaiden mahdollisuudesta hyötyä kuntoutuksesta.

LÄHTEET

Ahmad A. 2010. ”Voisin tietysti palkata heitä, mutta...” Työmarkkinoiden sosiokulttuurinen sidonnaisuus. Teoksessa Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus. toim. Wrede S. Palmenia –sarja 70. Hakapaino. Helsinki. 72-92.

Ahonen S. 1994. Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa Syrjälä L, Ahonen S, Syrjäläinen E ja Saari S. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Kirjayhtymä Oy. Helsinki. 113-160.

Ahtonen S, Jussila M ja Kotisaari L. 2003. Maahanmuuttajat työelämässä. Maahanmuuttajien asettuminen työelämään ja yrittäjyyteen Jyväskylässä. Jyväskylän ammatti-korkeakoulun julkaisuja. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä.

Alapuro R. 2000. Kuinka neuvoteltavia sosiaaliset suhteet ovat. Teoksessa Hoikkala T ja Roos J P. (toim.) 2000-luvun elämä. Sosiologisia teorioita vuosituhannen vaihteesta. Gaudeamus. Tammer-Paino Oy. Tampere.

Allardt E 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. WSOY. Porvoo.

Allardt E 1998. Hyvinvointitutkimus ja elämänpolitiikka. Teoksessa Roos J P ja Hoikkala T (toim.) 1998. Elämänpolitiikka. 34-53. Tammer-Paino Oy. Tampere.

Coffey A. 1999. The Ethnographic Self. Fieldwork and the Representation of Identity. London. Thousand Oaks. New Delhi.

Goetz JP. ja LeCompte MD. 1984. Ethnography and Qualitative Desing in Educational Research. London. Academic press inc.

Haavisto C, Kivikuru U ja Lassenius M. 2010. Toisesta työvoimaksi – maahanmuuttajat mediassa. Teoksessa Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus. toim. Wrede S. Palmenia –sarja 70. Hakapaino. Helsinki. 229-253.

Hakala K ja Hynninen P. 2007. Etnografisesta tietämisestä. Teoksessa Lappalainen S, Hynninen P, Kankkunen T, Lahelma E ja Tolonen T (toim.) 2007, Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus, 209-225. Osuuskunta Vastapaino. Tallinna.

- Hammersley M ja Atkinson P. 1995. Ethnography. Principles in Practice. Routledge. Lontoo.
- Hanhinen H. Joste 2/2007. <http://www.kansanterveys.info/joste/arkisto/etusivu-2/salutogeenisuus>. Hakupäivä 18.5.2010.
- Harju-Tolppa M. 2004. Monikulttuuristen naisryhmien voimaantuminen ja sosiaaliset verkostot. Suomen Setlementtiliitto. Yliopistopaino. Tampere.
- Heikkinen H ja Syrjälä L. 2007. Tutkimuksen arviointi. Teoksessa Heikkinen H, Rovio E ja Syrjälä L (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Kansanvalistusseura. Vantaa. 144-162.
- Helli-Kaymaz R ja Parvinen L. 2005. Kielenopetus työpaikalla. Kuntoutus –lehti. 2/2005. http://www.kuntoutusportti.fi/data/attachments/kuntoutus-lehden_artikkelit/2005/kielenopetus_tyopaikalla.pdf Hakupäivä 18.11.2010.
- Hoikkala T. 1998. Traditioista vapaan valinnan illuusio. Teoksessa Roos J.P. ja Hoikkala T (toim.). Elämänpolitiikka. Tammer-Paino Oy. Tampere. 152-168.
- Hirsjärvi S ja Hurme H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino. Helsinki.
- Hirsjärvi S, Remes P ja Sajavaara P. 2004. Tutki ja kirjoita. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkauksien käsitteleminen. Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2004. Helsinki: Edita Prima. www.tenk.fi/julkaisutjaOhjeet/htkfi.pdf. Hakupäivä 9.7.2010
- Härkäpää U. 2005. Majakka-Beacon –hankkeen tavoitteet, toiminta ja tuotteet. Teoksessa Härkäpää K. ja Peltola U. (toim.) 2005. Maahanmuuttajien työllistymisen tukeminen ja kuntoutusluotsaus. Majakka-Beacon –hankkeen loppuraportti. Helsinki: Kuntoutussäätiön työselosteita 29/2005 http://www.kuntoutussaatio.fi/files/174/Maahanmuuttajien_tyollistymisen_tukeminen_ja_kuntoutusluotsaus.pdf Hakupäivä 18.11.2010.
- Järvikoski A ja Härkäpää K. 2004. Kuntoutuksen perusteet. Dark Oy. Vantaa.

Järvikoski A ja Karjalainen V. 2008. Kuntoutus monitieteisenä ja –alaisena prosessina. Teoksessa Kuntoutus. Toim. Rissanen P, Kallaranta T ja Suikkanen A. Duodecim. Ota-
van Kirjapaino Oy. Keuruu.

Keskitalo P. 2008. Kuvakortit lastensuojelun työvälineenä. Diakonia-
ammattikorkeakoulu. Helsinki. Opinnäytetyö.

http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Helsinki2008/566a80_Helsinki_Keskitalo_08.pdf

hakupäivä 19.11.2010.

Kortteinen M ja Tuomikoski H. 1998. Työtön. Tutkimus pitkäaikaistyöttömien selviy-
tymisestä. Hanki ja Jää –sarja. Karisto Oy kirjapaino. Hämeenlinna.

Kotouttamislain kokonaisuudistushanke. Sisäasianministeriö.

<http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/pages/2A144CDC60AC66F3C22575E4002EABAE>. Hakupäivä 17.6.2010.

Koukkari M. 2010. Tavoitteena kuntoutuminen. Kuntoutujien käsityksiä kokonaisval-
taisesta kuntoutuksesta ja kuntoutumisesta. Väitöskirja. Lapin yliopistokustannus. Ro-
vaniemi.

Kukkurainen M. 2006. Fibromyalgiaa sairastavien koherenssintunne, sosiaalinen tuki ja
elämänlaatu. Väitöskirja. Oulun yliopistopaino. Oulu.

Kuntoutusselonteko eduskunnalle. Valtioneuvosto 2002.

<http://pre20031103.stm.fi/suomi/eho/julkaisut/kuntselonteko2002/kselte02.pdf>. Haku-
päivä 4.3.2009.

Kuntoutussäätiön ajankohtaisia.

http://www.kuntoutussaatio.fi/ajankohtaista/ajankohtaista_250309.html. Hakupäivä
9.4.2009.

Kuntoutussäätiön hankkeet.

[http://www.kuntoutussaatio.fi/tutkimus_ja_kehittaminen/hankkeet/hankerekisteri/maaha
nmuuttajat_kuntoutuspalvelujen_asiakkaina.264.xhtml](http://www.kuntoutussaatio.fi/tutkimus_ja_kehittaminen/hankkeet/hankerekisteri/maaha
nmuuttajat_kuntoutuspalvelujen_asiakkaina.264.xhtml). Hakupäivä 4.5.2010.

Kurki L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Vastapaino. Tammer-Paino Oy. Tam-
pere.

Kyllönen-Saarnio E ja Nurmi R. 2005. Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005: 15. Yliopistopaino. Helsinki.

Kyngäs H ja Vanhanen L. 1999. Sisällön analyysi. Artikkelilehdessä Hoitotiede Vol 11, no 1/99.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999/493.

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990493?search\[type\]=pika&search\[pika\]=kotoutt*](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990493?search[type]=pika&search[pika]=kotoutt*). Hakupäivä 20.2.2009.

Lehto M. esityksessä 27.1.2009. Sosiaaliturvan uudistamiskomitean (SATA) esitys sosiaaliturvan kokonaisuudistuksen keskeisistä linjauksista. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=42733&name=DLFE-8504.pdf Hakupäivä 4.5.2010.

Lehdonvirta J. 2005. Maahanmuuttajien kuntoutusluotsauksen palvelumalli. Artikkelilehdessä Kuntoutus –lehdessä vol 2, 60-65. http://www.kuntoutusportti.fi/data/attachments/kuntoutus-lehden_artikkelit/2005/maahanmuuttajien_kuntoutusluotsauksen.pdf. Hakupäivä 16.6.2010.

Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut. Sisäasiainministeriön julkaisuja 2009:2. [http://www.poliisi.fi/intermin/biblio.nsf/D5A6B24123947ACEC225754C004B836E/\\$file/22009.pdf](http://www.poliisi.fi/intermin/biblio.nsf/D5A6B24123947ACEC225754C004B836E/$file/22009.pdf). Hakupäivä 18.5.2010.

MamuSet. Suomen Setlementtiliitto. http://www.setlementti.fi/setlementtiliitto_ry/setlementtityo/monikulttuurinen_ty/mamuset. Hakupäivä 4.3.2009.

Marjeta M. 2001. Äidit ja tyttäret kahdessa kulttuurissa. Somalialaisnaiset, perhe ja muutos. Gummeru Kirjapaino Oy. Saarijärvi.

Martikainen T ja Tiilikainen M. 2007. Maahanmuuttajanaiset, kotoutuminen ja työ. Teoksessa Monikko. Tasa-arvo monimuotoisessa työyhteisössä, 6-19. Frengkellin kirjapaino Oy. Espoo.

Moisio P. 2006. Sosiaalinen liikkuvuus ja mahdollisuuksien tasa-arvo 2000-luvun Suomessa. Teoksessa Suomalaisten hyvinvointi 2006. toim. Kautto M. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Gummerus Kirjapaino Oy. Vaajakoski. 264-284.

Mikä ihmeen uussuomalainen? 2009. Novelliantologia. Toim. Halmesarka M., Löytty O. ja Rimminen M. Kustannusosakeyhtiö Teos. Helsinki.

Naisten koulu. Ystävyystalo. <http://www.ystavyystalo.fi/fi/index.html>. Hakupäivä 22.6.2010.

Niikko A. 2003. Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 85. Joensuun yliopisto. Joensuu.

Oulun kaupungin kotouttamisohjelma 2007.

<http://www.ouka.fi/kansainvalisyys/pdf/Kotouttamisohjelma.pdf>. Hakupäivä 17.2.2009

Peltola U. 2005. Asiakkaana maahanmuuttaja. Artikkelit Kuntoutus –lehdessä vol 2: 64-74. http://www.kuntoutusportti.fi/data/attachments/kuntoutus-lehden_artikkelit/2005/asiakkaana_maahanmuuttaja.pdf. Hakupäivä 16.6.2010.

Peltola U ja Metso L. 2008. Maahanmuuttajien kuntoutumisen ja työllistymisen tukeminen Helsingissä. Kuntoutussäätiö. Helsinki.

Pontela R. 1998. Setlementtiliike 2000-luvun yhteiskunnassa. Teoksessa Silta ihmiseltä ihmiselle. Setlementtitoimintaa Suomessa vuodesta 1918. Suomen Setlementtiliitto ry. SR- Kustannus Oy.

Puuronen V. 2007. Etnografinen tutkimus. Teoksessa Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen s. 101-120. toim. Viinamäki L ja Saari E. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma. Valtioneuvosto 2007.

<http://www.valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/hallitusohjelma-painoversio-040507.pdf>. Hakupäivä 20.2.2009.

Reteaming. Lyhytterapiainstituutti. <http://www.reteaming.com>. Hakupäivä 8.7.2010.

Roos. J-P. 1987. Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämänkerroista. Hämeenlinna. Karisto.

Ruhanen M ja Martikainen T. 2006. Maahanmuuttajaprojektit: hankkeet ja hyvät käytännöt. Väestöliitto. Vammalan Kirjapaino Oy. Helsinki.

Räty M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tammer-Paino Oy. Tampere.

Salo U-M. 2007. Etnografinen kirjoittaminen. Teoksessa Lappalainen S, Hynninen P, Kankkunen T, Lahelma E ja Tolonen T (toim.) 2007, Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus, 227-246. Osuuskunta Vastapaino. Tallinna.

Siitonen J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Väitöskirja. Oulun yliopisto. Oulu.

Sisäasiainministeriön maahanmuuttajabarometri 2009.

[http://www.poliisi.fi/intermin/images.nsf/files/6726595e42faa816c22577530038ec8b/\\$file/maahanmuuttajabarometri_loppuraportti_final_pdf.pdf](http://www.poliisi.fi/intermin/images.nsf/files/6726595e42faa816c22577530038ec8b/$file/maahanmuuttajabarometri_loppuraportti_final_pdf.pdf) . Hakupäivä 25.10.2010

Selonteko eduskunnalle kotouttamislain toimeenpanosta. Valtioneuvosto 2008.

[http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/75b8e2d283fdb4acc22574d600432065/\\$file/kotouttamislakiselonteko_021008.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/images.nsf/files/75b8e2d283fdb4acc22574d600432065/$file/kotouttamislakiselonteko_021008.pdf). Hakupäivä 19.2.2009.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2008:6. Sosiaali- ja terveydenhuollon. kansallinen kehittämisohjelma. KASTE 2008-2011. Yliopistopaino. Helsinki 2008

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto tiedotteessa 19.4.2010. Sosiaalibarometri 2010.

http://www.stkl.fi/tiedote_19.4.2010_palvelusuunnitelma.html. Hakupäivä 7.6.2010.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> Hakupäivä 20.5.2010.

Suomen Setlementtiliitto. Arvot.

http://www.setlementti.fi/setlementtiliitto_ry/setlementtiliike/arvot. Hakupäivä 24.5.2010.

Syrjäläinen E. 1994. Etnografinen opetuksen tutkimus: kouluetnografia. Teoksessa Syrjälä L, Ahonen S, Syrjäläinen E ja Saari S. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Kirjayhtymä Oy. Helsinki. 68-112.

Thors A. 2010. Kotouttaminen kannattaa aina. Artikkelit Monitori-lehdessä. 7.6.2010.

<http://www.monitori->

lehti.fi/intermin/monitori/cms.nsf/pfbc/F52A83F86897D32FC225773B00386E73. Hakupäivä 17.6.2010.

Tiilikainen M. 2003. Arjen Islam. Somalinaisten elämää Suomessa. Vastapaino. Tampere.

Toiminnalliset välineet vertaistukiryhmien keskustelun avaajina ja toiminnan tukena. http://www.versova.fi/media/docs/Toiminnalliset_vaelineet.pdf hakupäivä 22.11.2010.

Tolonen T ja Palmu T. 2007. Etnografia, haastattelu ja (valta)positiot. Teoksessa Lappalainen S, Hynninen P, Kankkunen T, Lahelma E ja Tolonen T (toim.) 2007, Etnografia metodologiana. Lähtökohtana koulutuksen tutkimus, 89-112. Osuuskunta Vastapaino. Tallinna.

Turvapaikka- ja pakolaistilastot. Maahanmuuttovirasto. <http://www.migri.fi/netcomm/content.asp?article=3127> Hakupäivä 25.5.2010

Ulkomaalaislaki 30.4. 2004/301. [http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301?search\[type\]=pika&search\[pika\]=ulkomaalaislaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301?search[type]=pika&search[pika]=ulkomaalaislaki). Hakupäivä 6.6.2010.

Virtanen P. 2007. Arviointi. Arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. Edita Prima Oy. Helsinki.

Väänänen, Toivanen, Aalto ym. 2009. Maahanmuuttajien integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan elämän eri osa-alueilla. Sektoritutkimuksen neuvottelukunta. Osaaminen, hyvinvointi ja työ. 9/2009. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Tiede/setu/liitteet/Setu_9-2009.pdf Hakupäivä 18.11.2010.

Wrede S. 2010. Suomalainen työelämä, globalisaatio ja vieraat työssä. Teoksessa Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus. toim. Wrede S. Palmenia –sarja 70. Vastapaino. Helsinki. 7-31.

YK:n Ihmisoikeusjulistus. <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin> Hakupäivä 20.5.2010.

Julkaisemattomat lähteet

Kosola H ja Viren L. 2004. Monikulttuurinen Ystävyystalo. Raportti toimintakaudesta 2003-2004. Oulun Seudun Setlementti ry

Koukkari M. luentomuistiinpanot 7.9.2009

Paneeli Ystävyystalon 10 –vuotisjuhlassa 19.5.2010. Paneelissa Saukkonen Aili, Somani Aruna, Oral Hilmi ja puheenjohtajana

Pohjois-Pohjanmaan maahanmuuttostrategia 2015. Luonnos 27.4.2010. Strategia on koottu työseminaareissa, joihin on osallistunut maahanmuuttoasioiden parissa toimivia tahoja.

Viren L. 2002. Osallistaminen ja laatu Ystävyystalon monikulttuurisessa toimintaympäristössä, Oulun Seudun Setlementti ry.

Viren L. 2008. Naisten koulu – integraatiota ja arjen taitoja maahanmuuttajaisille. ESR-projektin loppuraportti.

Viren L. 16.9.2009. Arvioita toiminnan vaikuttavuudesta. Monikulttuurinen Ystävyystalo.

Viren L. 19.5.2010. Esitelmässä Ystävyystalon 10-vuotisjuhlassa

LIITTEET

LIITE 1

Haastattelurunko

UNELMAT

Kuvaile unelmiasi ja tulevaisuuden haaveita

Millaiset pienet asiat edistäisivät unelman toteutumisessa?

Omat voimavarat

Ulkopuolelta tulevat voimavarat

Millaiset asiat estävät unelmasi toteutumista

Millaista elämäsi olisi kotimaassa?

Mikä paremmin kuin Suomessa

Mikä huonommin kuin Suomessa

TÄMÄ PÄIVÄ

Millaiset asiat ovat jo hyvin elämässäsi?

Mitkä asiat ovat huonosti elämässäsi?

Miten niitä voisi muuttaa?

EILEN

Millaiset asiat ovat auttaneet elämässä Suomessa?

Reteaming- prosessin 12 askelta

1. Kuvaa unelmasi ja tulevaisuuden haaveesi. Miltä toivot asioiden näyttävän tulevaisuudessa!
2. Aseta itsellesi tavoitteita, jotka voivat viedä kohti toivomaasi tulevaisuutta. Valitse niistä yksi, johon keskityt, anna sille nimi ja keksi jokin sitä kuvaava symboli.
3. Tarkastele sitä, mitä hyötyä itsellesi ja muille ihmisille on siitä, että saavutat tavoitteesi.
4. Hanki kannustajia. Mitä enemmän sinulla on kannustajia, sitä todennäköisemmin saavutat tavoitteesi.
5. Tiedosta jo tapahtunut edistys. Missä määrin olet jo edennyt tavoitteesi suuntaan? Mitä olet jo tehnyt sen eteen?
6. Kuvittele tuleva edistys. Miltä eteneminen kohti tavoitetta tulee parhaimmassa tapauksessa näyttämään. Mitä välivaiheita tulee matkallasi olemaan?
7. Huomaa, ettei tavoitteen saavuttamine varmastikaan ole helppoa. Mitkä syyt tekevät sen vaikeaksi.
8. Kasvata uskoasi siihen, että voit saavuttaa tavoitteesi. Mitkä seikat puhuvat sen puolesta, että saatat hyvinkin onnistua.
9. Nyt olet valmis toimimaan tavoitteesi eteen. Mitä lupaat tehdä?
10. Varaudu vastoinkäymisiin. On hyvä ajatella, että takaiskut ja hankaluudet kuuluvat lähtemättömästi kuvaan. Miten aiot suhtautua niihin?
11. Kiinnitä huomiota edistykseen. Pidä päiväkirjaa, johon raportoit sen mitä teet, edistysaskeleet, jotka huomaat ja myönteiset kerrannaisvaikutukset, jotka projektillasi on.
12. Juhlista onnistumisia ja edistystä ja anna tunnustusta kaikille, jotka ovat tukenneet, auttaneet tai kannustaneet sinua.

TAVOITEPAJAN ARVIOINTI

VALITSE KOLME SANAA, JOTKA MIELESTÄSI PARHAITEN KUVAAVAT
TAVOITEPAJAN ASKELEIDEN 1-9 TYÖSTÄMISTÄ.

AJATUKSIA HERÄTTÄVÄ

MUKAVA

OPETTAVAINEN

VAIKEA

LIIAN VAIKEA

MIELENKIINTOINEN

HAUSKA

INNOSTAVA

HUONO

TÄRKEÄ

TYLSÄ

HYVÄ

JOS HALUAT, VOIT LISÄTÄ MUITA MIELEEN NOUSEVIA SANOJA TAI AJA-
TUKSIA:

Aineiston pelkistäminen	
alkuperäisilmaukset	pelkistetty ilmaus
Haluu sama suomalainen. Mitä suomalainen tekee, kaikki haluaa. samallailla kuin suomalainen. Mutta vaikea tämä, en osaa hyvin suomi kieltä. Vaikea asia. ei paljoa (osaa). Vähän ymmärrän, vähän ei ymmärrä, ei kaikki.	suomalaisen elämäntavan omaksuminen
Ensin kieli hyvin. Ja sitten ehkä tulee ammatti, Suomessa sanoo ensin mene kouluun ja oppi hyvin ja sitten menee ammatti. Mutta jos ei tiedä suomi hyvin, ehkä ei tule töissä. tulee vaikea. Pitää osata paljon kieltä. Minä osaan puoli, ei osaa kaikki hyvin.	työelämään osallistuminen, suomen kielen oppiminen
Mää oikeesti haluaisin tulla huippumalliksi, ku mää oon alottanut jo sen työn tekemisen ja käynyt sen koulunkin ja silleen. Nii mää unelmoin, että jonakin päivänä musta tulee malli, huippumalli.	mallina työskenteleminen
Se on niinkö yksi mun unelmista, mutta mää toivon että musta tulisi lääkäri isona. Se on mun oikea työammatti silleen. Se malli jää vähän niinku silleen sivuun. Harrastuksena.	lääkärinä työskenteleminen
Minä haluan ensin tulla hyvä jäsen tämä maa. oppia heidän kulttuuri, mutta säilyttää oma kulttuuri lapsille ja minulle myös.	suomalaisen elämäntavan omaksuminen, oman kulttuurin säilyttäminen
Minä toivon, että elämäni ei ole vain esimerkiksi täällä ei ole vain sukulaiset tai vain irakin alue yhdessä, vaan minä tykkään, että minulla on paljon ystävät suomalaiset. Elämä auki, ei ole vain kiinni.	suomalaisia ystäviä
Ei, koska en ajattele paljon huonot asiat. Jos minulla on pieni huono asia, aina minä ajattelen miksi näin. joskus kun on huono asia, se on hyvä minulle. Ei pidä aina ajatella vain negatiivisesti, sitten elämä menee eteenpäin. Kun minä olin pieni, nuori ja nyt aikuinen aina minä ajattelen tämmösiä. siksi minulla ei ole vaikea elämä. elämä ei mene kaikki hyvin, mutta jos minulla on huono asia, aina minä rukoilen jumalan ja puhun hänen kanssa niin aina minä tulen rauhallinen. Minulla on tämä asia. Ja minä uskon elämä ei ole koko ajan vain hyvä, sitten tulee tylsä elämä, jos ei ole pienet ongelmia.	pienet ongelmat ja vastoinkäymiset kuuluvat hyvään elämään
Minä unelmoin, että minulla olisi töitä, pitää opiskella lähihoitaja	lähihoitajana työskenteleminen

Joo, kyllä mää joskus. Mutta en mää silleen. Kyllä mulla voi olla oma koti, kämpppä. ja mää voin olla siellä silloin, kun haluan olla rauhassa, opiskella tai sel-lasia. Mutta muuten mää ihan hyvin voin olla kotona. (haastateltu kotona asuvaa nuorta)	itsenäisesti asuminen
Esimerkiksi, kun lapset ovat pieniä, jos kasvat hyvin, opit kaikkia, että tärkeät asiat heillä on hyvin. Pitää oppia kunnioittamaan ihmisiä, ajattele ei vain itse. Koko asia he vain ajattelee itse, pitää ajatella muut ihmisiä. Se on tärkeä jos opit tämä asia lapsille. Sitten kun he kasvavat, he tykkäävät tehdä jotain hyvää ihmisille. Jos he ajattelee tämmösiä, he opiskelee hyvin ja eivät osaa teke mitään, jos eivät opiskele. Ja sitten saa hyvä työ ja tekee hyvin.	kasvattaa lapsista yhteiskunta-kelpoisia ihmisiä
Minun unelma on että minulla olisi paljon rahaa ja voisin matkustaa usein Kiinaan. Minun täytyn opisekella ahkerasti, minun täytyn saada työpaikka, osaan niin hyvin suomea, että voin saada työpaikkaan	työtä ja rahaa, jotta voisi matkustaa kotimaahan
Ei(puhu naapureiden kanssa). Ehkä he ei halua, tämä suomalainen eri asia. Oli minä asuin XXXX (kaupunginosa Oulussa) viisi vuotta, ei kukaan tule koputtamaan ovea. En tiedä kaikki tämä. Tosi vaikea. Jos naapuri tulee ja puhuu ja juo teetä. Niin ehkä ihminen puhuu. Mutta tämä vaikea. Ehkä ihminen vain kotona istuu, eikä kukaan tule. Mutta tärkeä naapurin puhua kanssa, mutta täällä vaikea. Minä asun täällä kolme vuotta, ei kukaan puhu.	kanssakäyminen naapureiden kesken
Joo, minä haluan paljon(oppia suomen kieltä). Mutta ei vielä, vaikea kun perhe. Jos tulee iso (lapset) sitten paremmin oppia. Kurssilla, ja työharjoittelu, ja työvoimatoimisto.	opiskella suomen kieltä, kun lapset vähän isompia
Minä unelmoin että suomen kieleni parantaa, haluan opiskella lisää suomea, halun tulla leipuriksi, konditööri	keittiöalalla työskenteleminen
Minä unelmoin että osaan hyvin Suomea kielta	suomen kielen oppiminen
Toivon suomi kieli, käsityön	käsitöistä harrastus
Toivon, että tulevaisuudessa minä olen työssä: kotipalvelussa tai käsityö työssä tai keittiössä ja paikassa missä voi käyttää suomen kieltä.	päästä työhön, jossa voi käyttää suomen kieltä
Jos osaisin hyvin suomea olisi tällaista hyötyä: elämän sisältyä (ei tule masentua)	suomen kielen oppiminen, sisältöä elämään
(Jos osaisi hyvin suomea) Voin ymmärtää uutiset televisioista, mitä tapahtuu meidän maailmassa.	suomen kielen oppiminen, ajankohtaisten asioiden seuraaminen
Jos osaisin hyvin suomea olisi tällaista hyötyä: hyvä hoitaa asioita (kela, bankki, posti, lääkäri)	asioiden hoitaminen suomen kielellä
(Jos osaisi hyvin suomea) voin puhua opettajan kanssa koulussa ja päiväkotissa	keskusteleminen lasten opettajien ja hoitajien kanssa

<i>(Jos osaisi hyvin suomea)</i> hyötyä paperi tule posti	kotiin saapuvan postin ymmärtäminen
<i>(Jos osaisi hyvin suomea)</i> minä haluan luen	harrastaa lukemista suomen kielellä
Pääsen töihin ja auta ihmisiä. Sitten sain rahaa. Suomen kieleni vahvistu. Osan hoita omia asioita. Matkailu, käydä afrikassa sukulaisten luona. auta oma perheni. Ollan iloinen.	päästä työhön, jotta olisi iloinen
<i>(Jos osaisi hyvin suomea)</i> voin puhua ihmisten kanssa ja ymmärtää	kanssakäyminen ihmisten kanssa
Mutta ompelu kerho, minä en mene aina. Joskus menen, joskus lapset sairaana ja minä istun kotona. Oli viime kuussa, pikku ja XXXX ja XXXX, kolme lasta sairaana, tämä vesirokko. Kaikki kolme viikko sairautta, kutittaa ja itkee ja kuuma, kuuma. Minä kestää kotona, minä en mene. Mutta viime viikolla minä menin.	joskus kerhoon ei pääse, kun lapset sairastavat
Kaikki (lapset) halua opiskella hyvin ja sitten ammatti ja sitten töissä, sama lapset suomalainen. Lapset vielä pienet. Vanhemmat ei tiedä, jos lapset tulee iso, en tiedä, ehkä tulee elektroniikka, insinööri ja tytöt erilainen, ehkä lähihoitaja, ehkä lääkäri, en tiedä. Ehkä tulee johtaja, en tiedä, mutta lapsi tietää	unelma, että lapset opiskelevat hyvät ammatit
Huono asia tulee joskus. joskus iloinen joskus huono. hoitaa lapsia se tosi tärkeä asia. XXXX ei ole perhe täällä ja minä sama, vain minä ja XXXX, ei sukua. Tulee joskus vaikea. Oli kotimaassa on vähän jos minulla iso perhe, ei tule ongelma tämä hoitaa. Hoitaa mummo, joskus täti ja kaikki. Ja lapset oppii paljon. Mutta täällä vain minä ja isä. Jos minä puhun paljon ja ehkä vihainen. Mutta kotimaassa, jos sinä väsyttää, ehkä toinen hoitaa, ehkä mummo katsoo ja tulee rauhassa vähän, mutta täällä sama sama sinä, vaikea. Tämä vähän vaikea asia. Mutta jos koko perhe yhdessä tämä hyvä. Lapset tulee rauhassa. Perhe on tärkeä.	joskus raskasta, kun ei ole suvun tukea lasten hoitamisessa
Kurssi hyvin ahkira puhu suomi kieli	suomen kielen puhuminen

ALAKATEGORIAT

lapsille hyvä tulevaisuus

kasvattaa lapsista yhteiskuntakelpoisia ihmisiä
unelma, että lapset opiskelisivat hyvät ammatit

lasten koulunkäynnin tukeminen

keskusteleminen lasten opettajien ja hoitajien kanssa
lapsille läksyäpua, koska kaikki vanhemmat eivät osaa auttaa
lapsille läksyäpua koulussa
kodin ja koulun yhteistyön tukeminen

ihmissuhteiden saaminen

kanssakäyminen naapureiden kesken
ystävien löytäminen
suomalaisia ystäviä
kanssakäyminen ihmisten kanssa
kerhoista saa ystäviä ja virkistystä
työelämään, jotta saisi ystäviä ja rytmiä arkeen

suomalaisen kulttuurin omaksuminen ja ymmärtäminen

suomalaisen elämäntavan omaksuminen
suomalaiseen tapakulttuuriin tutustuminen
suomalaisen elämäntavan omaksuminen, oman kulttuurin säilyttäminen

omien asioiden hoitaminen

kotiin saapuvan postin ymmärtäminen
itsenäisesti asuminen
asioiden hoitaminen suomen kielellä

suomen kielen oppiminen

suomen kielen oppiminen

suomen kielen oppiminen, ajankohtaisten asioiden seuraaminen

suomen kielen oppiminen, sisältää elämään

opiskella suomen kieltä, kun lapset vähän isompia

suomen kielen puhuminen

päästä työhön, jossa voi oppia suomen kieltä

kielen oppiminen työskentelemisen ohessa

pyrkii keskustelemaan ilman tulkkia

koulussa opettajat auttavat, kotona ei saa apua

suomen kielellä keskusteleminen

työelämään osallistuminen

työelämään osallistuminen, suomen kielen oppiminen

mallina työskenteleminen

lähihoitajana työskenteleminen

lääkärinä työskenteleminen

päästä työhön, jotta olisi iloinen

keittiöalalla työskenteleminen

työtä ja rahaa, jotta voisi matkustaa kotimaahan

voi osallistua oman tilanteen salliessa

joskus ei pääse kerhoon, kun lapset sairastavat

kerhoja pienten lasten äideille

ilmaista toimintaa

yhteiskuntaan tutustuminen

tutustumiskäyntejä yhteiskunnan organisaatioihin

ammatteihin ja kouluihin tutustumista

tuki suomalaisten kanssa samaan toimintaan osallistumiselle

suomalaisten toimintaan tutustuminen

suomalaisten toimintaan opastaminen

tietämättömyys suomalaisten kerhotoiminnasta

suunnitteilla suomalaisten äitien ja lasten toimintaan osallistuminen

suomalaisia ja maahanmuuttajia samoissa kerhoissa

mielekästä tekemistä

harrastaa lukemista suomen kielellä

käsityöstä harrastus

paikka minne lähteä

kerhoon vaihtelevaa ohjelmaa

pienet vastoinikäymiset kuuluvat hyvään elämään

Ystävyystalon toiminnassa mahdollisuus oppia uutta

tietotekniikan oppiminen

kerhoon hyvät opettajat

vaihteleva sisältö, mahdollisuus oppia uutta

kerhoissa opetetaan suomen kieltä

oman kulttuurin arvostaminen

vapaus puhua omaa kieltä

mahdollisuus toteuttaa omaa kulttuuria

lähisuvun puuttuminen

joskus raskasta, kun ei ole suvun tukea lasten hoitamisessa

ikävä lähisukua kotimaassa

Aineiston käsitteellistäminen

koulutus ja työllistyminen mahdollistavat elintason

Ystävyystalon toiminnassa mahdollisuus oppia uutta
suomen kielen oppiminen
omien asioiden hoitaminen
työelämään osallistuminen

Yhteisyyssuhteet

lähisuvun puuttuminen
ihmissuhteiden saaminen
tuki suomalaisten kanssa samaan toimintaan osallistumiselle

Itsensä toteuttamisen mahdollisuus

mielekästä tekemistä
voi osallistua oman tilanteen salliessa
suomalaisen kulttuurin omaksuminen ja ymmärtäminen
yhteiskuntaan tutustuminen
oman kulttuurin arvostaminen
lapsille hyvä tulevaisuus
lasten koulunkäynnin tukeminen

Arvio kehittämiskeskustelusta

1. Kerro 1-3 omalle työllesi merkittävintä asiaa, jotka nousivat esiin kehittämiskeskustelussa.
2. Saitko etukäteen tarpeeksi tietoa kehittämiskeskustelusta?
3. Arvioi omaa mahdollisuutta tuoda esiin omia mielipiteitä kehittämiskeskustelussa valitsemalla joku seuraavista vaihtoehtoista: tosi hyvä - hyvä - huono - tosi huono
4. Jäikö joku asia mietityttämään?